

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

DEFOE'NUN *ROBINSON CRUSOE*, RICHARDSON'IN *PAMELA* VE
STERNE'ÜN *TRISTRAM SHANDY* ADLI ROMANLARINDA BİÇEM

Yükseklisans Tezi

Ayşenur İPLİKÇİ

ANKARA – 2011

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

DEFOE'NUN *ROBINSON CRUSOE*, RICHARDSON'IN *PAMELA* VE
STERNE'ÜN *TRISTRAM SHANDY* ADLI ROMANLARINDA BİÇEM

Yükseklisans Tezi

Ayşenur İPLİKÇİ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Nazan TUTAŞ

ANKARA – 2011

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

DEFOE'NUN *ROBINSON CRUSOE*, RICHARDSON'IN *PAMELA* VE
STERNE'ÜN *TRISTRAM SHANDY* ADLI ROMANLARINDA BİÇEM

Yükseklisans Tezi

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nazan TUTAŞ

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi:

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(21/ 06/ 2011)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Ayşenur İPLİKÇİ

İmzası

TEŐEKKÖR

Bu tezi hazırlamamda bana her konuda yardımcı olan, bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nazan TUTAŞ'a çok teŐekkÖr ederim.

Çalışma boyunca beni destekleyen, bana sabırla ve ilgiyle yardımcı olan annem Semra İPLİKÇİ'ye, babam Ünsal İPLİKÇİ'ye ve ablam Emine ÖZCAN'a teŐekkÖr ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
GİRİŞ.....	1
I.BÖLÜM: ROMANDA BİÇEMBİLİMSEL İNCELEME YÖNTEMİ.....	6
1.1. Biçem Değişimi.....	9
1.2. Önceleme.....	12
1.2.1. Sapma.....	12
1.2.2. Yineleme ve Koşutluk.....	17
1.3. Sözlükbirimsel İnceleme.....	18
1.4. Dilbilgisi İncelemesi.....	19
1.5. Söylem Yapısı ve Bakış Açısı.....	20
II.BÖLÜM: <i>ROBINSON CRUSOE</i>'DA BİÇEM.....	24
2.1. <i>Robinson Crusoe</i> 'da Biçem Değişimi.....	31
2.2. <i>Robinson Crusoe</i> 'da Önceleme.....	33
2.3. <i>Robinson Crusoe</i> 'da Sözlükbirimsel İnceleme.....	46
2.4. <i>Robinson Crusoe</i> 'da Dilbilgisi İncelemesi.....	56
2.5. <i>Robinson Crusoe</i> 'da Söylem Yapısı ve Bakış Açısı.....	63
III.BÖLÜM: <i>TRISTRAM SHANDY</i>'DE BİÇEM.....	70
3.1. <i>Tristram Shandy</i> 'de Biçem Değişimi.....	77
3.2. <i>Tristram Shandy</i> 'de Önceleme.....	78

3.3. <i>Tristram Shandy</i> 'de Sözlükbirimsel İnceleme	94
3.4. <i>Tristram Shandy</i> 'de Dilbilgisi İncelemesi.....	99
3.5. <i>Tristram Shandy</i> 'de Söylem Yapısı ve Bakış Açısı.....	105
IV.BÖLÜM: PAMELA'DA BİÇEM.....	111
4.1. <i>Pamela</i> 'da Biçem Değişimi.....	118
4.2. <i>Pamela</i> 'da Önceleme.....	120
4.3. <i>Pamela</i> 'da Sözlükbirimsel İnceleme	126
4.4. <i>Pamela</i> 'da Dilbilgisi İncelemesi.....	131
4.5. <i>Pamela</i> 'da Söylem Yapısı ve Bakış Açısı.....	134
SONUÇ.....	140
ÖZET.....	146
ABSTRACT.....	148
EK.....	149
KAYNAKÇA.....	155

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, 18.yy İngiliz edebiyatının önemli roman yazarlarından olan Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe*, Samuel Richardson'ın *Pamela* ve Laurence Sterne'ün *Tristram Shandy* romanlarını inceleyerek, yazarların dil özelliklerini biçembilimsel inceleme yöntemiyle (stylistics) ¹ ortaya koymaktır. Bu yöntemin benimsenmesinin nedeni, Simpson'ın (1997: 4, 5) da belirttiği gibi “biçembilimin, dilin yapısı ve işlevini ortaya çıkarmak için metin analizini kullanan bir dil inceleme yöntemi” oluşudur. Bu şekilde, yazarların vermek istedikleri mesajlara uygun olarak dili ne şekilde kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, romanların okuyucu üzerinde oluşturduğu etkiler de ortaya konulmuştur. Özellikle 20.yy'ın ikinci yarısında edebi metinlerin incelemesinde sıklıkla kullanılan biçembilim, bu tezde 18.yy metinleri üzerinde uygulanmıştır. Tezde incelenen romanların İngiliz edebiyatının ilk roman örnekleri olmaları, ve aynı yüzyılda aynı edebi türde yazan Defoe, Richardson ve Sterne'ün dilsel bağlamda aralarında ne gibi benzerliklerin ve farklılıkların olduğunu tespit etme amacı, sözü geçen yazarların romanlarında kullandıkları dilin incelenmesini gerekli kılmaktadır. Sözkonusu yazarlar ve romanları ile ilgili daha önce yapılan çalışmalarda birtakım dil incelemelerine yer verilmesine rağmen, Defoe, Richardson ve Sterne'ün dillerinin biçembilim yöntemiyle daha önceden incelenmediği yapılan araştırmalar sonucunda tespit edilmiştir. Bu nedenle, hem

¹ İngilizce'si “stylistics” olan inceleme yöntemini araştırmacılar Türkçe'ye farklı biçimlerde çevirmişlerdir. Berke Vardar yönetiminde hazırlanan *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*'nde ve Ünsal Özünlü'nün *Edebiyatta Dil Kullanımları* kitabında “stylistics” kelimesi “deyişbilim” olarak Türkçe'ye çevrilmiştir. Beşir Göğüş'ün *Anlatım Terimleri Sözlüğü*'nde ise “stylistics” kelimesinin karşılığı “biçem bilgisi” olarak geçmektedir. Son olarak Berke Vardar'ın *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*'nde “stylistics” kelimesi Türkçe'ye “biçembilim” olarak çevrilmiştir. Bu tezde, bu inceleme yönteminin Türkçe karşılığı “biçembilim” olarak alınmıştır.

edebiyat hem de dilbilim açısından özgün bir çalışma ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada incelenen *Robinson Crusoe*, *Pamela* ve *Tristram Shandy* romanlarını daha iyi anlayabilmek ve çözümleyebilmek için, öncelikle kısaca İngiliz romanının gelişim tarihini gözden geçirmek gerekmektedir.

Avrupa edebiyatında olduğu gibi, İngiliz edebiyatında da romanın ortaya çıkışı edebiyat tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Forster'a (1974: 25) göre "belli bir kapsam dahilinde düzyazıyla yazılmış bir kurgu" olan romanın ilk örnekleri İngiltere'de 18.yy'da verilmeye başlanmıştır. 18.yy'dan önce de romanın belli niteliklerini taşıyan çeşitli eserler verilmiştir. Chaucer'ın ortaçağ yazınına ait olan ve baş karakterlerin ruhsal derinlik ve gerçekçi yöntemlerle işlendiği *Troilus and Cryseyde*'si, ölçülü uyaklı uzun bir metin olmakla birlikte, bir romanın birçok özelliğini taşır. Bununla birlikte Thomas Nashe'in 1594'te yayımlanan *The Unfortunate Traveller or The Life of Jack Wilton*, İngiliz 'picaresque' roman geleneğinin öncüleri arasında yer alır. 18.yy'a kadar geçen süreçte roman türü yukarıdaki eserlerden, Addison ile Steele'ın *The Spectator* ile *The Tatler*'ından, Swift'in *Tale of A Tub*'ından ve benzer şekilde pek çok eserden beslenmiştir.

Romanın gelişimi özellikle İngiliz orta sınıfının ekonomik, siyasal ve kültürel alanda etkili olmaya başlamasıyla şekillenmiştir. İlk romancılar da genellikle orta sınıftan gelen insanlardır. Daniel Defoe ve Samuel Richardson ticaretle uğraşan İngiliz orta sınıfını temsil etmektedirler. Romanın gelişiminde bu sınıfın önemli olmasının nedeni ise, roman türünün onların sorunlarını ve yaşamlarını ele almak için en uygun edebi tür oluşudur. Böylece orta sınıfın kendi düşüncelerinin ve duygularının irdelenebileceği tür olan roman ortaya çıkmıştır.

Daniel Defoe, Samuel Richardson ve Henry Fielding ilk İngiliz roman örneklerini veren yazarlardır. Bununla birlikte, 18.yy roman yazarlarından olan Tobias Smollet ve Laurence Sterne de bu türde eser veren yazarlar arasında yer almaktadır. Bu çalışmada Defoe'nun *Robinson Crusoe*, Richardson'ın *Pamela* ve Sterne'ün *Tristram Shandy* adlı romanları ele alınmış ve yazarların kullandıkları dilin temel özellikleri ortaya konulmuştur. Edebi bir metinde dil en önemli araç olduğundan yazarların, vermek istedikleri mesajlara uygun şekilde, dili nasıl kullandıklarını tespit etmek önemlidir. Biçem incelemesine geçmeden önce sözkonusu yazarlar ve romanları hakkında kısa bilgi vermek gerekmektedir.

On sekizinci yüzyılda İngiltere'de romancıların eserlerini oluşturmalarında sahip oldukları deneyim ve yaşantılar kadar, günlük yazılarının, mektupların, tarihsel yazıların, tiyatro oyunlarının, yaşanmış olayların ve seyahat yazılarının da etkisi olmuştur. *Robinson Crusoe*'nun konusunu gerçek bir olaydan alan Defoe, ancak kırk yaşından sonra roman yazmaya başlamıştır. Alexander Selkirk isimli bir denizci, çalıştığı geminin kaptanı ile anlaşamadığı için kendi isteğiyle ıssız Juan Fernandez adasına bırakılıp, adada beş yıl boyunca yalnız yaşadıkdan sonra adadan kurtarılmıştır. Selkirk'in başından geçen olay, Defoe'nun yaratıcılığıyla birleşince *Robinson Crusoe* ortaya çıkmıştır. Beş yıl yerine, yirmi sekiz yıl, dokuz ay, on dokuz gün boyunca adada kalan Crusoe'nun yaşadıkları kaleme alınmıştır. 1719'da *Robinson Cruose* basıldıktan sonra 1740 yılında *Pamela* basılmıştır. *Pamela*'nın basımına kadar geçen süreç ise şöyle açıklanabilir:

On sekizinci yüzyılda İngiltere'de okur kitlesi genellikle kadınlardan oluşmaktadır. Erkeklerin çoğu, para kazanma uğraşı içinde, yeni şekillenen kapitalist düzene hizmet etmektedir. Pek çok kadın yazarın da bulunduğu bu çağda, orta sınıf

kadınları zamanlarının büyük bir kısmını evde geçirdiklerinden, roman okumak için yeterli zamana sahiptirler. Kadınların edebiyatta önemli bir yere sahip olduğu 18.yy'da, Samuel Richardson yazdıklarıyla kadınlara, özellikle genç kızlara ahlak dersi vermiştir. Richardson, Allen'ın (1960: 43) da belirttiği gibi "elli yaşında tesadüf eseri roman yazarı olmuştur". Çünkü *Pamela*'yı oluşturan mektupları yazma nedeni, iki matbaacı arkadaşının isteklerini geri çevirmeyerek, eğitim görmemiş insanlara mektuplar yoluyla ahlak dersi vermektir. Sonrasında bu mektuplar *Pamela* adı altında roman olarak basılmıştır. *Pamela*'nın basımından yirmi yıl sonra, yani 1760'ta ise on sekizinci yüzyıl İngiliz romanın diğer bir önemli yazarı olan Laurence Sterne, en ünlü eseri *Tristram Shandy*'yi yazmaya başlamıştır. 1767'ye kadar romanını yazmayı sürdüren ve mizaç olarak neşeli ve şakacı bir yapıya sahip olan Sterne, bu yedi yıl boyunca ölümcül bir hastalıkla mücadele etmesine rağmen, her zaman gülyüzlü olmayı başarmıştır. Romanını yazarken hem kendisini hem de okuyucularını eğlendirmiştir.

Bu çalışmada ele alınan romanlar, biçembilimsel inceleme alanında önemli araştırmacılar olan Leech ve Short'un belirlediği beş temel biçembilimsel başlık altında incelenmiştir: biçem değişimi (style variation), öneleme (foregrounding), sözlükbirim (lexis), dilbilgisi (grammar), söylem yapısı ve bakış açısı (discourse structure and point of view). Bu başlıkların seçilme nedeni ise, incelenen romanlarda bu başlıklara ait biçembilimsel özelliklerin tespit edilmiş olması ve yazarın biçem özelliklerini bu şekilde oluşturmuş olmasıdır. Bu yolla, Defoe, Richardson ve Sterne'ün edebi biçemleri romanlardan alınan örneklerle değerlendirilmiştir.

Tezin birinci bölümünde, biçem ve biçembilim kavramları açıklanarak biçembilim tarihi hakkında bilgi verilmiştir. Buna ek olarak, roman incelemesinde

biçembilimin nasıl kullanıldığı açıklanmıştır. Ardından, çalışmada kullanılan, Leech ve Short'un belirlediği beş yöntem ve bu yöntemlerin roman incelemesinde nasıl kullanıldığı değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde, Daniel Defoe ve *Robinson Crusoe* ile ilgili bir giriş yapıldıktan sonra, Defoe'nun yazım tarzı, genel biçem özellikleri ve dünya görüşü açıklanmıştır. Ayrıca *Robinson Crusoe* hakkında araştırmacıların görüşleri ve değerlendirmelerine yer verilmiştir. Bununla birlikte roman, Leech ve Short'un belirlediği beş biçembilimsel başlık altında incelenerek Defoe'nun biçem özellikleri, romandan seçilen örnekleyici alıntılarla gösterilmiştir.

Üçüncü bölümde, Laurence Sterne ve *Tristram Shandy* hakkında genel bilgi verilmiştir. Sterne'nün biçeminin genel özellikleri ve edebi yönü anlatıldıktan sonra, araştırmacıların *Tristram Shandy* ile ilgili eleştirel değerlendirmelerine yer verilmiştir. Roman, Leech ve Short'un belirlediği beş biçembilimsel başlık altında incelenerek, Sterne'nün biçemi örneklerle değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde ise, Samuel Richardson ve *Pamela* ile ilgili bilgi verildikten sonra, Richardson'ın edebi kişiliği ve genel biçem özellikleri açıklanmıştır. Ardından roman, Leech ve Short'un belirlediği beş biçembilimsel başlık altında incelenerek Richardson'ın biçem özellikleri romandan alınan parçalar ile gösterilmiştir.

Sonuç bölümünde Defoe, Richardson ve Sterne'nün, vermek istedikleri mesajlara ve amaçlarına uygun olarak dili nasıl kullandıkları ve tespit edilen biçem özellikleri, birbirleriyle de karşılaştırılarak özetlenmiştir.

I. BÖLÜM

ROMANDA BİÇEMBİLİMSEL İNCELEME YÖNTEMİ

Edebi metinlerde kullanılan biçem, edebiyat tarihi boyunca araştırmacıların üzerinde çalıştığı önemli bir konudur. Biçem, yazarların duygu ve düşüncelerini ifade etmek için belirledikleri dilsel seçimler ve kullandıkları dilsel yapılar yoluyla oluşur. Her yazar, kaleme aldığı duygu ve düşüncelerini kendine özgü bir şekilde ifade ettiği için, bütün metinlerde metin yazarının biçem özellikleri görülür.

Araştırmacılar, yazarların biçemlerini incelerken, çeşitli yöntem ve tekniklere başvurmuşlardır. Bu yöntem ve tekniklerden biri olan biçembilimsel inceleme yöntemi Bradford'un (1997: 3) belirttiği gibi "yirminci yüzyılda ortaya çıkmıştır". Biçembilimin iç içe olduğu çalışma alanları olan dilbilim ve psikoloji üzerine yirminci yüzyılda etkin bir şekilde çalışılması da, biçembilimin gelişimini desteklemiştir.

Biçembilim, bir metinde kullanılan dilin işlevselliğini ortaya çıkarır. En genel tanımıyla biçembilim Widdowson'un (2003: 131) belirttiği gibi "metindeki anlamın dilbilimsel özelliklerle ilişkilendirilmesine dayanan bir çözümleme yöntemidir". Verdonk (2002: 3) ise biçembilimin "dildeki biçemin incelenmesi" olduğunu söyler.

Biçembilim, dilbilim ve edebi eleştiri ile yakından ilgilidir. Bir metinde dilbilimsel öğeler incelenerek, edebi eleştiriye katkı sağlayacak yorumlar elde edilir. Bununla birlikte, okuyucu ile etkileşim de önemlidir. Okuyucu, metni anlamlandırırken sahip olduğu deneyimle birlikte metnin dilinden de yararlanır. Yazar, okuyucuya iletmek istediği mesajı dil aracılığıyla iletir. Bu nedenle, edebi eleştiri bağlamında metnin dilinin incelenmesi önemlidir.

Biçembilim, yirminci yüzyılın ikinci yarısında edebi bir eleştiri yöntemi olarak gelişmiştir. İngiltere’de I.A. Richards ve William Empson, edebi eser eleştirisinde yazarın hayatını temel alan eleştirel yaklaşımların tercih edilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Eleştiride, edebi metinlerin kendileri üzerinde odaklanmışlardır. Ayrıca, edebi eleştiri bağlamında metinlerin okuyucular üzerinde yarattığı etkiye de önem vermişlerdir. Bu yaklaşıma uygulamalı eleştiri denir. Bununla benzer bir yaklaşım da Amerika’da Cleanth Brooks, René Wellek ve Austin Warren ile ortaya çıkan yeni eleştiridir. Bu eleştiri yöntemi 1930’larda başlamış ve 1950’lere kadar etkinliğini sürdürmüştür (Moran, 1994). Yeni eleştirinin temelinde, edebi eserlerin tamamen bağımsız, kendilerine özgü yapıtlar olarak incelenmesi vardır. Uygulamalı eleştiride ise, eserle etkileşimde bulunan okuyucunun psikolojik yapısı da önemlidir. Bununla birlikte, bu iki yaklaşımın ortak noktası, edebi eleştirinin temelinde eserin ve metnin kendisini yerleştirmiş olmalarıdır. Bu yaklaşımlara benzer şekilde, biçembilim de metnin kendisini incelemektedir. Ancak yeni eleştiri ve uygulamalı eleştiri metinlerin dilini derinlemesine ve çözümleneci olarak değerlendirmeyenken, biçembilim metinlerin dilini ayrıntılı biçimde incelemektedir.

Biçembilimin gelişimine önemli bir katkısı olan diğer bir yaklaşım ise Rus biçimciliğidir. İlk biçembilimciler olarak da kabul edilen Rus biçimcileri, edebi eleştiride yazar hayatının incelenmesini reddederler. Metin eleştirisiyle ilgili önemli çalışmaları olan Rus biçimcileri, 1917’deki Rus devrimi nedeniyle Avrupa’da yeterince tanınmamışlardır. Son olarak biçembilimin gelişimine katkı sağlayan bir başka kol da Prague yapısalcılarıdır. Fokkema’nın (1995) belirttiği gibi 1920’lerin sonlarında Prague, biçem çalışmaları yapan araştırmacıların buraya yerleşmiş olması

nedeniyle hem edebiyat hem dil çalışmaları için önemli bir merkezdir. Bu merkezdeki araştırmacılar da, metinlerin dilbilimsel yapıları ve metin ile okuyucu arasındaki etkileşim üzerine çalışmışlardır.

Biçembilim, yukarıda sözü geçen yaklaşımlardan beslenerek, 1970'lerde eleştirmenler tarafından edebi eleştiride kullanılan önemli bir çözümleme yöntemi olmuştur. Hodge Kress, Roger Fowler ve Ronald Carter 1970'lerde İngiliz biçembilimcilerin önde gelen isimlerindedir.

Biçembilimsel inceleme yöntemi üç temel edebi tür olan şiir, roman ve tiyatro üzerinde uygulanmaktadır. Diğer türlerle kıyaslandığında, romanları biçembilimsel açıdan incelemek daha güçtür. Çünkü romanlar uzun metinlerden oluşur ve biçembilimsel çözümlemelerde kullanılan yöntemler, ancak kısa parçalara uygulanabilmektedir. Bu nedenle romanlardan alınan parçalar incelenir ve roman yazarlarının biçem özellikleri ortaya konur.

Romanların biçembilimsel eleştiri yaklaşımıyla incelenebilmesi için Mick Short, belli başlıklar ve yöntemler belirlemiştir. Short'a (1996) göre bu başlıklar biçem değişimi, dilbilgisel yapılar, söylem yapısı, bakış açısı, konuşma aktarımı, önceleme ve sözlükbirimdir. Bununla birlikte Leech ve Short (1981) metin incelemesinde kullanılacak yöntemleri *Style in Fiction* kitaplarının üçüncü bölümünde belirtmişlerdir. Romanların biçembilimsel incelemesinde hangi yöntemlerin kullanılacağı, çözümleme için seçilen metinlerin yapısına göre belirlenir.

Bu çalışmada *Robinson Crusoe*, *Tristram Shandy* ve *Pamela* romanları, Leech ve Short'un belirlediği kategoriler kullanılarak çözümlenmiştir. Her romanda sırasıyla biçem değişimi, önceleme, sözlükbirim, dilbilgisi, söylem yapısı ve bakış

açısı öğeleri incelenmiştir. Bu inceleme alanlarının seçilmiş olmasının nedeni, çalışmadaki romanlarda özellikle bu öğelerin ön plana çıkmış olmasıdır. Romanlar ilgili kategoriler altında incelenerek, yazarların biçem özellikleri ortaya konur. Aşağıda araştırmada kullanılan yöntemler incelenmiş ve bu yöntemlerin romanlar üzerinde nasıl uygulandığı açıklanmıştır.

1.1. Biçem Değişimi (Style Variation)

Biçem, her yazarın kendisine özgü yazım tarzıdır. Yazar ya da şair, kullandığı dille kendi biçimini oluşturur. Benzer şekilde Dijk'e (1985) göre biçem, dilin farklı şekillerde kullanımıyla oluşur. Sözlük açıklamasıyla "stil, tarz, şekil" (Özbalkan, 1976: 885) ya da 'biçem' olarak tanımlanabilecek 'style' kelimesi, sanatçının duyuş, görüş ve anlatışındaki niteliktir. 'Üslup' olarak da karşılığı bulunan biçemi, Jonathan Swift, *A Letter to a Young Gentleman, Lately Enter'd into Holy Orders* (1721; Yeni Papaz Olan Genç Bir Beye Mektup) adlı yapıtında "doğru yerde doğru sözcük" sözleriyle tanımlar (Ana Britannica, 1990: 481).

Biçem, aynı şeyi farklı şekillerde yapmaya dayanır. Bu nedenle yaşanmış, somut, herkesin tanık olduğu bir olay ya da durum, farklı yazarlar tarafından değişik biçimlerde yazılabilir. Her biçem incelemesi, bir yazarın dil seçiminin altında yatan sanatsal ilkeleri bulmak için gösterilen bir çabadır. Bütün yazarlar ve dolayısıyla bütün metinler, kendi bireysel özelliklerine sahiptir. Bu nedenle bir parçada dikkat çeken özellikler, aynı veya farklı bir yazar tarafından yazılan başka bir metinde aynı derecede önemli olmayacaktır. Önemli olan, var olan bütünü yarattığı sanatsal etkiyi tespit edip, dilsel öğelerin bu bütüne nasıl yerleştiğini belirlemektir.

Bir yazarın biçemi hakkında yorum yapabilmek için, kullanılabilir birtakım başlıklar belirlenebilir. Örneğin, resmi, resmi olmayan, basit, karmaşık gibi. Bu biçimleri belirleyen temel öge ise yazarın yapmış olduğu dilsel seçimlerdir. Örneğin, dilbilgisi yapısı değiştirilerek basit ya da karmaşık biçimler oluşturulabilir. Benzer şekilde, bir cümle etken veya edilgen hale getirilerek, resmi ya da resmi olmayan bir biçim özelliği elde edilebilir.

Biçim değişimi başlığı altında, iki temel kavram incelenir: ağız (dialect) ve özel deyişke (register). Ağız, “bir ülkenin herhangi bir bölgesinde ya da belirli bir sınıf insan tarafından kullanılan dil şekli (dilbilgisi, söz varlığı ve söylem)”dir (Oxford Advanced Learner’s Encyclopedic Dictionary, 1998: 247). Ağız, coğrafi bölgeye ve sosyal sınıfa göre değişiklik gösterebilmektedir. Benzer şekilde, ağız belli bir grup insanın kullandığı dil olarak da tanımlanır. Örneğin işçi sınıfının ya da orta sınıfın kullandığı kendine özgü ağızlar vardır.

Kimi araştırmacılara göre, standart İngilizce bir ağız değilken, kimi dilbilimcilere göre bir ağızdır. Söz konusu dilbilimciler, standart İngilizce’nin de sınıfa ve eğitim hayatına bağlı bir ağız olduğunu savunurlar ve diğer ağızlardan daha çok kullanılan, yaygın bir dil olduğunu düşünürler. Öte yandan standart İngilizcenin de birtakım dil değişimleri bulunmaktadır. Örneğin, İngiliz standart İngilizcesi, Avusturya standart İngilizcesi’nden farklıdır. Ancak, standart İngilizce genel olarak, gerek okullarda, gerekse edebi metinlerde kullanılan temel dildir.

Edebi eserlerin genellikle standart İngilizce ile yazılması beklenir. Çünkü edebiyatla uğraşan kişiler çoğunlukla iyi eğitim görmüş kimselerdir. Chapman’ın (1982) belirttiği gibi edebiyat dili, günlük dilden farklıdır. Bu nedenle edebi metinlerde düzgün, anlaşılır ve net ifadelerle oluşturulacak standart İngilizce

kullanılmalıdır. Benzer şekilde, edebiyatın kişiye önemli şeyler aktarması beklendiği için, standart İngilizce bu amaca daha iyi hizmet edebilmektedir. Bununla birlikte, belli ağzların kullanıldığı, örneğin işçi sınıfından bir karakterin anlatıcı rolünde olduğu pek çok roman ve edebi eser de bulunmaktadır. Bu yolla okur, anlatıcıyı, bakış açısını ve olayları daha açık biçimde görebilir. Ayrıca yazar, farklı ağzların kullanılması yoluyla, vermek istediği mesajları daha net verebilir.

Bişem değişimi başlığı altında incelenmesi gereken bir başka kavram özel değişkedir. Özel değişke, farklı durumlarda kullanılan dil değişimidir. Ağız, bir kişi ya da grubu diğerlerinden ayırmaya yardımcı olan dil iken; özel değişke, ağızdan daha sık kullanılan bir dil değişimidir. Yazarken kullanılan İngilizce ile konuşurken kullanılan İngilizce birbirinden farklıdır. Konferans ya da seminer gibi resmi durumlarda kullanılan İngilizce ile, Chapman'ın (1989) de belirttiği gibi kişinin kendi yaşındaki arkadaşlarıyla birlikteyken kullandığı İngilizce birbirinden farklıdır. Öğrencilerin edebi bir makalede kullandıkları dil ile, fizikle ilgili bir makalede kullandıkları dil birbirinden farklıdır. Örneklerde de belirtildiği gibi, farklı durum ve koşullara göre kullanılan dil değişimine özel değişke denir.

Short (1996) özel değişkenin araç, alan ve akış olmak üzere üç başlık altında incelenebileceğini söylemektedir. Araç olarak konuşma ya da yazı dilinin kullanılmasıyla dil değişikliğe uğrar. Bununla birlikte dil, hakkında konuşulan ya da yazılan alan (tıp dili, hukuk dili) ve işleve (reklam dili, hükümet dili) göre de değişir. Ayrıca dilin biçimlenmesinde, içinde bulunulan sosyal durum da önemlidir. Haynes'e (1989: 14) göre akış, "diyalogun geçtiği özel ortamdır". O halde akış, kişinin içinde bulunduğu sosyal ortamla ilgilidir.

Bu çalışmada romanlar biçem değişimi başlığı altında, Short ve Leech'in tezin ek bölümünde sunulan kontrol listesi kullanılarak, metindeki ağız kullanımına bakılarak ve metnin dilinin standart İngilizce'den farklı olup olmadığı tespit edilerek, ağız gösteren dilsel özellikler saptanarak incelenmiştir. Ayrıca romanlardaki varsa özel değişke kullanımı, genel biçem özellikleri ve yazarın kendine özgü biçeminin oluşmasını sağlayan dilsel öğeler çözümlenmiştir.

1.2. Önceleme (Foregrounding)

Biçembilimsel inceleme yapılırken, metinde anlamın nasıl oluşturulduğunun ortaya çıkarılmasında ve yazarın biçeminin değerlendirilmesinde kullanılan diğer bir öğe öncelemedir. Önceleme, bir metinde ön plana çıkan bölümün okuyucu üzerinde yarattığı psikolojik etkidir. Peer'ın (1986) söylediği gibi önceleme, okura metnin yorumlanması ve değerlendirilmesinde yol gösterir. Okur, şair ya da yazarın vermek istediği mesajı önceleme yoluyla anlamlandırabilmektedir. Çünkü yazar, önceleme etkisini genellikle bilinçli olarak yaratır ve amacına uygun olarak bazı bölümleri önceler ya da o bölümlerde sapmalar kullanır. Okuyucuda uyandırmak istediği etkiyi ve vermeyi amaçladığı anlamı bu yolla şekillendirir.

Önceleme etkisi, üç farklı yolla oluşturulur: sapma, yineleme ve koşutluk. Aşağıda bu kavramlar açıklanmıştır:

1.2.1. Sapma (Deviation)

Kurallar ya da alışılmış normların dışına çıkıldığında sapmalar meydana gelir. Oluşturulan sapmalar, okurun dikkatini çekerek hatırlamayı kolaylaştırır ve sapma kullanımı yoluyla önceleme etkisi oluşturulur. Short (1996) sapmayı söylemsel,

anlamsal, sözlükbirimsel, dilbilgisel, biçimbilimsel, yazımsal, içsel ve dışsal olarak gruplandırmaktadır.

Söylemsel Sapma (Discoursal Deviation)

Söylemlerin normal sıralamanın dışında, farklı bir sıralamayla oluşturulması yoluyla söylemsel sapsmalar meydana gelir. Söylemlerin başlangıç cümleleriyle başlamaları gerekir. ‘Örneğin’ ya da ‘sonuç olarak’ diye başlayan söylemler, normal kurallardan sapsmış söylemlerdir. Benzer şekilde ‘ilk olarak’ diye biten söylemler sapsmaya uğramıştır. Örneğin, Edward Thomas’ın *Adlestrop* şiiri şu dizeyle başlar: ‘Yes. I remember Adlestrop-‘ (Evet. Adlestrop’u hatırlıyorum). Şiirin bu dizeyle başlaması okurda, başlamış olan bir diyalogun devamını okuma hissini uyandırır. Böylece söylemsel sapma oluşturularak, okur üzerinde önceleme etkisi yaratılır. Şiirin detaylı incelemesi yapıldığında, şairin söylemsel sapma kullanarak ne gibi etkiler yarattığı saptanabilir.

Anlamsal Sapma (Semantic Deviation)

Anlamsal sapma, mantıksal olarak tutarsız ya da belli açılardan çelişkili olan anlam ilişkileridir. Anlamsal sapsmalar genellikle Bellard-Thomson’ın (1992) da belirttiği gibi, mecaz kullanımıyla oluşturulur. Güneşin olmadığı yerde ışık olması, denizin olmadığı yerde dalga olması, zindanların içinde özgür olunması gibi pek çok örnek, anlamsal sapsmaya yol açmaktadır. Benzer şekilde kış ortasında baharın özelliklerini kullanmak, okuyucuya bahar ve kış arasındaki zıtlığı hatırlatmaktadır. Bu yolla ölüm ve yaşam arasındaki zıtlığa dikkat çekilmektedir. Böylece okuyucu, sapsma yoluyla öncelenen öğeleri ele alarak, eserin ve metnin yorumunu

yapabilmektedir. Ayrıca anlamsal sapma yoluyla yazar, okuyucu üzerinde yaratmak istediği etkiyi daha etkin şekilde oluşturabilmektedir.

Sözlükbirimsel Sapma (Lexical Deviation)

Sözlükbirimsel sapma genellikle şair ya da yazarın yeni kelimeler üreterek, bu kelimeleri eserinde kullanması yoluyla oluşur. Bir dilde yeni kelimeler üretmeye neolojizm denir. Neolojizm, Levchenko (2010: 11) tarafından “açık ve yalın olan yeni bir kelime” olarak tanımlanmıştır. İki kelime birleştirilerek birleşik isim üretilebilmekte ya da kelimelerin sonuna veya başına ekler getirilerek yeni kelimeler oluşturulabilmektedir. Örneğin ‘me’ (ben) nesne zamirinin sonuna ‘-less’ (-sız, -siz) eki getirilerek, İngilizce’de bulunmayan ‘meless’ (bensiz) sıfatını üretmek neolojizmdir. Anlamı daha etkili kılabilmek için Turner’a (1975) göre daha çok şairler yeni birleşik kelimeler üretirler. Ancak şairlerle birlikte yazarlar da bu tür kelimeler üretmektedirler.

Sözcüklerin önceleme etkisi yaratmasını sağlayan bir başka yol da, bir dilbilgisel sınıfa ait olan kelimeyi, başka bir dilbilgisel sınıf için kullanmaktır. Örneğin, ‘come’ (gelmek) fiili, isim olarak kullanıldığında kelime öncelenmiş olur. Bu yolla okuyucunun dikkati çekilerek, şair ya da yazarın vermek istediği mesaj vurgulanır.

Dilbilgisel Sapma (Grammatical Deviation)

Şair ya da yazarın, bilinen dilbilgisi kurallarının dışına çıkarak yaptığı sapma türüdür. Dilbilgisel sapsmalar “sözcüklerdeki *dilbilgisi kurallarını* inceleyen biçimbilgisel sapsmalar ve sözcüklerin *tümce içinde sıralanışlarını* inceleyen sözdizimsel sapsmalar olmak üzere genellikle iki türde görülürler” (Özünü, 2001:

147). Bu tür sapmalara çoğunlukla şiir dilinde rastlanır. Şair yaratmak istediği etkiyi, gerek dilbilgisi kurallarının dışına çıkarak, gerekse devrik biçimde cümleler oluşturarak verir.

Short (1996: 48), dilbilgisel sapmayı aşağıdaki dizeyle örnekler:

“Then spake King Arthur to Sir Bedivere

(Daha sonra konuştu Kral Arthur Sir Bedivere ile)

(Alfred Lord Tennyson, ‘Morte d’ Arthur’, 1.15)”

Yukarıdaki örnekte özne ile fiil yer değiştirmiş ve ‘speak’ (konuşmak) fiilinin geçmiş zaman çekiminin eski bir biçimi olan ‘spake’ kullanılmıştır. Bu şekilde dilbilgisi kurallarının dışına çıkılarak, dilbilgisel sapma oluşturulmuştur.

Biçimbilimsel Sapma (Morphological Deviation)

Sözcükler anlamın en küçük ögesi olan biçimbirimlerden oluşur. Wright ve Hope’un (1996: 215) söylediği gibi “sözcükler birden fazla biçimbirimden oluşabilirler”. Örneğin ‘boardmarker’ (tahtakalemi) sözcüğü iki biçimbirimden oluşur. Tahtakalemi sözcüğünü oluşturan biçimbirimler kendi başlarına kullanıldıklarında da anlamlı oldukları için, açık biçimbirimlerdir. Benzer şekilde ‘unbounded’ (sınırsız) kelimesi de iki biçimbirimden oluşur. Ancak bu örnekte olumsuzluk eki olarak kullanılan ‘un-‘ bağlı bir biçimbirimdir. Çünkü ‘un-‘ eki tek başına kullanılamaz. Biçimbilimsel sapma, bir sözcüğe normalde eklenmeyecek bir biçimbirim eklemek yoluyla oluşur. Short’un (1996) verdiği örnekte ‘perhapsless’ (belkisiz) kelimesi biçimbilimsel olarak sapan bir kelimedir. ‘-less’ (-sız, -siz) son eki İngilizce’de genellikle isimlerden sonra kullanılır. Ancak bu örnekte ‘perhaps’ (belki) zarfından sonra kullanılarak, olağan kullanımdan sapılmıştır. Bu kullanım, yazarın okuyucuya vermek istediği kesinlik hissini güçlendirmektedir.

Yazımsal Sapma (Graphological Deviation)

Bütün sapma türleri incelendiğinde, bir metinde dikkat çeken en önemli sapma türü yazımsal sapmadır. Bir dilde yazım kurallarının dışına çıkılarak oluşturulan ve genellikle görsel olan sapma türüdür. Özünü'nün (2001) söylediği gibi, bu tür sapsmalarda eserin biçimi önem kazanır. Okurun dikkati, sapma yoluyla öncelenen bölüm üzerinde yoğunlaşır. Short (1996: 56) bu sapma türü için aşağıdaki örneği verir:

Think you're in
Heaven?
Well – you'll soon be
In H
E
L
L –
(Michael Horovitz, 'Man-to-Man Blues')

Bu örnekte cehenneme iniş, yazımsal bir sapma ile gösterilmiştir. 'Hell' (cehennem) sözcüğünün hem büyük harflerle, hem de aşağıya doğru yazılmış olmasıyla oluşturulan yazımsal sapma ile sözcük öncelenerek cehenneme iniş duygusu uyandırılmıştır.

Şiirde olduğu gibi, tiyatro eserleri ve romanlarda da kullanılan yazımsal sapma ile belli bölümler öncelenerek yazarın vermek istediği mesaj okura iletilmiş olur.

İçsel ve Dışsal Sapma (Internal and External Deviation)

Short'un (1996) belirlediği son sapma türü içsel ve dışsal sapmadır. Yukarıda verilen sapma türlerinde söz konusu sapma türü dışsal sapmadır. Çünkü bu sapma

türlerinin tespit edildiği metinlerde dilbilgisi, yazım ve sözcük gibi dışsal etkenler nedeniyle oluşan sapmalar görülmektedir. İçsel sapma ise, metnin kendi içinde var olan belli kuralların dışına çıkılması yoluyla oluşur. Örneğin, bir metinde, iki paragraf aynı cümleyle başlayıp aynı cümleyle sonlanıyorsa, bu iki paragraftan hemen sonra gelen paragrafın da aynı cümleyle başlayıp aynı cümleyle sonlanması beklenir. Metnin kendi içinde var olan bu kurala uyulmadığında, metinde içsel sapma oluşur. Bu yolla yazarlar, vurgulamak istedikleri noktaları öncelikle olurlar.

1.2.2. Yineleme ve Koşutluk (Repetition and Parallelism)

Bir metinde öneleme etkisi yaratmak için sapma dışında kullanılan diğer iki yöntem yineleme ve koşutluktur. Yineleme, metinde belli kelimelerin, cümlelerin ya da yapıların tekrarlanması yoluyla oluşur. Örneğin Shakespeare'in *As You Like It* oyunundan alınan 'Blow, blow, thou winter wind' dizisinde, 'blow' (esmek) sözcüğü yinelenerek vurgulanmıştır.

Koşutluk ise, metin parçalarının bütünüyle tekrarlanmayıp, belli bölümlerin yinelenmesi yoluyla oluşmaktadır. Koşutluk, iki ya da daha fazla yapının birbirine koşut olması olarak tanımlanabilir ve bu yapılar birbirlerine çeşitli yönlerden benzemekle beraber, birbirlerinin aynısı olmayabilir. Metinlerde kullanılan koşutluk, ilgili bölümlerin öncelenmesini sağlar. Bununla birlikte, koşut yapılar arasında zıt ya da benzer anlam ilişkileri tespit edilebilir. Bu anlamsal ilişkileri Short (1996) 'koşutluk kuralı' olarak tanımlar. Short (1996: 15) koşutlukla ilgili, "He was kicked, beaten and lapped" örneğini verir. Bu örnekte 'kick' tekmelemek ve 'beat' dövmek anlamlarını taşır. Ancak üçüncü fiil olan 'lup' İngilizce'de var olan bir fiil değildir. 'Lup' yazarın ürettiği bir eylemdir. 'Lup' fiilinin 'tekmelemek' ve 'dövmek'

fiilleriyle koşut biçimde kullanılması, okurun ‘lup’ fiilinin de benzer bir anlama sahip olduğu çıkarımını yapmasını sağlar. Bu koşutluk etkisiyle ‘lup’ fiilinin ‘itilmek’ ya da ‘hırpalanmak’ gibi bir anlama sahip olduğu düşünülerek, cümle ‘Tekmelendi, dövüldü ve itildi’ şeklinde çevrilebilir.

Bu çalışmadaki romanlar, Mick Short’un kitabından alınan ve ek bölümünde sunulan kontrol listesi kullanılarak, metindeki sapmalar not edilip, kullanılan sapmaların hangi düzeyde olduğu (söylemsel, anlamsal, sözlükbirimsel, dilbilgisel, biçimbilimsel, yazımsal, içsel ve dışsal) belirlenerek ve sapmaların yarattığı etkiler tespit edilerek incelenmiştir. Bununla birlikte metinlerdeki yinelemeler ve koşutluklar not edilerek, koşutluk kuralının uygulanıp uygulanmadığına bakılarak, öncelenen bölümlerin eserin yorumlanmasındaki etkisi belirlenerek inceleme yapılmış ve varsa diğer önemli noktalar vurgulanmıştır.

1.3. Sözlükbirimsel İnceleme (Lexical Analysis)

Bilindiği gibi dört temel sözcük sınıfı vardır: isim, fiil, sıfat ve zarf. Bir metinde farklı kelime türlerinin kullanım sıklığına göre metnin biçimi de değişiklik gösterir. Örneğin, bir paragrafta çoğunlukla isimler varsa ve bu isimler somutsa, bu kullanım okuyucuda hareketsizlik, maddesellik ve durağanlık hissi uyandırır. Benzer şekilde paragrafta daha çok hareket fiilleri varsa, bu fiiller okuyucuya durağanlık yerine hareket hissi verir. Ayrıca metinler sözlükbirimsel olarak çözümlenirken, metindeki kelimelerin yalın ya da karmaşık olduğu, açıklayıcı ya da değerlendirci olduğu, kelimelerin gerçek anlamlarında mı, yoksa mecaz anlamlarında mı kullanıldığı, metinde deyimlerin bulunup bulunmadığı, kelimelerin belli başlı anlamsal gruplara dahil olup olmadığı incelenmesi gereken noktalardır.

Çalışma kapsamında ele alınan romanlar sözlükbirim kategorisi altında verilen kontrol listesine uygun olarak, kelimelerin yalın mı karmaşık mı olduğuna, resmi mi günlük mü olduğuna bakılarak, kelimelerin gerçek anlamlarının mı yoksa mecaz anlamlarının mı kullanıldığı tespit edilerek ve bu tür kullanımların ne gibi etkiler yarattığı belirlenerek incelenmiştir. Ayrıca isimlerin, sıfatların, fiillerin ve zarfların hangi sıklıkta kullanıldığı tespit edilmiştir ve bu yolla oluşan biçem özellikleri irdelenmiştir. Bununla birlikte, kullanılan isimlerin soyut mu somut mu olduğu belirlenerek, sıfatların özelliklerine bakılarak, fiillerin ve zarfların işlevleri de incelenmiştir.

1.4. Dilbilgisi İncelemesi (Grammatical Analysis)

Metinleri dilbilgisel açıdan incelemek için, kullanılan cümle türlerinin saptanması ve cümlelerin öğelerine ayrılmaları gerekmektedir. Bununla birlikte, cümlede öğelerin sıralanış şekli de önemlidir. İngilizce’de dilbilgisel açıdan doğru bir cümlenin sıralaması özne, yüklem, nesne, tümleç, zarf (Ö, Y, N, T, Z) şeklinde olmalıdır. Normalin dışında olan cümle sıralamaları sapma etkisi ve dolayısıyla öneleme etkisi yaratır. Örneğin ‘Beautiful she is’ (Güzeldir kız) cümlesinin öğeleri T, Ö, Y olarak sıralanınca öncelenmiş olur.

Bu çalışmadaki romanlar, kullanılan cümle türleri ve yazarın düz cümlelerle birlikte soru cümleleri ve emir cümleleri kullanıp kullanmadığı da tespit edilerek dilbilgisel bağlamda incelenmiştir. Bununla birlikte, kullanılan cümle türlerinin yarattığı etkiler ortaya konmuştur.

Bu tezde ele alınan üç roman, ek bölümünde dilbilgisi kategorisi altında verilen kontrol listesi kullanılarak, cümlelerin genel olarak basit bir yapıya mı yoksa

karmaşık bir yapıya mı sahip olduğu tespit edilerek, cümle uzunlukları incelenerek, varsa dilbilgisel olarak koşut yapılar belirlenerek ve cümle öğelerinin sıralaması değerlendirilerek dilbilgisel bağlamda incelenmiştir.

1.5. Söylem Yapısı ve Bakış Açısı(Discourse Structure and Point of View)

Romanda kullanılan bakış açısının değerlendirilmesinin önemini Tekin (2006: 48) şöyle özetler:

bir romanda, ‘anlatıcı’ ile ‘anlatılan’ arasındaki mesafenin dengeli bir çizgide tutulmasında, romanın dil ve üslubunun biçimlenmesinde, nihayet romanın sağlıklı bir yapıya sahip olmasında, seçilen ve uygulanan bakış açısının önemi büyüktür.

Romanda diğer edebi türlere kıyasla daha çok bakış açısı kullanılır. Bunun nedeni Toolan’ın (1998) belirttiği gibi, bir anlatı olan romanda pek çok olayın meydana gelmesidir. Romanda bir ya da birden çok anlatıcı, olayları kendi bakış açılarıyla dile getirir. Biçembilimsel inceleme, yazarların, bakış açılarını işlemek için dili nasıl kullandıklarını irdeler.

Bir iletişim aracı olan dil yoluyla bir kişi diğer bir kişiye bilgilendirme, istekte bulunma, emir verme gibi pek çok farklı amaçla mesaj iletir. Mesaj iletiminin sağlanması için en az bir gönderici, bir de alıcı bulunması gerekir:

Gönderici 1 -----→ Mesaj -----→ Alıcı 1

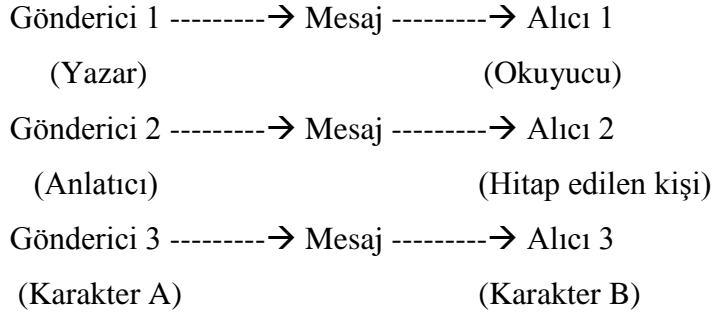
Şiirlerde, romanlarda ya da konferanslarda, bir gönderici olabilmesine karşın,

birden fazla alıcı bulunabilmektedir:

Gönderici 1 -----→ Mesaj -----→ Alıcılar 1,2,3 ...

Bu durumda gönderici, hitap eden kişi ya da yazarın, dili karşısındaki alıcılara göre kullanması gerekir.

Romanlarda, her zaman bir anlatıcı, yazar, okuyucular ve karakterler olduğu için, söylem yapısı bakımından en az üç söylem derecesi gerekmektedir.



Bununla birlikte, anlatıcının karşısında hitap edilen bir kişi olmadığı için, okuyucu bu rolü de üstlenir. Böylece okuyucu daha aktif bir role sahip olarak kendisini anlatıcıya daha yakın hisseder. Romandaki söylem yapısı, okuyucunun romanı anlamlandırmasında ve romandaki bakış açılarına yaklaşımında etkilidir.

Romanda üç anlatıcı türü vardır. Bu anlatıcı türleri Tekin'in (2006: 26) belirttiği gibi "birinci tekil kişi, üçüncü tekil kişi ve ikinci çoğul kişi"dir. Romandaki bir karakter aynı zamanda romanda olayı anlatan kişi ise, bu tip anlatıcılara birinci tekil kişi anlatıcı denir. Okuyucu bu tip anlatıcıyla daha kolay empati kurarak, kendisini romana ve olaylara daha yakın hisseder. Ancak bu anlatıcı türünün olumsuz yanı, anlatıcının olaylara tek yönlü bakmasıdır, böylece okuyucu da olaylara anlatıcının baktığı açıdan bakar. Üçüncü tekil kişi anlatıcı ise olayları nesnel biçimde anlatır. Bu tip anlatıcılara 'omniscient' (her şeyi bilen) anlatıcı da denir. Ayrıca bu tip anlatıcıların bulunduğu romanlarda, anlatıcı ve yazarın genellikle aynı kişi olduğu düşünülür. İkinci çoğul kişi anlatıcı ise çok az kullanılan bir anlatıcı türüdür. Tekin'in (2006) belirttiği gibi, bu tip anlatıcı romanda sınırlamalar getirir.

Metinlerde kullanılan anlatıcı türleri açıklandıktan sonra, metinlerdeki farklı bakış açısı türleri incelenmelidir. Bu türleri Mick Short aşağıdaki şekilde sınıflandırır:

- 1.Uzamsal bakış açısı: Aynı duruma, bulunulan yere göre farklı pozisyonlardan bakmakla ilgilidir.
 - 2.Zamansal bakış açısı: Aynı duruma, farklı zamansal noktalardan bakmakla ilgilidir.
 - 3.Sosyal bakış açısı: Kişilerin statü olarak, diğer kişilere yakın ya da uzak olmasıyla ilgilidir.
 - 4.Kişisel bakış açısı: Sosyal konumları ne olursa olsun, diğer insanların düşüncelerine uzak ya da yakın olmakla ilgilidir.
 - 5.Kavramsal bakış açısı: Dünyanın nasıl algılandığıyla ilgilidir. Aynı durumun, farklı şekillerde kavramsallaştırılmasına dayanır. Örneğin bir çocuk bütün erkeklere baba derse, babasıyla diğer yetişkinler arasındaki kavramsal farkı oluşturamamıştır.
- <http://www.lancs.ac.uk/fass/projects/stylistics/topic8/10diffpov.htm>

Romanlar biçembilimsel yöntemle incelenirken, söylem yapısı ve bakış açısı belli dilsel yöntemlerle ortaya konur. Bu yöntemlerden ilki, metinde verilen bilginin yeni ya da önceden bilinen bir bilgi olmasıdır. Bu yolla okur, kendisini metinde anlatılan duruma daha yakın ya da uzak hisseder. Örneğin iki ayrı hikayenin başlangıç cümleleri olarak düşünülebilecek ‘Bir zamanlar büyük bir krallıkta beş kızı olan bir kral yaşamaktaydı. Bu kralın üç tane de oğlu vardı.’ metniyle; ‘Öyle görünüyor ki yaşlı kralımızın bu konuda söyleyecek pek fazla sözü yoktu. Öte yandan Kral Arthur, bu konuda çok deneyime sahipti.’ söylemleri karşılaştırıldığında, okur kendisini ikinci anlatıma daha yakın hisseder. Çünkü bu anlatım hikayenin ilk cümleleri olmasına rağmen, okur olaylara daha yakındır ve kişileri yakından tanıyor izlenimine sahiptir. İlkinde ise karakterler okura ilk defa tanıtılmaktadır. Bu nedenle ikinci anlatımda okur, daha yakın bir bakış açısına sahiptir.

Metinlerde bakış açısına işaret eden diğer bir unsur gösterim (deixis) dir. Gösterim, verilen bilginin konuşmacıya yakın ya da uzak olmasıyla ilgilidir. Örneğin ‘burada’ - ‘orada’ yer zarfları, ‘bu’ – ‘şu’ işaret zamirleri yakınlık ya da uzaklığı

ifade etmektedir. Bununla birlikte insanlara hitap ya da onları gösterim şekli, onlarla kurulan yakın ya da uzak sosyal ilişkileri ifade etmektedir. Örneğin, romanda bir karaktere ‘Sayın Brownlow’ şeklinde hitap etmek, bu hitabı kullanan anlatıcı gibi, okuyucunun da bu karakterle uzak bir sosyal bağ kurabileceğini göstermektedir. Ancak romandaki başka bir karaktere ‘Oliver’ şeklinde ilk ismiyle hitap etmek, okuyucunun da karakterle yakın bir sosyal bağ kurabileceğini göstermektedir.

Roman incelemesinde bakış açısını gösteren başka bir nokta ise metinde algısal ve bilişsel fiillerin (verbs of perception and cognition) kullanımınıdır. Örneğin, üçüncü tekil kişi anlatıcının kullanıldığı bir metinde, A karakteri için kullanılan “Gece uyumaya çalıştığı saatlerde midesi ağrıyordu. Ne yapacağını bilemez durumdaydı. Acıya katlanarak, gözlerini duvardaki tablodan saatlerce ayırmadı.” cümlelerinde ‘ağrımak’, ‘katlanmak’, ‘gözlerini ayırmamak’ fiilleri karakterin içinde bulunduğu algı düzeyine işaret eder. Ayrıca “Ne yapacağını bilemez durumdaydı.” cümlesi de, karakterin içinde bulunduğu bilişsel düzey hakkında bilgi vermektedir. Kullanılan bilişsel ve algısal yapılar yoluyla karakterin ne hissettiğini ve neler düşündüğünü bilmek, okuyucuyu karaktere yakınlaştırarak, o karakterle özdeşleşmesini sağlayabilmektedir. Bu çalışmadaki romanlar söylem yapıları incelenerek, anlatıcı türleri tespit edilerek ve metinlerdeki farklı bakış açısı türleri değerlendirilerek incelenmiştir. Bununla birlikte, metinde verilen bilginin yeni ya da eski bilgi olması ve metinde algısal ve bilişsel fiillerin kullanımı değerlendirilmiştir. Sonuç olarak belirtilen noktaların romanda yarattığı etkiler yorumlanmıştır.

II. BÖLÜM

ROBINSON CRUSOE'DA BİÇEM

Bu bölümde Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe*'daki biçem özellikleri, tezde belirlenen beş başlık altında incelenmiştir. Defoe'nun en önemli özelliği yazar olarak gerçekçi bir biçeme sahip oluşudur. Bu gerçekçi biçem kullanılan dil, kelimeler, sapmalar ve bakış açısı gibi öğelerle ortaya konulmuştur. Defoe'nun biçeminin başka bir özelliği de, dilsel öğeler yardımıyla topluma ahlaksal ve dini dersler vermesidir. İnsanlara inançlı ve ahlaklı olmayı aşılarken, kendisine özgü dilini araç olarak kullanmıştır. Defoe'nun eserinde ticaretin, sömürgeciliğin ve para kazanma uğraşının da önemli bir yeri vardır. Sömürgecilik ve orta sınıfın zenginleşmesini, yine kendine özgü biçemiyle ve belli dilsel öğelerle vurgulamıştır. Bununla birlikte Defoe'nun biçemi, kendisinin de ait olduğu orta sınıfın anlayacağı sade ve anlaşılır bir yapıya sahiptir. Gerek kullandığı kelimeler, gerekse dilbilgisel yapılar Defoe'nun biçeminin yalınlığını göstermektedir. Eleştirmenler tarafından da vurgulanan bu özellikler, bu çalışmada biçembilimsel inceleme aracılığıyla desteklenerek ileriki bölümlerde ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Daniel Defoe'yu ve *Robinson Crusoe*'yu daha iyi anlayabilmek ve Defoe'nun biçem özelliklerini daha iyi değerlendirebilmek için, aşağıda önce Defoe'nun hayatı kısaca anlatılmış, ardından *Robinson Crusoe* ile ilgili bilgi verilmiş ve Defoe'nun biçem özellikleri gösterilmiştir.

1660 yılında Londra'da doğan Daniel Defoe'nun asıl ismi Daniel Foe'dur. Ancak Minto'nun (2008) belirttiği gibi kırk yaşlarındayken soy ismini "Defoe" olarak değiştirmiştir. Düzenli bir eğitim görmemekle birlikte, kendisini çok iyi yetiştirmiş, birkaç dil konuşabilen bilgili ve kültürlü bir yazar olmuştur.

Sutherland'ın (1970) söylediği gibi Defoe, 1680'lerde ticaret yapabilmek için Fransa, İspanya, Hollanda, İtalya ve Almanya'ya gitmiştir. Yaptığı yolculuklardaki deneyimlerini ve yolculuklara olan merakını, baş karakterin farklı şehir ve ülkelerde bulunduğu *Moll Flanders* ve *Robinson Crusoe* romanlarında yansıtmıştır.

Defoe, 18.yy'ın başında yavaş yavaş güçlenen orta sınıfın tam bir temsilcisidir. Swift ve Pope gibi çağdaşı yazarlar, orta sınıftan gelen Defoe'yu eleştirerek, onun eğitimsizliğini ve sosyal konumunu taşlama konusu yapmışlardır. Ancak Defoe'ya göre orta sınıf insanları ve onların ticaret yoluyla para kazanmaları sayesinde İngiltere güçlenecektir. Defoe'nun ticaret ve para kazanmaya verdiği önem yazdığı eserlerde, özellikle *Robinson Crusoe*'da açıkça görülmektedir. Crusoe adada batık gemide bulunduğu altınları dahi, kullanamayacağını bilmesine rağmen yine de alır. Bununla birlikte, Defoe'nun paraya verdiği önem, Robinson'un yirmi sekiz yıl kaldığı adadan ayrılır ayrılmaz Brezilya'daki eski çiftliğinden elde edilen paraları ve eski dostu kaptanın ona verdiği parayı almasıyla açıkça görülmektedir. Robinson adadan kurtulduktan sonra sahip olduğu paraları ve malları “1174 Portekiz altını, 3241 Portekiz altını, yedi pars derisi, yedi sandık tatlı, reçel, yüz parça basılmamış altın para, 1200 sandık şeker, 800 balya tütün” şeklinde sıralar (s. 218, 219)².

Defoe, kırk yaşlarına doğru yazarlığa başlamıştır. Woolf'un (1962: 2) dediği gibi, “Defoe, yazar olduğunda, yaşlı bir adamdır, Richardson ve Fielding'in öncüsüdür ve romana yol açıp onu şekillendiren ilk kişilerdendir”. Daniel Defoe dünyaca ünlü romanlarını yazmadan önce, *The Life and Adventures of Mr Duncan Campbell*, *Memoirs of a Cavalier* ve *Memoirs of Captain George Carleton* isimli eserleri kaleme almıştır. Bunun yanı sıra pek çok makale ve tarih incelemeleri de

² Bu tezde yapılan alıntılar, tezin yazarı tarafından çevrilmiştir.

yazmıştır. Ayrıca Defoe'nun 1664 – 1665 yılları arasında İngiltere'de meydana gelen vebayı anlattığı ve 1722'de yayımlanan *A Journal of The Plague Year*, Defoe'nun gerçekçi biçimini yansıtan yapıtları arasında yer almaktadır. Bununla birlikte Defoe'nun en önemli sayılabilecek eserleri arasında *Robinson Crusoe* (1719), *Moll Flanders* (1722), *The Adventures of Captain Singleton* (1720), *Colonel Jack* (1722) ve *Roxana* (1724) bulunmaktadır. Bu eserler Defoe'nun başyapıtları olmakla beraber, aynı zamanda 18.yy İngiliz edebiyatının ilk roman örnekleri arasında yer aldıkları için ayrıca önemlidirler. Ancak içlerinde ilk yayınlanan ve belki de İngiliz edebiyatının ilk romanı olarak kabul edilen *Robinson Crusoe*, Defoe'yu üne kavuşturan en ilgi çekici romanıdır.

Kısaca *Robinson Crusoe* olarak bilinen *The Life and Strange Surprising Adventures of Robinson Crusoe (Robinson Crusoe'nun Hayatı ve İlginç Şaşkırtıcı Maceraları)* ilk kez 25 Nisan 1719'da basılmıştır. Aynı yılın sonuna kadar, romanın dört basımı daha olmuştur. 1719'dan 2000'lere kadar ise roman onlarca ülkede binlerce kez basılarak dünya edebiyatının başyapıtları arasında yer almıştır.

Robinson Crusoe hikayesini gerçek bir olaydan almaktadır. Magill'in (1980: 131) belirttiği gibi roman, "Dampier'in *Dünya Çevresinde Yolculuk* (1697)'u ve birebir Selkirk tarafından Defoe'ya anlatılan, Alexander Selkirk'in maceraları üzerine kurulmuştur". İskoç gemici Selkirk, geminin kaptanı ile yaşadığı tartışmadan sonra Şili kıyısına üç yüz elli mil uzakta olan Juan Fernandez Adaları'nın üçünden en büyüğü olan Mas a Tierra adasına çıkarılıp, orada yalnız başına bırakılmıştır. Ardından, Richetti'nin (1987) söylediği gibi adada geçirdiği dört buçuk senenin sonunda adadan kurtarılmış ve 1711'de Londra'ya varmıştır. Defoe, bu hikayeden yola çıkarak tamamen özgün ve bütün insanlığa hitap edecek evrensel nitelikli bir

roman yazmıştır. Gerçek hikayede Selkirk adada dört buçuk sene kalırken, roman kahramanı Robinson yirmi sekiz yıl, on iki ay, on dokuz gün boyunca adada kalır. Bununla birlikte Coşkun'un (2003) belirttiği gibi, Defoe *Robinson Crusoe*'yu yazarken dönemin sürekli gelişen gezi edebiyatından, denizcilerin tuttıkları seyir defterlerinden, yol günlüklerinden ve yeni ülkelerle ilgili kaleme alınan eserlerden etkilenmiştir.

Defoe'nun gerçeklerle hayal gücünü birleştirdiği hikayesi ilgi çekicidir: 17.yy'da York şehrinde orta sınıftan gelen ve denizlere açılıp maceralı bir hayat sürme tutkusuyla yaşayan Robinson, ailesine haber vermeden bir deniz yolculuğuna çıkar. Sonrasında Avrupa'ya mal götüren bir gemiye biner, ancak Mağripli korsanlar gemiyi ele geçirir ve Crusoe Kuzey Afrika kıyısında bir köle olarak çalıştırılır. Robinson'un oradan kaçtıktan sonra tanıştığı Portekizli kaptan, Crusoe'yu Brezilya'ya götürür. Crusoe, Brezilya'da tarlalar ekerek kısa zamanda iyi para kazanır ve çalıştırmak için köle getirmek fikriyle yeniden denize açılarak Afrika'ya doğru yol alır. Ancak gemi Güney Amerika sahillerinden biraz uzakta bir adanın yakınlarında bir kayaya çarpıp parçalanır. Yolcu ve mürettebattan sadece Robinson kurtulur ve böylece yirmi sekiz yıl boyunca kalacağı adadaki zorluklarla dolu yaşamı başlar. 1 Eylül 1659 tarihinde adaya gelen Robinson, bir süre parçalanmış gemiye gidip gelerek, kullanabileceği silah, barut, yiyecek gibi eşyaları adaya taşır. Kendisine bir barınak yapar ve sonrasında bulduğu bir mağarayı genişleterek, mağaranın içine eşyalarını yerleştirir. Adada yalnız başına kaldığı uzun yıllar boyunca mısır, arpa ve pirinç yetiştirmeyi, yaban keçilerini ehlileştirmeyi öğrenir. Ayrıca yaşadıklarını düşünerek zaman içinde Tanrı'ya olan teslimiyeti ve inancı artar.

Robinson kıyıda insan kemikleri ve parçalanmış insan etleri bulduktan sonra, adaya kurbanlarıyla birlikte yamyamların geldiklerini görür. Kurbanlardan biri kurtulur ve Crusoe kurbanı Cuma günü kurtardığı için ona Cuma adını verir. Robinson, Cuma'ya İngilizce öğretir, ondan çevredeki uluslar ve yamyamlarla ilgili bilgi alır. Adaya sallarla yirmi bir vahşi ve tutsakların gelmesi üzerine, Cuma ve Crusoe vahşilerin çoğunu öldürüp, biri Cuma'nın babası olan diğeri ise İspanyol olan iki tutsağı kurtarırlar. Sonrasında adaya gelen başka bir geminin kaptanının ve iki adamının, gemide isyan çıkaran mürettebat tarafından tutsak edildiğini öğrenirler. Cuma ve Crusoe, kaptanla birlikte diğer tutsakları kurtardıktan sonra, geminin yönetimi yeniden kaptana geçer ve isyancı tayfalar, İngiltere'ye dönüp asılmaktansa Robinson'un adasında kalmayı seçerler. Gemiyle İngiltere'ye dönen Crusoe annesinin, babasının ve yakınlarının çoğunun ölmüş olduğunu öğrenir. Brezilya'daki tarlalarından bir hayli para kazanmış olan Crusoe ordaki çiftliğini satarak İngiltere'de kalır ve evlenir. Fakat karısının ölümünden sonra 1694'te yeğeniyle birlikte yine bir deniz yolculuğuna çıkmaya karar verir ve bu yolculukta yıllar önce bıraktığı adasının durumunu görür. Robinson yaklaşık yirmi gün boyunca adada kaldıktan sonra, adada yaşayanlara silah, barut, elbise, aletler, bir marangoz ve bir de demirci ustası bırakır. Bununla birlikte, mülkiyeti Robinson'a ait olmak üzere adayı adamları arasında paylaşır. Adadan ayrılmayacaklarına dair söz aldıktan sonra ise oradan ayrılır. Robinson Karayiplilerin adayı nasıl istila ettiklerini, ekinleri yaktıklarını, ada halkının onlarla mücadelelerini ve kendi başına gelen yeni maceraları daha sonra anlatabileceğini söyleyerek romanını bitirir.

Robinson Crusoe, gerçekçi bir romanın özelliklerini taşır. Defoe anlattıklarını gözlemlerine dayandırır; romanda duygu ve imgelerin yerini, insan ve toplum

gerçekleri alır. Romanda orta sınıftan gelen Robinson, orta sınıfın her üyesi gibi ticaretle zenginleşmek ister. Watt'ın (2007) söylediği gibi Defoe'nun bütün başkarakterleri için para kazanmak çok önemlidir. Robinson da tarlalar ekerek, ticaret yaparak zenginliğe kavuşur. Bununla birlikte gerçekçi romanda, karakterin kişiliğinin oluşumunda çevre önemli olduğundan, yaşanan ortam bütün ayrıntılarıyla anlatılır. Defoe da okuyucuya, çividen tohuma, adada olan bütün nesnelere, tarihleri ve günleri en ince detayıyla verir. Gerçekçi romanda konu kadar biçim de önemli olduğundan, dil ve anlatım süsten ve abartıdan uzaktır. Defoe da benzer şekilde açık ve yalın bir dil kullanmaktadır.

Defoe, *Robinson Crusoe*'yu yazarken, ahlaksal ve dinsel bir amaca da sahiptir. Püriten ahlak kurallarına her şeyden fazla önem veren Defoe, bu kuralların herkes tarafından benimsenmesini ister. Uzun yıllar adada yalnız başına kalan Crusoe, Kettle'in (1959) da belirttiği gibi, doğayla mücadele etmek için çalışma yoluyla çaba sarf eder. Ancak en önemlisi, her koşulda Tanrı'ya sığınarak, zor durumların üstesinden gelebilmiştir.

Crusoe, adada hayatta kalma mücadelesi veren bir denizci olmakla beraber, bunun da ötesinde Stevenson'ın (1990) söylediği gibi bütün insanlığın temsilcisidir. Hiçbir yaşam izinin olmadığı bir yerde insanlığı, toplumu ve medeniyeti yeni baştan şekillendirir. Bununla birlikte Crusoe, Joyce'un (1964) belirttiği gibi, İngiliz fethinin tam bir temsilcisidir. Adasına gelen insanlara, adanın mutlak hakimi olarak muamele eder ve romanın sonunda adasındaki toprakları mülkiyet hakkı kendisine ait olmakla birlikte, tebaası arasında paylaşır. Böylece küçük bir sömürge ülkesi kuran Robinson, yıllar içinde adasının gelişimini izler.

Defoe'nun oluşturduğu kurgusal hikayedeki bu kurgu öylesine gerçektir ki, çoğu zaman her yaştan, her ülkeden okur, Robinson'un gerçek bir insan olduğunu düşünür. Romanın konusunun ilgi çekiciliği ve yaşanan olaylar kadar, Defoe'nun romanda kullandığı dil ve biçem de bu durum üzerinde etkili olmuştur. Defoe'nun kullandığı dil, romanın her kesimden insana hitap etmesini, dolayısıyla da Defoe'nun evrensel bir yazar olmasını sağlamıştır. Defoe'nun dili, yeni gelişen roman türünde kullanılacak dil için örnek teşkil etmiş ve Defoe'dan sonra pek çok yazar, romanlarında herkesin anlayabileceği sade ve özümzenebilir bir dil kullanmıştır.

Crusoe'nun ıssız adadaki yaşamı, “bütün dünyanın hayal gücünü harekete geçirmiştir ve yazılı materyallerin gücünün azaldığı bir çağda, halen yaşamaya devam etmektedir” (West, 1998: 243, 244). Sonuç olarak, Crusoe sömürgeciliğin, orta sınıfın ve bütün insanlığın temsilcisi olarak, üç yüz yıldır milyonlarca insan tarafından okunduğu gibi, bundan sonra da ünü hiç azalmadan yaşamaya devam edecektir.

Bu bölümün devamında, Defoe'nun biçem özellikleri; *Robinson Crusoe*'nun biçem değişimi, önceleme, sözlükbirim, dilbilgisi, söylem yapısı ve bakış açısı başlıkları altında biçembilimsel açıdan incelenmesiyle ortaya konmuştur. Biçem değişimi başlığı altında romanın standart İngilizce ile yazılması ve özel değişke bağlamında yazın aracı olarak günlük kullanılması önemli dil özellikleridir. Önceleme başlığı altında ise romanda yazımsal sapma, dilbilgisel sapma ve koşutluk kullanımı dikkat çekmektedir. Sözlükbirim açısından romandaki isim kullanımı, isimlerin romanın gerçekçi yapısına olan katkısı, sıfat kullanımı ve sözcüklerin hece sayıları önemlidir. Dilbilgisi başlığı altında ise basit cümlelerle birlikte, uzun ve karmaşık cümlelerin kullanılması, cümle öğelerinin sıralanışı ve dilbilgisel koşutluk

Defoe'nun biçem özelliklerini oluşturan yapılarıdır. Son olarak söylem yapısı ve bakış açısı başlığı altında, birinci tekil şahıs anlatıcının kullanıldığı tespit edilmiş ve zamansal bakış açısının, yeni ya da önceden bilinen bilginin varlığının, algısal ve bilişsel fiillerin kullanımının yazarın biçemi açısından önemli olduğu belirlenmiştir. Aşağıda Defoe'nun biçem özellikleri, bu beş başlık altında, romandan alınan örnek parçalarla detaylı biçimde değerlendirilmiştir.

2.1. *Robinson Crusoe*'da Biçem Değişimi

Robinson Crusoe romanında biçem değişimi başlığı altında, özel deyişke (register) ve belli dil kullanımlarının incelenmesi, Defoe'nun biçem özelliklerinin ortaya konmasında belirleyicidir. Romanda dikkat çeken en önemli biçem değişimi, Cuma'nın sonradan öğrenilmiş bir İngilizce ile konuşmasıdır. Cuma, adaya zaman zaman uğrayıp insan eti yiyen yamyamların kurbanı olmaktan son anda kurtulan ve Robinson'un ona, Cuma günü kurtulduğu için Cuma adını verdiği sadık kölesidir. Robinson ona, yavaş yavaş İngilizce'yi ve bilmediği şeyleri öğretir. Konuşurken Cuma'nın kullandığı İngilizce'nin birebir okuyucuya sunulması, yazarın belki de özellikle yaptığı ve okuyucuya olayları ve kişileri daha yalın bir biçimde yansıtmak amacını güttüğü bir seçimdir.

FRIDAY: My nation beat much for all that.

MASTER: How beat? If your nation beat them, how came you to be taken?

FRIDAY: They more many than my nation in the place where me was; they take one, two, three, and me. My nation overbeat them in the yonder place, where me no was; there my nation take one, two, great thousand.

MASTER: But why did not your side recover you from the hands of your enemies then?

FRIDAY: They run one, two, three, and me, and make go in the canoe; my nation have no canoe that time. (s. 164)

CUMA: Bizim ulus var çok yenmek.

EFENDİ: Nasıl yenmek? Sizin ulus onları yendiyse, sen nasıl tutsak oldun?

CUMA: Var onlar daha çok bizden ben olduğum yerde: Onlar almak bir iki üç kişi bir de ben. Benim ulus var onları yenmek uzakta, ama ben orada değil; orada benim ulus onlardan bir iki, çok bin adam var olmak.

EFENDİ: Öyleyse sizin adamlar seni neden onların elinden kurtarmadı?

CUMA: Onlar götürmek bir iki üç bir de ben kayığa; benim ulus yok o zaman kayık.

Yazarın, Cuma'nın kendi konuşma biçimiyle söyleyeceklerini ifade etmesini sağlaması, okuyucunun onu daha canlı hayal etmesini ve onu daha net görebilmesini kolaylaştırmaktadır. Yazarın, Cuma'nın konuşmalarını birebir okuyucuya sunması, Cuma'nın daha önceden yapılan fiziksel tasviriyle birleşince; onun nasıl ilkel, bilgisiz ve eğitimsiz biri olduğu açık şekilde görülmektedir. Yıllar boyunca tek bir insan sesi bile duymayan Robinson'un konuştuğu ilk insanın konuşma biçimini bu şekilde gözler önüne sermek, yazarın okuyucunun algısını güçlendirmek için kullandığı bir yöntemdir.

Romanda anlatıcı, romanın aynı zamanda başkışisi olan Robinson Crusoe'dur. Orta sınıftan gelen ve herhangi bir ağız kullanmayan Crusoe'nun kullandığı dilin **standart İngilizce** olduğu kabul edilebilir. Bu durum, onun orta sınıftan gelen bir kişi olarak, sosyal durumuna uygundur. Bu nedenle, romanın genel anlamda standart İngilizce ile yazıldığını söylemek mümkündür.

Biçem değişimi başlığı altında incelenen diğer bir kavram da **özel değişkedir**. Özel değişke bağlamında, metinde kullanılan yazın aracı önemlidir. *Robinson Crusoe* romanında belli bölümlerde yazın aracı olarak günlük kullanılmıştır. Robinson, ıssız adaya düştükten ve temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, gemiden getirdiği belli miktardaki mürekkep ve kağıtla günlük yazmaya başlamıştır. Ayrıca adaya

geldiğinde, kendine özgü bir yöntemle takvim oluşturmuştur. Günlükte de tarihleri belirterek, adaya düştüğü ilk günden beri neler yaptığını anlatmıştır:

November 1 – I set up my tent under a rock, and lay there for the first night, making it as large as I could, with stakes driven in to swing my hammock upon.(s. 54).

1 Kasım – Bir kayanın altına bir çadır kurdum ve ilk kez bu çadırımda yattım, ayrıca onu mümkün olduğunda genişleterek içine çaktığım kazıklarla sallanmasını sağlayacağım bir hamak yaptım.

Robinson'un kullandığı yazımsal plan ve belirttiği tarihler, metnin bir günlük olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte günlükte kullanılan kelimeler, Robinson'un adada yaptığı işlerle ilgili olan yalın isimler ve madde isimleridir: gemi, kaya, çadır, sal, tüfek, kuş, ördek, raf, çivi, mağara ve tezgah. Günlükte verilen bu kelimeler, Robinson'un yaşadıklarını canlı ve inandırıcı kılmaktadır.

Kullanılan günlük yoluyla, Robinson önemli ve kayda değer bulduğu olayları, gözlem, izlenim, duygu ve düşüncelerini tarih belirterek anlatır. Böylece Defoe, Robinson'un yaşadıklarını konuşma diline yakın bir dille, içten ve inandırıcı bir biçimde anlatarak, Robinson'un adadaki yaşamını, duygularını ve düşüncelerini tüm gerçekliğiyle yansıtır.

2.2. *Robinson Crusoe*'da Önceleme

Robinson Crusoe'nun pek çok bölümünde önceleme unsurları kullanmıştır. Robinson'un adada verdiği hayatta kalma ve düşmanlara karşı kendisini koruma mücadelesini okuyucuya yansıtabilmek için Defoe, romanda aşağıda incelendiği gibi birtakım sapmalar ve koşutluklar kullanmıştır. Böylece öncelemek istediği bölümleri ön plana çıkarmıştır.

Robinson Crusoe'da en çok kullanılan sapma türü **yazımsal sapma**dır. Defoe, romanda pek çok bölümde çeşitli boyutlarda yazımsal sapma örnekleri verir. Bu sapsmalardan biri şöyledir: Robinson ıssız adaya düştükten sonra, zorlu bir yaşam mücadelesi vermeye başlar. Hammond'ın (1993: 47) söylediği gibi Robinson "adada yalnız başına yaşar, kendisine bir ev inşa eder ve ekmek, çömlek, marangozluk ve çiftçilik yapma becerilerini öğrenir". Üstelik bu ıssız yerde ne kadar kalacağını bilmeden, belki de ölene dek burada yaşamak zorunda olduğunu düşünmek durumu daha da güçleştirmektedir. Crusoe'nun hayata bağlanmak ve kendisine güç vermek için, kendi kendisine destek olmaktan başka çaresi yoktur. Bu yüzden Crusoe yazdığı günlükte, içinde bulunduğu durumun iyi ve kötü yanlarını kaleme alacaktır. Bunu yapma amacını şöyle anlatır:

I now began to consider seriously my condition, and the circumstances I was reduced to; and I drew up the state of my affairs in writing, not so much to leave them to any that were to come after me—for I was likely to have but few heirs—as to deliver my thoughts from daily poring over them, and afflicting my mind; and as my reason began now to master my despondency, I began to comfort myself as well as I could, and to set the good against the evil, that I might have something to distinguish my case from worse; and I stated very impartially, like debtor and creditor, the comforts I enjoyed against the miseries I suffered, thus:— (s. 49).

Durumumu ve düştüğüm çıkmazı ciddi şekilde düşünmeye başladım; yaşadıklarımın hepsini yazdım, amacım bunları benden sonra gelenlere bırakmak değildi. Aklım, umutsuzluğumun önüne geçmeye başladı. Kendimi mümkün olduğunca rahatlatmaya çalışıyordum. Durumumu daha kötü durumlardan ayırabilmek için, iyi ile kötüyü karşılaştırmaya karar verdim. Yaşadığım rahatlıkları ve çektiğim acıları, borç defteri tutar gibi, şöyle sıraladım: -

Defoe, sahip olduğu iyi ve kötü koşulları yazımsal sapma kullanarak kaleme alır. Romanın geneli düzyazıyla oluşturulmuş ve arka arkaya sıralanmış paragraflardan oluşurken – çoğu roman bu şekilde yazılmaktadır – yazar, bu bölümü

öncelemek için bir tablo kullanmış, ve iyi ve kötü koşulları bu tablo içinde maddelendirmiştir:

<i>Evil</i>	<i>Good</i>
I am cast upon a horrible, desolate island, void of all hope of recovery.	But I am alive; and not drowned, as all my ship's company were.
I am singled out and separated, as it were, from all the world, to be miserable.	But I am singled out, too, from all the ship's crew, to be spared from death; and He that miraculously saved me from death can deliver me from this condition.
I am divided from mankind—a solitaire; one banished from human society.	But I am not starved, and perishing on a barren place, affording no sustenance.
I have no clothes to cover me.	But I am in a hot climate, where, if I had clothes, I could hardly wear them.
I am without any defence, or means to resist any violence of man or beast.	But I am cast on an island where I see no wild beasts to hurt me, as I saw on the coast of Africa; and what if I had been shipwrecked there?
I have no soul to speak to or relieve me.	But God wonderfully sent the ship in near enough to the shore, that I have got out as many necessary things as will either supply my wants or enable me to supply myself, even as long as I live.

(s. 50)

<i>Kötü</i>	<i>İyi</i>
Her türlü kurtuluş ümidinden yoksun bir vaziyette, korkunç, ıssız bir adaya düştüm.	Ama hayattayım ve diğer arkadaşlarım gibi boğulmadım.
Tüm insanlar içinden bu sıkıntıları çekmek için ben seçildim.	Ama tüm arkadaşlarım arasından kurtulmak üzere yine ben seçildim. Beni mucizevi bir şekilde ölümden kurtaran Tanrı, beni bu zor durumdan da kurtarabilir.
İnsanlıktan ayrılmış, toplumdan kovulmuş yalnız bir insanım.	Ama çorak bir yerde yiyecekten yoksun açlıktan ölmüş, yok olmuş değilim.

Giyecek hiç kıyafetim yok.	Ama sıcak bir iklimdeyim ve kıyafetlerim olsaydı bile onları nadiren giyerdim.
İnsan veya hayvanlardan gelebilecek bir saldırıya karşı savunmasızım.	Ama Afrika kıyılarında gördüğüm vahşi hayvanların hiçbirinin olmadığı bir adadayım. Ya o kıyılara düşmüş olsaydım ne olurdu?
Konuşacağım ya da beni rahatlatacak hiç kimsem yok.	Ama Tanrı bir mucize eseri burada yaşadığım müddetçe kendime gereken bunca eşyayı alabilmem için gemiyi kıyıya iyice yanaştırmıştı.

Yukarıda görüldüğü gibi, altı kötü duruma karşılık, altı tane de iyi durum bulunmaktadır. Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe*'yu yazarken, okuyucularına ahlaksal ve dinsel mesajlar verme amacıyla olduğu göz önüne alındığında, bu yazımsal sapmanın bilinçli bir tercih olduğu da fark edilebilir. Bu yolla, okuyucunun dikkati bu bölüm üzerine çekilecek ve öncelenen bölümdeki mesajlar okuyucuya daha etkili biçimde ulaşabilecektir. Defoe'nun buradaki amacı, okurlarına hayatta en kötü koşullar altındayken bile, olumsuz durumlardan ders alıp, hayatın olumlu yanlarına yönelmeleri gerektiğini ve Tanrı'nın iradesine de sığınarak, yaşamaya devam etmeleri gerektiğini göstermektir. Romandaki bir başka yazımsal sapma örneği ise aşağıda sunulmuştur:

Robinson, adaya çıkışının ilk günlerinde, kendisine yeni bir hayat kurma gayreti içerisinde, adanın yakınında bir yere saplanmış olan gemiden kullanılabilir durumda olan malzemeleri adaya getirebilmek için bir sal yapar. Bu sala gerekli eşyaları koyduktan sonra, küreksiz ve yelkensisiz bir biçimde adaya nasıl ulaşabileceğini düşünür. Böyle bir durumda, anlatıcı, sahip olduğu avantajları okuyucuya yazımsal türden bir sapma yoluyla aktarır:

I had three encouragements:

1. A smooth, calm sea.
2. The tide rising and setting in to the shore.
3. What little wind there was blew me towards the land (s. 38).

Bu durumda üç avantajım vardı:

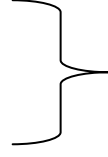
1. Durgun bir deniz.
2. Karaya doğru akıntı.
3. Esen hafif rüzgarın karaya ulaşmamı kolaylaştıracağı.

Defoe, bu avantajları maddeler halinde okuyucuya sunar ve sahip olduğu şartları ortaya koyar. Tek başına mücadele etmesi gereken zor duruma kendisiyle birlikte okuyucuyu da dahil eder. Böylece okuyucu, Robinson'la özdeşleşerek elinde bulunan imkanlarla ne yapabileceğini düşünmeye başlar ve okuyucunun anlatıcısıyla olan bağı kuvvetlendirilir. Bir başka yazımsal sapma örneği ise şöyledir:

Crusoe adadaki ilk yılından sonra, orada yaşamaya zamanla alışır. Temel ihtiyacı olan beslenmesini sağlayabilmek için tohum ekme ve ürün elde etmeye başlamıştır. Ancak ektiği tohumların yeşerebilmesi için mevsimleri ve iklim koşullarını çok iyi bilmesi gerekmektedir. Bunu da, tecrübe edinerek öğrenmiştir. İlk deneyiminde, tohumları ektikten hemen sonra kurak mevsim başladığı için, ürün elde edememiştir. Daha sonraki denemesinde ise, tohumları şubat sonunda ekerek, Mart ve Nisan yağmurlarıyla birlikte yeşeren iyi ürünler almıştır. Görüldüğü gibi, mevsimler ve iklimin özellikleri, Robinson için hayati önem taşımaktadır. Defoe bunu öncelemek için, Robinson'un belirlediği mevsim ve ayları, yazımsal sapma yoluyla aktarmıştır:

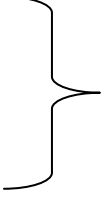
I found now that the seasons of the year might generally be divided, not into summer and winter, as in Europe, but into the rainy seasons and the dry seasons; which were generally thus:

Half February
March
Half April



Rainy, the sun being then
on, or near, the equinox.

Half April
May
June
July
Half August

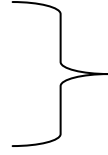


Dry, the sun being then
to the north of the line.

(s. 81).

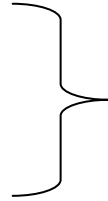
Şimdi gördüm ki, yılın mevsimleri, Avrupa'daki gibi genel olarak yaz ve kış olarak değil, yağışlı mevsimler ve kurak mevsimler olarak ikiye ayrılabilir. Buna göre mevsimler genellikle şöyleydi:

Şubatın yarısı
Mart
Nisan'ın yarısı



Yağışlı, güneş gündönümünde
ya da gündönümüne yakın.

Nisan'ın yarısı
Mayıs
Haziran
Temmuz
Ağustos'un yarısı



Kurak, güneş ekvator
çizgisinin kuzeyinde.

Anlatıcı, normal bir takvimden daha farklı olan bu takvimi oluşturarak, yaşadığı iklim koşullarının önemini okuyucuya yazımsal sapma yoluyla iletmiştir. Romandaki başka bir yazımsal sapma örneği ise şöyledir:

Robinson, Cuma'nın adaya gelişinden bir süre sonra – kendisinin ise adadaki yirmi yedinci yılında – Cuma'nın ülkesinde on yedi beyaz adam olduğunu öğrenir ve kurtulabilme ümidiyle, Cuma'yla birlikte oraya gitmeye karar verir. Ancak, onlar adadan ayrılmadan önce, adaya yanlarında tutsaklarla birlikte vahşiler gelirler. Robinson, kendisini adaya uygarlığı getiren bir hükümdar, Cuma'yı ise kölesi olarak görmektedir. Keane'nin (1994) söylediği gibi Cuma tebaa ırkların sembolü, Robinson

ise ilk gerçek İngiliz sömürgeci örneğidir. Bu yüzden ülkelerini ve kendilerini savunmak durumundadırlar. Kıyıda üç kayık, yirmi bir vahşi, üç de tutsak vardır. Robinson ve Cuma, tutsakları kurtarabilmek için vahşilere saldırıp, kimilerini yaralayıp, kimilerini öldürürler. Kurtardıkları İspanyol tutsak da vahşilere saldırır. Küçük bir savunma savaşını andıran bu çatışmadan sonraki tabloyu, anlatıcı yine yazımsal sapma yoluyla şu şekilde belirtir:

The account of the rest is as follows:

- 3 killed at our first shot from the tree
- 2 killed at the next shot
- 2 killed by Friday in the boat
- 2 killed by ditto, of those at first wounded.
- 1 killed by ditto in the wood
- 3 killed by the Spaniard
- 4 killed, being found dropped here and there of their wounds, or killed by Friday in his chase of them
- 4 escaped in the boat, whereof one wounded, if not dead

21 in all (s. 182).

Kalanların durumu şu şekildedir:

- 3 ölü, ağaçtan yaptığımız ilk vuruşta
- 2 ölü, sonraki vuruşta
- 2 ölü, Cuma'nın kayıkta öldürdükleri
- 2 ölü, ilk yaralananlardan öldürülenler
- 1 ölü, ormanda öldürülen
- 3 ölü, İspanyol'un öldürdükleri
- 4 ölü, yaralanarak şuraya buraya düşenler, Cuma'nın kovalaması sonucu ölenler
- 4 kayıkta kaçanlar, bunlardan biri ölmediyse, ağır yaralıdır.

Toplamda 21.

Anlatıcının çarpışmadan sonra ölü ve yaralıları bu denli ayrıntılı bir şekilde yazımsal sapma yoluyla incelemesi, okuyucunun da romandaki bu olaya dahil olmasını sağlar. Defoe, bu şekilde Robinson'un hükmettiği küçük ülkesinde elde ettiği askeri başarıyı resmi olarak belgelemiştir. Ölenlerin yukarıdaki gibi verilmesi, metnin resmi bir

devlet raporunu çağrıştırmasını sağlamıştır. Eğer Robinson'un adası bir devletse, Robinson da bu devletin hükümdarıdır. Bununla birlikte, bu devletin vatandaşları da vardır. İspanyol'la birlikte, Cuma'nın babası olan diğer tutsak da Robinson'un ülkesinin halkı olurlar:

My island was now peopled, and I thought myself very rich in subjects; and it was a merry reflection, which I frequently made, how like a king I looked. ... It was remarkable, too, I had but three subjects, and they were of three different religions—my man Friday was a Protestant, his father was a Pagan and a cannibal, and the Spaniard was a Papist. However, I allowed liberty of conscience throughout my dominions. But this is by the way (s. 185).

Adamın nüfusu artmıştı ve tebaam oldukça fazlaydı ve zaman zaman, bir kral olduğumu düşünmek en çok hoşuma giden şeylerden biriydi. ... Üç uyruğumun başka bir dinden oluşu da ilgi çekiciydi – adamım Cuma Protestan, babası puta tapan bir yamyam ve İspanyol da Katolikti. Bununla beraber ben ülkemde inanç özgürlüğü tanımıştım. Ama şimdi konumuza dönelim.

Defoe, bu hükümdar - halk ilişkisini yazımsal sapmalarla daha da belirgin kılar. Aşağıda yine bu türden bir sapma örneği verilmiştir.

Adanın karşısındaki karada İspanyol'un on dört arkadaşı daha vardır. Onların da adaya gelmeleri için gerekli hazırlıkları yaparlar, yiyecek ekip biçerler. İspanyol ve Cuma'nın babası onlarla görüşmek üzere yola çıkarlar. Onlar gittikten sonra adaya içinde üçü tutsak, toplam on bir kişi olan yabancı bir İngiliz gemisi gelir. Robinson, yine bu üç adamı kurtarmayı ister ve diğer adamlar adaya dağıldığında, Robinson üç tutsağın yanına giderek onlarla konuşur. Bu üç tutsaktan biri geminin kaptanı, kalan ikisi onun adamlarıdır, diğerleri ise kaptana başkaldırmıştır. Robinson, bu üç adama yardım edeceğini, ancak onlardan yapmalarını istediği şeyler olduğunu söyler. Adanın hükümdarı olarak, verdiği bu komutlar, bir çeşit buyruk niteliği de taşımaktadır. Defoe ise yine düz anlatımdan saparak, Crusoe'nun emirlerini maddeler halinde sıralar:

'Well,' says I, 'my conditions are but two. 1. That while you stay in this island with me, you will not pretend to any authority here; and if I put arms in your hands, you will, upon all occasions, give them up to me, and do no prejudice to me or mine upon this island, and in the meantime be governed by my orders. 2. That if the ship is or may be recovered, you will carry me and my man to England passage free' (s. 196).

'Peki' dedim, 'iki şartım var. 1. Benimle adada bulunduğunuz sürece kendinizi hiçbir konuda yetkili saymayacaksınız ve size silah verirsem, bu silahları ne zaman istersem bana geri vereceksiniz, bu adada benim ve benim olan hiçbirşeye zarar vermeyeceksiniz; bu arada benim kanunlarımla yönetileceksiniz. 2. Gemi kurtarılsa, beni ve adamlarımı karşılıksız olarak İngiltere'ye götüreceksiniz.

Emirlerini maddeler halinde vermesi, Crusoe'nun hükümdarlığının bir göstergesi niteliğindedir. Kaptanın da yardımıyla, adadaki diğer adamlar mücadeleden vazgeçip yenilgiyi kabul ederler. Toplamda sekiz kişi olduktan sonra, gemiden gelen on kişiyle savaşabilecek duruma gelirler ve diğer adamların da teslim olmalarını sağlarlar. Robinson'un adanın mutlak hükümdarı olduğu bir kere daha kanıtlanmış olur. Şimdiki amaçları ise gemiyi ele geçirmek ve adadan kurtulmaktır. Bu noktada Defoe, adadan kurtuluş ümidi olan gemiyi kurtarmak ve yola çıkmak gibi bir olayın önemini vurgulamak için, bu bölümü yazımsal sapma ile önceler:

Our strength was now thus ordered for the expedition.

1. The captain, his mate, and passenger.

2. Then the two prisoners of the first gang, to whom, having their characters from the

Captain, I had given their liberty, and trusted them with arms.

3. The other two whom I had kept till now in my bower, pinioned, but upon the captain's motion had now released.

4. These five released at last; so that they were twelve in all, besides five we kept prisoners in the cave for hostages (s. 208).

Yola çıkmak için elimizdeki güçler şu şekilde düzenlendi.

1. Kaptan, ikinci kaptan ve yolcu.

2. Kaptandan kişiliklerini öğrenerek özgürlük verip güvendiğimiz ve silah verdiğimiz ilk takımdan iki tutsak.

3. Şimdiye dek çardakta bağlı tuttuğum, ama kaptanın sözü üzerine bıraktığım öteki iki kişi.

4. Son bırakılan beş kişiyle birlikte toplamda on iki kişilerdi, ayrıca beş kişiyi de mağarada rehin tutuyorduk.

Sonunda gemi ele geçirilmiştir. Artık Robinson'un adamlarıyla birlikte bir de gemisi vardır.

Robinson Crusoe'da yazımsal sapmaların yanı sıra, az sayıda **dilbilgisel sapmalar** da bulunur. Defoe, romandaki cümleleri genellikle dilbilgisi kurallarına uyarak oluşturmuştur. Ancak romanın belli bölümlerindeki cümlelerde, az sayıda dilbilgisel sapma kullanılmıştır. Bunlardan biri aşağıda gösterilmiştir:

Cuma, adaya ilk geldiğinde İngilizce bilmemektedir. Adada kaldığı süre boyunca, Robinson ona İngilizce konuşmayı öğretir. Fakat Cuma'nın kurduğu cümleler, dilbilgisi kurallarına uymayan cümlelerdir. Bu durum, Cuma'nın sahip olduğu dil bilgisine ve Cuma'nın okuyucuda oluşması gereken gerçekçi portresine uygunluk göstermektedir. Cuma'nın dilbilgisel olarak olağan dışı cümlelerine şu örnekler verilebilir: "O master! you see English **mans** eat prisoner as well as savage **mans.**" (Efendi! Görüyorsun ki vahşi adamlar gibi, İngiliz adamlar da tutsak yiyor) (s. 193). Bu örnekte altı çizili ve koyu harflerle belirtilen *mans* sözcüğü, İngilizce dilbilgisi kurallarına göre doğru bir sözcük değildir. İngilizce dilbilgisinde "-s" eki, kelimeye çoğul anlam verir. Ancak düzenli olmayan bazı kelimeler vardır ki, çoğul anlamı verebilmek için bu kelimelerin sonuna "-s" eki getirilmez, kelimenin kendisi değişikliğe uğrar. Burada *man* (*adam*) kelimesi düzensiz olduğundan, bu kelimenin çoğulu *men* (*adamlar*) dir. Cuma'nın bu kurala uymaması, İngilizce'yi sonradan öğrendiğinin kanıtıdır.

Robinson'la Cuma arasında geçen diyalogda da benzer dilbilgisel sapmalara rastlanmaktadır:

FRIDAY: They more many than my nation in the place where me was; they take one, two, three, and me. My nation overbeat them in the yonder place, where me no was; there my nation take one, two, great thousand.

MASTER: But why did not your side recover you from the hands of your enemies then?

FRIDAY: They run one, two, three, and me, and make go in the canoe; my nation have no canoe that time (s. 164).

CUMA: Var onlar daha çok bizden ben olduğum yerde: Onlar almak bir iki üç kişi bir de ben. Benim ulus var onları yenmek uzakta, ama ben orada değil; orada benim ulus onlardan bir iki, çok bin adam var olmak.

EFENDİ: Öyleyse sizin adamlar seni neden onların elinden kurtarmadı?

CUMA: Onlar götürmek bir iki üç bir de ben kayığa; benim ulus yok o zaman kayık.

Dilbilgisi kurallarına uyularak oluşturulan bir cümlede; özne, yüklem, nesne gibi öğeler bulunmalıdır. Ancak yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi, metinde Cuma'nın cümlelerinde yüklem eksikliği ("They more many than my nation..."), yanlış özne kullanımı ("...where me was"), yanlış olumsuzluk eki kullanımı ("where me no was"), yanlış zaman kullanımı ("my nation have no canoe that time") gibi dilbilgisel sapma oluşturabilecek örnekler bulunmaktadır. Defoe, Cuma'yı bütün gerçekliğiyle yansıtmaya amacında olduğundan, onun konuşmalarını olduğu şekliyle okuyucuya sunmuştur. Zira sapma, varolan kuralların dışına çıkılarak oluşturulduğundan, sözkonusu metinde, mevcut dilbilgisi kurallarına uyulmayarak ve böylece dilbilgisel sapma yapılarak, yeni yeni medenileşen bir kölenin konuşması sunulmuştur.

Robinson Crusoe'da önceleme etkisi yaratan diğer bir unsur da **koşutluktur**. Robinson, çıktığı ilk deniz yolculuğunda, gemi battıktan sonra eve dönüp dönmeme konusunda fikir çatışması yaşamaktadır. Eve döndüğünde, herkesin onu ayıplayacağını düşünür. Kendisinin de belirttiği gibi o günden beri, gençleri bu gibi durumlarda yönlendiren düşüncelerin mantıksız olduğunu görmüştür. Bunu bir örnekle açıklar: " 1) ...that they are not ashamed to sin, and yet are ashamed to repent; 2) not ashamed of the action for which they ought justly to be esteemed fools, but are ashamed of the returning, which only can make them be esteemed wise men."

(...bir suçu işlemekten utanmazken, sonradan pişmanlık duymaktan utanırlar; budala olduklarını düşündürecek eylemlerden utanmazken, kendilerinin akıllı insanlar olduklarını düşündürecek vazgeçmek eyleminden utanırlar) (s. 11).

Anlatıcı, yaşadıklarını kaleme alırken, edindiği tecrübelerden faydalanarak böyle bir yorumda bulunmuştur. Bu konuda çok da haklıdır. Çünkü o zaman, bu utanç duygusuna kapılmayıp evine geri dönmüş olsa, başına yaşadığı onca felaket gelmeyecektir. Bu nedenle yazar, yukarıdaki yargının önemini vurgulamak için, dilbilgisel ve sözlükbirimsel yapıda koşutluk kullanmıştır. Bu koşutluk şu şekilde açıklanabilir: Metin parçalarını birbirleriyle koşut hale getirmenin bir yolu, dilsel yapıları normalden daha sık tekrar etmektir. Yukarıdaki örnekte, 1 ve 2 olarak adlandırılan söz öbekleri; hem kendi aralarında, hem de kendi içlerinde koşut yapılar barındırmaktadır. Birinci söz öbeğinde *are not* ve *are* fiilinden sonra, *ashamed to + fiil* yapısı tekrar edilmiş; ikinci söz öbeğinde ise *ashamed of + isim* yapısı tekrar edilmiştir. Birinci söz öbeğinde *ashamed to* koşut yapısından sonra kullanılan fiiller arasında anlamsal bir ilişki de bulunmaktadır. *Sin (suç işlemek)* ve *repent (pişmanlık duymak)* anlamsal olarak zıt kabul edilebilecek fiillerdir. İkinci söz öbeğinde ise, *ashamed to + fiil* yapısı yerine, bu kez *ashamed of + isim* yapısı verilmiş ve *ashamed of*'tan sonra kullanılan isimler arasında yine anlamsal bir ilişki kullanılmıştır. Budala olduklarını düşündürecek eylem ve kendilerinin akıllı insanlar olduklarını düşündürecek vazgeçme eylemi, yine birbirlerine anlamsal olarak zıt kabul edilebilecek olgulardır.

Birinci söz öbeğinin ikinci kısmında, zıtlık anlamı *yet* sözcüğüyle verilirken; ikinci söz öbeğinin ikinci kısmında bu anlam *but* sözcüğüyle verilmiştir. Yine ikinci söz öbeğinde, *ashamed of* yapısından sonra gelen ismi nitelemek için *which...*

tekrarlanmıştır. *Which* + *söz öbeği*'nden sonra koşulluk sürdürülerek *be esteemed* + *isim* yapısı tekrar edilmiştir. Tekrarlanan bu koşul yapılar arasında yine bir anlamsal ilişki bulunmaktadır. *Be esteemed* yapısından sonra kullanılan *fools (budalalar)* ve *wise men (akıllı insanlar)* birbirlerine zıt bir anlamsal ilişkiyle bağlanmıştır.

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı gibi, metinde kullanılan koşul yapılar, metnin anlamının oluşmasında etkili olmuştur. Defoe'nun bu eseri yazarken ahlaksal bir amaç güttüğü ve belli değerleri insanlara aşılama gayesi olduğu da göz önüne alınır, kullanılan koşulluğun onun bu amacına hizmet etmekte olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca bu koşul yapılar arasında benzer ya da zıt anlam ilişkilerinin tespit edilmiş olması, koşulluk kuralına uygunluk göstermektedir. Zira bu kurala göre, iki yapı dilbilimsel olarak koşul ise, bu iki yapı arasında anlamsal bir ilişki tespit edilebilir.

Romanın başında Robinson'un denize olan tutkusunu belirttiği bölüm, romanda kullanılan koşulluğu gösteren bir başka örnektir: "I would be satisfied with nothing but going to sea; and my inclination to this led me so strongly against the will, nay, the commands, of my father, and against all the entreaties and persuasions of my mother and other friends..." (Ben denize açılmaktan başka hiçbir şeyden memnun olmayacaktım; ve benim bu eğilimim, onların bu isteklerine, babamın emirlerine karşı ve annemin ve diğer arkadaşlarımdan ikna çabalarına karşı durmama neden oluyordu) (s. 1). Bu cümlede, *against* + *noun phrase* (*-e karşı* + *isim öbeği*) yapısı dikkat çekicidir: *against* + *the will*, ... *against* + *all the entreaties and persuasions*. Anlatıcının denize ve yolculuklara olan büyük tutkusu ve onu bu kararından hiçbir şeyin vazgeçiremeyeceği, *-e karşı* + *isim öbeği* yapısının Defoe tarafından koşulluk kullanarak verilmesiyle vurgulanmıştır.

Yukarıdaki örneklerde incelendiği gibi, romanın belli bölümlerinde kullanılan sapmalar ve koşut yapılar, bu yapıların kullanıldığı bölümleri öncelemiştir. Defoe, anlatıcının hayatta kalma mücadelesini, adada karşısına çıkan ilk insanla yaptığı diyalogları, adaya saldıran insanlarla girdiği mücadeleyi ve elde ettiği başarıları gösterebilmek için önceleme yöntemini kullanmıştır.

2.3. *Robinson Crusoe*'da Sözlükbirimsel İnceleme

Robinson Crusoe'daki sözlük birimsel inceleme genel olarak romandaki isim kullanımına, sıfat kullanımına, kelimelerin hece sayılarının tespitiyle ortaya çıkan yalın ya da karmaşık kelimelerin kullanımına dayanır. Bununla birlikte sözcüklerin günlük ya da resmi ve soyut ya da somut oldukları değerlendirilmiştir.

Romandaki kelimeler incelendiğinde, dört temel sözcük sınıfından biri olan **isimlerin**, romanda en çok kullanılan sözcük türü olduğu görülmektedir. Defoe daha çok somut isimler kullanarak, Robinson'un adasını ve adadaki her nesneyi bütün gerçekliğiyle okuyucuya sunar. Hiçbir hayat izinin olmadığı Robinson'un adasında en değersiz bir çakı bile Robinson için çok önemlidir. Bu nedenle Defoe, Robinson'un adada sahip olduğu bütün nesnelere isimlerini okuyucuya tek tek sunar: “Üç büyük baltam ve birçok keskim vardı... ancak budaklı sert ağaçları kesip parçalamaktan ötürü hepsinin ağzı körelmişti. Bir de bileği taşım vardı” (s. 63). Defoe roman boyunca Robinson'un sahip olduğu maddelerin ya da adadaki nesnelere isimlerini vermeye devam eder: “çakı, pipo ve ufak bir tütün kutusu” (s. 35), “kalemler, mürekkep, kağıt, kaptan ve marangoz kamaralarından aldığım paketler, üç dört pusula, bazı matematik aletleri, dürbün, harita ve gemicilik kitapları” (s. 48), “şişe sandığı... iki kavanoz reçel... birkaç gömlek, on beş tane

beyaz keten mendil, bir boyun atkısı... üç torba... sekiz İspanyol altını, biraz külçe altın, birkaç küçük altın çubuk” (s. 147, 148). Roman boyunca bu tür madde isimlerinin kullanılması, Robinson’un yaşadığı çevrenin bütün gerçekliğiyle aktarılmasını sağlar. Bununla birlikte, maddi dünyanın, Robinson’un sahip olduğu eşyaların ve paranın somut isimlerle verilmesi, ticaretle gelişen orta sınıftan gelen Defoe’nun refaha ve para kazanmaya verdiği önemi de göstermektedir.

Robinson Crusoe’da isim kullanımının önemi, romandan alınan aşağıdaki parçanın detaylı sözlükbirimsel çözümlemesiyle de örneklendirilebilir:

I got on board the ship as before, and prepared a second raft, and having had experience of the first, I neither made this so unwieldy, nor loaded it so hard; but yet I brought away several things very useful to me; as, first, in the carpenter’s stores I found two or three bags full of nails and spikes, a great screw- jack, a dozen or two of hatchets, and above all, that most useful thing called a grindstone. All these I secured, together with several things belonging to the gunner, particularly two or three iron crows, and two barrels of musket bullets, seven muskets and another fowling-piece, with some small quantity of powder more; a large bag full of small-shot, and a great roll of sheet lead; but this last was so heavy, I could not hoist it up to get it over the ship’s side. Besides these things, I took all the men’s clothes that I could find, and a spare fore-top sail, a hammock, and some bedding; and with this I loaded my second raft, and brought them all safe on shore, to my very great comfort (s. 40, 41).

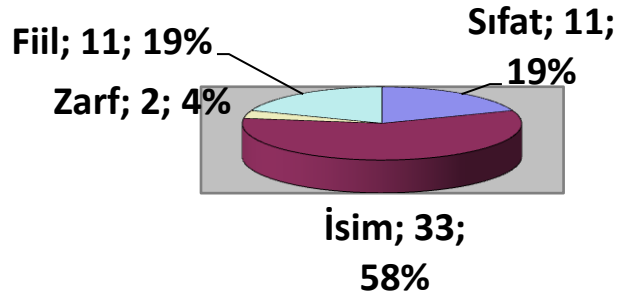
Önceki gibi gemiye ulaştım ve ikinci bir sal yaptım, ve ilk tecrübeme dayanarak bunu ne çok kaba yaptım ne de çok yükledim; ama yine de bana çok yararlı olabilecek birkaç şey getirdim; öncelikle marangoz malzemeleri içinde, çivi ve büyük çivilerle dolu iki üç çuval, büyük bir vida kesesi, bir iki düzine balta ve hepsinden de önemlisi bir bileği taşı buldum. Tüm bunları, topçuya ait olan birkaç şeyle, özellikle iki üç demir manivela, iki kurşun varili, sekiz kurşun ve bir miktar barutla beraber başka bir av tüfeği, büyük bir çuval saçma, büyük bir kurşun levha rulosu ile birlikte bir köşeye koydum; ancak bu sonuncusu çok ağır olduğundan gemiye koymak için onu kaldıramadım. Bunların yanında, bulabildiğim bütün kıyafetleri, bir veleistralye yelkeni, bir hamak ve yatak takımını da aldım; ve bunlarla ikinci salımı yükledim ve çok şükür hepsini kıyıya kazasız belasız getirdim.

Parçadaki kelimeler, dört temel kelime sınıfı altında, şu şekilde incelenebilir:

SIFAT	İSİM	ZARF	FİİL
second (ikinci) unwieldy (kaba, hantal)	board (borda) ship (gemi) raft (sal)	particularly (özellikle) hard (zor)	get on (binmek) prepare (hazırlamak)

useful (yararlı) full (dolu) iron (demir) small (küçük) large (geniş) great (muhteşem) heavy (ağır) spare (fazla) safe (güvende)	experince (deneyim) thing (şey) carpenter (marangoz) store (depo) bag (çanta) nail (çivi) spike (büyük çivi) screwjack (vida kesesi) dozen (düzine) hatchet (balta, keski) grindstone (bileğitaşı) gunner (topçu) crow (manivela) barrel (varil) musket (tüfek) bullet (kurşun) fowling piece (av tüfeği) quantity (miktar) powder (barut) small shot (saçma) roll (rulo) sheet lead (kurşun levha) side (taraf) men (adamlar) clothes (kıyafet) fore top sail (veleistralye yelkeni) hammock (hamak) bedding (yatak takımı) shore (kıyı) comfort (rahat)		have (sahip olmak) make (yapmak) load (yüklemek) bring (getirmek) find (bulmak) secure (güvenceye almak) hoist sth up (yukarı kaldırmak) get sth over (üzerinden atmak) take (almak)
--	--	--	--

Yukarıdaki tablodaki kelimelerin oranı ise şu şekilde gösterilebilir:



Yukarıdaki tabloda ve grafikte görüldüğü gibi, metni oluşturan kelimeler, dört temel kelime sınıfına göre gruplandırıldığında, metnin yarısından fazlasını oluşturan kelime türünün isim olduğu görülmektedir. İsim ağırlıklı bir metin ise, okuyucuda hareketin az olduğu, daha durağan bir etki yaratmakta ve dolayısıyla okuyucuda da durağanlık hissi uyandırmaktadır. Bu his, yaşam izinin bulunmadığı adanın durağanlığına ve ıssızlığına işaret etmektedir.

Yukarıdaki parça Robinson'un adada tek başına olduğu ilk günlerini anlatmaktadır. Robinson etrafı araştırmakta ve içinde kurtarılabilecek birkaç eşya kalan gemiye giderek, işine yarayabilecek materyalleri adaya taşımaktadır. Daha önceden hiçbir hayat izinin bulunmadığı bu ıssız adada, küçük bir toplu iğnenin dahi çok büyük önemi olduğundan, yazar burada daha çok isim ağırlıklı bir metin kullanarak, Robinson'un gemiden aldığı bu materyallerin önemine işaret etmektedir. Romanın çoğu bölümünde, yukarıdaki parçaya benzer, isim ağırlıklı pek çok metin bulunmaktadır. Dilbilgisel yapılara daha az yer verildiği ve daha çok isim kullanıldığı için, okuyucunun dikkati isimler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla, isimler ön plana çıkarıldığından bir çeşit önceleme kullanıldığını söylemek de mümkündür. Ayrıca, kullanılan isimlerin daha çok madde ve eşya isimleri olması; okuyucuyu, dış dünyaya, dış dünyada olup bitenlere daha çok yaklaştırmaktadır. Bu yolla, anlatıcının iç dünyasına pek fazla inilmediği de fark edilmektedir. Nitekim, ilk roman örneklerinden biri olan *Robinson Crusoe*'da karakterlerin ruhsal durumuyla ilgili ayrıntılı şekilde tahlil yapılmamaktadır. Urgan'ın (2004: 767) da belirttiği gibi Defoe, Robinson'un "aklından geçenleri anlatmaz, onun iç dünyası üzerinde hiç durmaz". Romanda anlatıcının iç dünyasının

tahlili değil, hayatta kalma ve Magill'in (1980) de söylediği gibi uygar ve refah dolu bir toplum oluşturma mücadelesi önemlidir.

Metindeki dört sınıf kelime incelendiğinde, kelimelerin soyut kelimeler değil, daha çok somut ve yalın kelimeler oldukları görülmektedir (kurşun, çivi, gemi vb.). Ayrıca bazı teknik kelimeler de kullanılmıştır (veleistralye yelkeni, kurşun levha vb.). Bu veri ışığında, metnin biçiminin sözlükbirimsel anlamda karmaşık olmayan bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Kelimeler, anlamsal gruplar altında incelendiğinde, bu metindeki kelimelerin daha çok günlük hayat ve gemicilikle ilgili kelimeler olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca, kelime tekrarlarına sıklıkla rastlanmamaktadır.

Kelimelerin **hece sayıları** aşağıdaki gibi incelendiğinde, metnin temel anlamda yalın bir biçime sahip olduğu görülmektedir:

second (2), unwieldy (2), useful (3), full (1) , iron (2), small (1), large (1), great (1), heavy (1), spare (1), safe (1), board (1), ship (1), raft (1), experience (3), thing (1), carpenter (3), store (1), bag (1), nail (1), spike (1), screw jack (2), dozen (2), hatchet (2), grindstone (2), gunner (2), crow (1), barrel (2), musket (2), bullet (2), fowling piece (3), quantity (2), powder (2), small shot (2), roll (1), sheet lead (2), side (1), men (1), clothes (2), fore top sail (3), hammock (2), bedding (2), shore (1), comfort (2), particularly(4), hard (1), get on (2), prepare (2), have (1), make (1), load (1), bring (1), find (1), secure (2), hoist up (2), get over (1), take (1).

Hece Analizi

1 heceli kelimeler	28	49,1 %
2 heceli kelimeler	23	40,3 %
3 heceli kelimeler	5	8,7 %
4 heceli kelimeler	1	1,7 %
Toplam kelime sayısı	57	100 %

Yukarıdaki incelemede de görüldüğü gibi, metni oluşturan kelimelerin hemen hemen yarısı tek heceden oluşmaktadır. Bunu izleyen oran ise, iki heceli kelimelerdir. Üç heceli kelimeler, oransal anlamda çok az paya sahip olmakla birlikte, dört heceden oluşan yalnızca bir kelime vardır. Bu veriler de, metnin biçiminin sözlükbirimsel anlamda sade bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. *Robinson Crusoe*'da ele alınabilecek pek çok metin, yukarıdaki metinle biçimsel olarak paralellik gösterdiğinden; eserin genel biçemi için, sözlükbirimsel anlamda yalın bir dile sahip olduğu çıkarımını yapmak yanlış olmayacaktır. Ayrıca Chadwick (1968) de, Defoe'nun dilinin yalınlığına ve biçiminin içtenliğine vurgu yaparak, Defoe'nun biçembilimsel incelemeyle tespit edilen bu biçem özelliğini desteklemektedir.

Robinson Crusoe'da çoğunlukla nesne ve eşya isimlerine yer verilmekle birlikte, romanda gemicilikle ilgili terimler de bulunmaktadır: “baş kasara... pruva direği... büyük direk... cidara... pruva... küpeşte” (s. 146), “borda... sal... veleistralye yelkeni” (s. 40, 41). Romanda gemicilikle ilgili kullanılan terimler, Robinson'un denizcilik tutkusunun daha canlı biçimde aktarılmasını sağlamaktadır.

Robinson Crusoe realist bir roman örneğidir. Bu tip romanlarda sanatçı, kendi duygu ve düşüncelerini gizler, yapıtında tarafsız bir gözlemcidir. Bir gözlemci olarak Defoe, bütün çevreyi ayrıntılı şekilde anlatır. Çevrenin ve gerçeklerin etkili biçimde aktarılmasını sağlayan en önemli unsur ise, yukarıda örnekleri verildiği gibi romanda çoğunlukla isimlerin kullanılmış olmasıdır.

Romanda isimlerden sonra en sık kullanılan sözcük türü **sıfatlardır**. Romanın geneli incelendiğinde, özellikle tekrarlanan sıfatlar bulunmamaktadır. Ancak sıfatlar, *Robinson Crusoe*'da en çok kullanılan sözcük türü olan isimleri niteledikleri için,

metinlere tanımlayıcı bir nitelik kazandırmaktadır. Romandan alınan aşağıdaki metin, bu durumu örneklendirmektedir.

Robinson'un yirmi yılı aşkın bir süre boyunca adada sürdürdüğü yalnız yaşamından sonra Cuma adaya geldiğinde, anlatıcının Cuma'yı tarif etmek için kullandığı kelimeler, hem detaylı, hem de gerçekçidir:

He was a comely, handsome fellow, perfectly well-made, with straight strong limbs, not too large, tall, and well-shaped, and, as I reckon, about twenty-six years of age. He had a very good countenance, not a fierce and surly aspect, but seemed to have something very manly in his face; and yet he had all the sweetness and softness of an European in his countenance too, especially when he smiled. His hair was long and black, not curled like wool; his forehead very high and large; and a great vivacity and sparkling sharpness in his eyes. The colour of his skin was not quite black, but very tawny; and yet not of an ugly, yellow, nauseous tawny, as the Brazilians and Virginians and other natives of America are, but of a bright kind of a dun olive colour, that had in it something very agreeable, though not very easy to describe. His face was round and plump; his nose small, not flat like the negroes; a very good mouth, thin lips, and his fine teeth well set, and white as ivory (s. 157, 158).

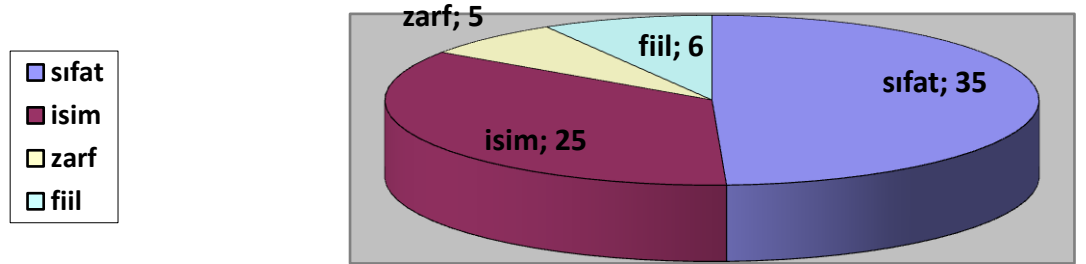
Çekici, yakışıklı, boylu poslu, kolları bacakları güçlü, pek iri olmayan, uzun, biçimli ve yaklaşık yirmi altı yaşında olduğunu düşündüğüm bir adamdı. Çok hoş bir çehresi vardı, ne sert ne de asık yüzlü, tam bir erkek yüzü; özellikle gülümsediği zamanlar yüzünü bir Avrupalı'nın tatlılığı, yumuşaklığı bürüyordu. Saçları uzun, karaydı, yün gibi kıvrıkcık değildi; alını oldukça yüksek, açıktı; gözlerinde büyük bir parlaklık, canlılık vardı. Derisinin rengi kapkara değil, koyu kumraldı. Ama öyle Brezilyalılar, Virginyalılar ve diğer Amerika yerlileri gibi iğrenç, sarı kara renkte değil, ışıltılı bir koyu zeytin rengindeydi. Renginde, tarif edilmesi zor hoş bir güzellik vardı. Yüzü yuvarlak, topluydu; burnu küçük, Zencilerinki gibi yassı değildi; çok güzel bir ağzı, ince dudakları, fildişi gibi beyaz düzgün dişleri vardı.

Bu tasvirdeki kelimeler, dört temel kelime sınıfı altında incelendiğinde aşağıdaki tablo oluşmaktadır:

SIFAT	İSİM	ZARF	FİİL
Comely (çekici)	Fellow (adam)	Perfectly (mükemmel)	Reckon
Handsome (yakışıklı)	Limb (kol)	Especially (özellikle)	(düşünmek)
Well-made (boylu poslu)	Year (yıl)	Very (çok)	Seem
Straight (düz)	Age (yaş)	Quite (oldukça)	(görünmek)
Strong (güçlü)	Countenance (çehre)	Too (de)	Have (sahip olmak)
Large (geniş)	Aspect (görünüş)		Smile
Tall (uzun)	Face (yüz)		(gülümsemek)
Well-shaped (biçimli)	Sweetness (tatlılık)		To be (olmak)
	Softness (yumuşaklık)		

Good (iyi)	Hair (saç)		Describe (tarif etmek)
Fierce (sert)	Wool (yün)		
Surly (asık yüzlü)	Forehead (alın)		
Manly (erkeksi)	Vivacity (hareketlilik)		
Long (uzun)	Sharpness (keskinlik)		
Black (siyah)	Eyes (gözler)		
Curled (kıvrıkcık)	Colour (renk)		
High (yüksek)	Skin (deri)		
Large (geniş)	Native (yerli)		
Great (muhteşem)	Kind (tür)		
Sparkling (parlak)	Nose (burun)		
Tawny (koyu kumral)	Negroee (zenci)		
Ugly (çirkin)	Mouth (ağız)		
Yellow (sarı)	Lip (dudak)		
Nauseous (iğrenç)	Teeth (dişler)		
Bright (parlak)	Ivory (fildişi)		
Dun olive (koyu zeytin rengi)			
Agreeable (hoş)			
Easy (kolay)			
Round (yuvarlak)			
Plump (toplu)			
Small (küçük)			
Flat (düz)			
Thin (ince)			
Fine (hoş)			
Well set (düzgün)			
White (beyaz)			

Yukarıdaki tablodaki kelimelerin oranı ise şu şekilde gösterilebilir:



Bu tablo ve grafik yardımıyla, metnin sıfat ağırlıklı bir yapıya sahip olduğu ve bu nedenle metnin tanımlayıcı bir niteliğe sahip olduğunu belirtmek mümkündür. Metin, Cuma'yı tanımlamakta ve onu niteleyen sıfatlar içermektedir. *agreeable* (hoş) ve *comely* (çekici) gibi bazı sıfatlar değerlendirici niteliğe sahip olup; *sparkling*

(*parlak*), *long* (*uzun*), *well-shaped* (*biçimli*) gibi çoğu sıfat da tanımlayıcı niteliğe sahiptir. Öte yandan sıfatların birçoğu görsel, işitsel ve renkle ilgili sıfatlardır. Tüm bu özellikler de, metnin tanımlayıcılık özelliği ile paralellik göstermektedir.

Metinde zarflar ve fiiller, sayıca çok azdır. Kullanılan filler, metnin durağanlığıyla paralel olarak, çoğunlukla *to be* (*olmak*) ve *to have* (*sahip olmak*) filleridir. Sıfatlardan sonra, en çok kullanılan kelime türü, isimlerdir. Esasında bu isimler, sıfatların niteliği ve metnin sıfatsal özelliğine katkıda bulunan isimlerdir. Çünkü *nose*, *lip*, *teeth* gibi isimler, ancak bir sıfatla nitelendiğinde daha anlamlı hale gelirler. Ayrıca sıfatlardan sonra en çok kullanılan kelime türünün isimler olması, metnin okuyucuda uyandırdığı durağanlık hissini güçlendirmektedir.

Metindeki dört sınıf kelime incelendiğinde, kelimelerin soyut ya da teknik kelimeler değil, daha çok yalın kelimeler oldukları görülmektedir.(örn. *tall* (*uzun*), *great* (*muhteşem*), *yellow* (*sarı*), *mouth* (*ağız*) vb.). Bu durum metnin biçiminin anlaşılır, yalın ve sade olduğunu göstermektedir. Çünkü bir parçada, kelimeler ne kadar soyutlaşırsa, metnin biçimi de o derece karmaşıklaşacaktır.

Metindeki kelimelerin anlamsal olarak nasıl bir grupta altında incelenebileceği göz önüne alındığında ise, kelimelerin daha çok fiziksel özellikler ve dış görünüş anlamsal grubu içinde kategorize edilebileceği söylenebilir. Bu metinde, Cuma'nın nasıl bir insan olduğu tasvir edilmekte ve dolayısıyla *limb* (*kol*), *face* (*yüz*), *handsome* (*yakışıklı*) ve *tawny* (*koyu kumral*) gibi görünüş ile ilgili kelimeler kullanılmaktadır. Ayrıca metin incelemesi açısından tekrar da önemli bir yere sahip olduğundan, tekrar edilen kelimelere bakıldığında, yine fiziksel görünüş ile ilgili kelimelerin tekrarlandığı görülmektedir: *colour* (*renk*) iki defa, *tawny* (*koyu kumral*) iki defa, *countenance* (*çehre*) iki defa, ve bu özelliklerin bir insana ait

olduğunu gösterebilmek için kullanılan *have (sahip olmak)* fiili ise dört defa kullanılmıştır.

Kelimelerin yapısal olarak yalın ya da karmaşık olması, metnin biçiminin de yalın ya da karmaşık olma durumunu etkileyecektir. Bunu belirlemenin yolu ise, metinde kullanılan kelimelerin hece sayılarının değerlendirilmesidir. Aşağıda öncelikle hangi kelimelerin kaç heceden oluştuğu, daha sonra da hece sayılarının tablo haline getirilmiş şekli sunulmuştur:

Comely (2), Handsome (2), Well-made (2), Straight (1), Strong (1), Large (1), Tall (1), Well-shaped (3), Good (1), Fierce (1), Surly (1), Manly (1), Long (1), Black (1), Curled (2), High (1), Large (1), Great (1), Sparkling (2), Tawny (1), Ugly (1), Yellow (2), Nauseous (2), Bright (1), Dun olive (3), Agreeable (3), Easy (1), Round (1), Plump (1), Small (1), Flat (1), Thin (1), Fine (1), Well set (2), White (1), Fellow (2), Limb (1), Year (1), Age (1), Countenance (3), Aspect (2), Face (1), Sweetness (2), Softness (2), Hair (1), Wool (1), Forehead (3), Vivacity (3), Sharpness (2), Eye (1), Colour (2), Skin (1), Native (2), Kind (1), Nose (1), Negroe (1), Mouth (1), Lip (1), Teeth (1), Ivory (2), Perfectly (2), Especially (3), Very (1), Quite (1), Too (1), Reckon (2), Seem (1), Have (1), Smile (1), To be (1), Describe (2).

Hece Analizi

1 heceli kelimeler	45	63, 3 %
2 heceli kelimeler	19	26, 7 %
3 heceli kelimeler	7	9, 8 %
Toplam kelime sayısı	71	100 %

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi metni oluşturan kelimelerin yarısından fazlası tek hecelidir. Tek heceli kelimelerden sonra en fazla iki heceli kelimeler görülmektedir. Üç heceden fazla heceli kelime bulunmamaktadır.

Robinson Crusoe'da kullanılan kelimeler, örneklerin de açıkladığı gibi, Defoe'nun yalın bir dil kullandığını göstermektedir. Romanda sade bir dil

kullanıldığını belirleyen en önemli unsur ise yukarıda da belirtildiği gibi kelimelerin hece sayılarıdır. Örneklerle belirtildiği gibi romanda genellikle bir ve iki heceli kelimeler kullanılmıştır. Robinson'un iletişim kurabileceği kimse olmadığı için, kullandığı kelimeler yapısal olarak sade ve hece sayıları kısıtlıdır. Bu durum Crusoe'nun adadaki yalnızlığına vurgu yapmaktadır. Zira Defoe'nun biçem incelemesi yoluyla da tespit edilen *Robinson Crusoe*'daki yalnızlık teması, pek çok araştırmacının üzerinde çalıştığı bir konudur. Örneğin, Jackson (1981) *Robinson Crusoe*'nun, insanın yalnızlığını ortaya koyan ilk eserlerden biri olduğunu söyler.

Robinson Crusoe'da kullanılan kelimeler incelendikten ve yaratılan etkiler belirlendikten sonra, romandaki dilbilgisi kullanımı incelenecektir.

2.4. *Robinson Crusoe*'da Dilbilgisi İncelemesi

Robinson Crusoe'nun dilbilgisel incelemesinde öne çıkan öğeler karmaşık ve basit cümle yapılarının kullanımı, cümle öğelerinin sıralaması, dilbilgisel koşutluk ve tekrardır. Bu öğelerin ortaya çıkardığı biçem özellikleri aşağıda incelenmiştir.

Defoe'nun cümleleri kimi zaman uzun ve karmaşık bir yapıya sahipken, kimi zaman kısa ve basit bir yapıya sahiptir. Ancak Defoe, romanın büyük bir kısmında dilbilgisel anlamda **uzun ve karmaşık cümle yapıları** kullanmaktadır. Robinson ıssız adaya gitmeden önceki yaşamında ve adada geçirdiği yirmi yedi sene boyunca zorluklarla mücadele etmiştir. Defoe ise romanın genelinde birbirine çeşitli yollarla bağlanmış cümle yapıları kullanarak, Robinson'un yaşadığı zorlukları okuyucuya bu cümleler yoluyla vermiştir. Bu durumun bir örneği aşağıda açıklanmıştır:

Robinson ıssız adaya düşmeden önce denize açıldığında büyük bir fırtına kopar. Anlatıcı, hayatta kalma mücadelesi vermekte ve dalgalarla boğuşmaktadır.

Defoe, Robinson'un yaşadığı zorlu ve uzun anları okuyucuya da hissettirebilmek adına, dilbilgisel anlamda uzun ve karmaşık bir cümle yapısı kullanır:

My business was to hold my breath, and raise myself upon the water, if I could; and so, by swimming, to preserve my breathing, and pilot myself towards the shore, if possible; my greatest concern now being, that the sea, as it would carry me a great way towards the shore when it came on, might not carry me back again with it when it gave back towards the sea (s. 33).

Yapabileceğim tek şey nefesimi tutmak ve yapabilirsem eğer, kendimi suyun üstünde tutmaktı; ve yüzerek nefesimi tutmaya devam etmek ve yapabilirsem kendimi kıyıya doğru çekmekti; artık en önemli kaygım denizin beni kıyıya doğru taşıdığı gibi, denize doğru yöneldiğinde tekrar kıyıya getirmemesiydi.

Yukarıdaki cümlede birden fazla ana cümlecik ve alt cümlecik bulunduğu için, cümle karmaşık bir cümledir. Defoe kullandığı bu uzun ve karmaşık cümle yoluyla, Robinson'un dalgalardan kurtulmaya çalışma anının ne kadar uzun ve soluk kesici olduğunu göstermektedir.

Romandan alınan aşağıdaki örnek metin incelemesi, romandaki uzun ve birbirine çeşitli yollarla bağlanmış cümle yapılarını göstermektedir:

When his father had drank, I called to him to know if there was any water left. He said "Yes". And I bade him give it to the poor Spaniard, who was in as much want of it as his father; and I sent one of the cakes, that Friday brought, to the Spaniard too, who was indeed very weak, and was reposing himself upon a green place under the shade of a tree; and whose limbs were also very stiff, and very much swelled with the rude bandage he had been tied with. When I saw that upon Friday's coming to him with the water he sat up and drank, and took the bread, and began to eat, I went to him, and gave him a handful of raisins (s. 184).

Babası sudan içtiğinde, başka suyun kalıp kalmadığını sordum. "Var" dedi. Kalan suyu, babası kadar ihtiyacı olan zavallı İspanyol'a vermesini söyledim; ve Cuma'nın getirdiği çöreklerden birini, çok zayıf olan ve bir ağacın gölgesi altında yeşil bir yerde dinlenmekte olan; ve kolları da bağlandığı ip yüzünden şişmiş ve aynı zamanda çok sağlam olan İspanyol'a gönderdim. Cuma'nın suyla birlikte yanına gitmesiyle, onun da kalkıp suyu içtiğini, ve ekmeği aldığını, ve yemeye başladığını görünce, ben de yanına gittim ve ona bir avuç dolusu kuru üzüm verdim.

Metnin dilbilgisel yapısını çözümleyebilmek için, cümleler aşağıda dilbilgisel

öğelerine ayrılmıştır:

When his father had drank, I called to him to know if there was any water left. He
Z Ö Y Ö Y Z Z Ö Y O Ö
(ZC) (İC) (FC) (İC) (FC) (İlgC) (İC) (İC)
said “Yes”. And I bade him give it to the poor Spaniard, who was in as much
Y T B Ö Y- N -Y N Z
(FC) (İC)(FC) (İC) (İC) (İlgC)
want of it as his father; and I sent one of the cakes, that Friday brought, to the
B Ö Y N
(İC)(FC) (İC)
Spaniard too, who was indeed very weak, and was reposing himself upon a green
Z
(İlgC)
place under the shade of a tree; and whose limbs were also very stiff, and very much

swelled with the rude bandage he had been tied with. When I saw that upon
Z Ö Y N
(ZC)(İC)(FC)
Friday’s coming to him with the water he sat up and drank, and took the bread,
Z Ö Y- B -Y- B -Y N
(İlgC) (İC) (FC) (FC) (FC) (İC)
and began to eat, I went to him, and gave him a handful of raisins.
B Y Ö Y Z B Y N N
(FC) (İC) (FC) (İlgC) (FC) (İC) (İC)

Yukarıda görüldüğü gibi, “And...” ile başlayan cümle, birbirine çeşitli yollarla bağlanmış cümleciklerden oluşan oldukça uzun bir cümledir. Bu metinde, kullanılan bu yollardan en fazla dikkati çekenini ise *who* ve *whose* ile iç içe geçirilmiş sıfat cümleciklerinin oluşturulmasıdır. Bunun dışında, cümleler noktalı virgül ve virgül ile sıralanmış ve *and* (*ve*) ile bağlanmıştır. Bu yollarla metnin biçimi sade olmayan bir nitelik kazanmıştır. Ayrıca son cümlede, yüklemelerin arasına koyulan *and* (*ve*) bağlacı, yapılan eylemlere devamlılık anlamı katmış ve eylemlerin birbiri ardı sıra yapıldığı anlamını vermiştir.

Robinson Crusoe'da cümle yapılarıyla ilgili benzer bir kullanım da aşağıda verilmiştir:

From these things I began to instruct him in the knowledge of the true God. I told him that the great Maker of all things lived up there, pointing towards heaven; that He governs the world by the same power and providence by which He had made it; that He was omnipotent, could do everything for us, give everything to us, take everything from us; and by degrees, I opened his eyes (s. 166).

Bunlarla onu Tanrı'yı tanıması yolunda eğitmeye başladım. Gökyüzünü göstererek her şeyin yüce Yaraticısının orda olduğunu; dünyayı yine onu yarattığı aynı güç ve takdirle yönettiğini; sınırsız gücü olduğunu, bizim için her şeyi yapabileceğini, bize her şeyi verebileceğini, bizden her şeyi alabileceğini söyledim; ve yavaş yavaş gözlerini açtım.

Bir önceki metinde olduğu gibi, yukarıdaki metnin dilbilgisel yapısı da, metnin dilbilgisel öğelerine ayrılması yoluyla aşağıda incelenmiştir:

From these things I began to instruct him in the knowledge of the true God. I told
Z Ö Y N Z Ö Y
(İlgC) (İC) (FC) (İC) (İlgC) (İC)(FC)
him that the great Maker of all things lived up there, pointing towards heaven; that
N N Z
(İC) (Alt cümle)
He governs the world by the same power and providence by which He had made it;
N
(Alt cümle)
that He was omnipotent, could do everything for us, give everything to us, take
N
(Alt cümle)
everything from us; and by degrees, I opened his eyes.
B Z Ö Y N
(İlgC) (İC) (FC) (İC)

Yukarıdaki cümle, hem ikiden fazla anacümlecik, hem de birden fazla alt cümlecik içerdiği için birleşik- karmaşık bir cümledir. Romanın pek çok yerinde, cümleler çok uzun ve karmaşık görünmekle birlikte, aslında birçoğu yukarıdaki örnekte olduğu gibi, noktalı virgül aracılığıyla sıralanmış, ya da *that*, *which* gibi sözcüklerle bağlanmış cümlelerdir. Bu durum, kendisi de orta sınıftan gelen ve özellikle bu sınıfa yönelen yazarın dilini, anlaşılır ve açık bir hale getirmektedir.

Romanın büyük bir bölümü yukarıdaki örneklere benzer yapılardan oluşmaktadır. Bu nedenle romanın birçok cümlesinin çeşitli yollarla birbirine

bağlanmış cümleciklerden oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte *Robinson Crusoe*'da **kısa ve basit cümle yapıları** da kullanılmıştır: “Now it began to be settled fair weather” (Havalar güzelleşmeye başladı) (s. 55), “Going down to the seaside, I found a large tortoise, or turtle” (Deniz kıyısına inerken, büyük bir kara kaplumbağası buldum) (s. 65), “About the beginning of August, as I said, I had finished my bower, and began to enjoy myself” (Söylediğim gibi, Ağustos’un başlarında çardağımı bitirmiş ve keyfime bakmaya başlamıştım) (s. 78). I believe he had buried them both in a quarter of an hour” (Yarım saat içinde ikisini birden gömdüğünü düşünüyorum) (s. 157). Yukarıdaki örnekler ve buna benzer yapılar, Defoe’nun kullandığı anlaşılır ve yalın dil ile, Robinson’un adada yaşadığı basit ve yalın hayatın vurgulanmakta olduğu söylenebilir.

Romanın dilbilgisel incelemesinde, **cümle öğelerinin sıralaması** da romandaki dilbilgisel yapılar hakkında bilgi vermektedir. İngilizce’de dilbilgisel olarak doğru yapılandırılmış bir cümlenin öğelerinin sıralaması, özne (Ö) – yüklem (Y) – nesne (N) – tümleç (T) – zarf (Z) şeklinde olmalıdır. Bununla birlikte İngilizce’deki isim cümlecği (İC), fiil cümlecği (FC), sıfat cümlecği (SC), zarf cümlecği (ZC) ve ilgeç cümlecği (İlg.C) olmak üzere, cümle öğelerini oluşturan beş temel cümlecik türünün kullanımı da önemlidir. Bu noktalar göz önünde bulundurularak, romandan alınan aşağıdaki parça şu şekilde incelenebilir:

Robinson, ıssız adaya düştükten sonra, orada kendisine yeni bir yaşam alanı oluşturur. Öncelikle gemiden işine yarayabilecek eşyaları adaya taşır, daha sonra da toprağı eker ve hayvan yetiştirir. Robinson’un gemiden getirdiğı eşyalar arasında belli bir miktar mürekkep ve kağıt da bulunmaktadır. Anlatıcı olan Robinson, bu

malzemelerle günlük yazmaya başlar. Başından geçen önemli olayları kaydedecektir.

Günlükten alınan parça aşağıda verilmiştir:

June 18 – Rained all day, and I stayed within. I thought at this time the rain felt cold, and I was something chilly, which I knew was not usual in that latitude.

June 19 – Very ill, and shivering, as if the weather had been cold.

June 20 – No rest all night; violent pains in my head, and feverish (s. 66).

18 *Haziran* – Bütün gün yağmur yağdı, ve içerde kaldım. Yağmurla etraf soğumuştü, ve bu iklimde normal olmayan bir durum olduğunu bildiğim şekilde üşüyordum.

19 *Haziran* – Çok hastayım, hava çok soğukmuş gibi titriyorum.

20 *Haziran* – Bütün gece hiç rahat değildim; başımda çok kötü ağrılar var, ateşim de var.

Cümleler öğelerine aşağıdaki gibi ayrılmaktadır:

June 18 – Rained all day, and I stayed within. I thought at this time the rain
Y Z bağlaç Ö Y Z Ö Y Z Ö
(FC) (ZC) (İC) (FC) (İlg.C) (İC) (FC) (İlg.C) (İC)
felt cold, and I was something chilly, which I knew was not usual in that latitude.
Y T B Ö Y T
(FC) (SC) (İC) (FC) (İC)
June 19 – Very ill, and shivering, as if the weather had been cold.
T B T B Ö Y T
(SC) (SC) (İC) (FC) (SC)
June 20 – No rest all night ; violent pains in my head, and feverish.
N Z N Z B T
(İC) (ZC) (İC) (İlg.C) (SC)

Yukarıda ilk cümlede görülen *which...* cümleciği, bir alt cümle, ya da iç içe

geçirilmiş cümledir ve *something chilly* söz öbeğini nitelemektedir. Bu alt cümle de,

kendi içinde öğelerine şu şekilde ayrılabilir:

“...which I knew was not usual in that latitude.”
Ö Y Y T Z
(İC) (FC) (FC) (SC) (İlg.C)

Yukarıda ele alınan ilk cümle, İngilizce bir cümlenin öğelerinin Ö-Y-N-T-Z şeklinde sıralanması gerektiği düşünülerek incelendiğinde, cümle öğelerinin bu sıralamaya uygunluk gösterdiği gözlenmektedir: Y-Z , Ö-Y-Z , Ö-Y-Z , Ö-Y-T , Ö-Y-T. Her cümlede öğelerin hepsi bulunmayacağından ve bu öğelerin sıralanması,

doğru İngilizce cümle sıralamasıyla uygunluk gösterdiğinden, ilk cümlenin dilbilgisel anlamda düzgün bir cümle olduğu çıkarsamasına varılabilir. Öte yandan ikinci cümlede, yani 19 Haziran gününü anlatan cümlede, İngilizce bir cümlede muhakkak bulunması gereken özne ve yüklem kullanılmamıştır. Cümlenin tamamlanmış hali “I was very ill and shivering.” olmalıdır. Özne ve yüklem eksikliği, okuyucunun metni anlamlandırmasında etkilidir. Eksik öge kullanımı, anlatıcının hasta olduğu için yazmakta zorlanmakta olduğunu, bu nedenle böyle bir kullanıma başvurduğunu göstermektedir.

Son cümlede yine eksik cümle öğeleri görölmektedir. Bu durum, anlatıcının hasta olma durumunu desteklemektedir. Cümlenin öğelerinin tamamlanmış şekilde yazılışı şu şekilde olmalıdır: “I had no rest all night; there were violent pains in my head, and I was feverish.”

İncelenen metnin dili anlaşılır ve sade olmasına karşın metin dilbilgisel açıdan incelendiğinde, metinde hem basit hem karmaşık yapıda cümlelerin bulunduğu yukarıda ifade edilmiştir. Cümlelerin karmaşık yapıda olmasının nedeni, metinde birbirine virgül veya noktalı virgül ile, ya da çeşitli bağlaçlarla bağlanan cümlelerin bulunmasıdır. Bununla birlikte *who*, *whose*, *which* kullanımı yoluyla sıfat cümlecikleriyle iç içe geçirilmiş uzun cümlelerin kullanımı da, cümlelerin karmaşık olmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak, metinde uzun cümleler bulunmasına ve cümleler dilbilgisel anlamda karmaşık bir yapı sergilemesine rağmen, bu cümleler anlaşılır ve açık bir dille yazılmıştır.

Robinson Crusoe'nun dilbilgisel incelemesinde önemli olan diğer bir unsur ise **dilbilgisel koşutluk ve yinelemedir**. Robinson, bir talihsizlik eseri düştüğü adada yalnızdır. Hayatını sürdürebilmesi için gerekli olan eşyaları ancak parçalanmış

gemiden temin edebilmektedir. Gemi iyice dağılmış olduğundan, onu parçalayarak yavaş yavaş kıyıya getirmeye karar verir. Bu nedenle, bir süre boyunca her gün gemiye gider. Robinson'un gemide yaptığı işler, hayatını sürdürebilmesi için çok önemli olduğundan, Defoe Robinson'un her gün gemiye gidip çalışmasını dilbilgisel koşutluk yoluyla aktarır: "May 5 – Worked on the wreck..." (5 Mayıs - Gemide çalıştım...) (s. 64), "May 6 – Worked on the wreck...": (6 Mayıs - Gemide çalıştım...) (s. 64), "May 7 – Went to the wreck again..." (7 Mayıs – Tekrar gemiye gittim...) (s. 64), "May 8 – Went to the wreck..." (8 Mayıs – Gemiye gittim...) (s. 64), "May 9 – Went to the wreck..." (9 Mayıs – Gemiye gittim...) (s. 65), "May 10, 11, 12, 13, 14 – Went every day to the wreck..." (10, 11, 12, 13, 14 Mayıs – Her gün gemiye gittim...) (s. 65), "May 24 - ...I worked on the wreck..." (24 Mayıs – ...Gemide çalıştım...)(s. 65). Defoe kullandığı bu koşut yapılar ve yineleme yoluyla, Robinson'un hayatta kalmak için gemiye gitmesinin önemini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak Defoe; karmaşık ve basit cümle yapılarının kullanımı, cümle öğelerinin sıralaması, dilbilgisel koşutluk ve yineleme yoluyla, Robinson'un hayatta kalma mücadelesini ve kendi biçim özelliklerini ortaya koymaktadır.

2.5. *Robinson Crusoe*'da Söylem Yapısı ve Bakış Açısı

Okuyucu, romanın ve roman karakterlerinin dışında bir birey olarak algılansa da aslında romana, karakterlere ve olaylara, yazar ve anlatıcı kadar yakındır. Çünkü o, anlatıcının bakış açısını üstlenen, dolayısıyla romandaki pek çok karakterden daha yakın bir şekilde romana dahil olan kişidir. Bunun oluşmasını sağlayan unsur ise, romandaki söylem yapısı ve bakış açısıdır.

Robinson Crusoe adlı romandaki anlatıcı türü, **birinci tekil şahıs (ben) anlatıcıdır**. Bu anlatıcı tipinin olumlu ve olumsuz özellikleri olmakla birlikte; okuyucuyla etkileşim bakımından, olumlu özelliklerin daha ön planda olduğunu söylemek mümkündür. Öncelikle, bu tip anlatıcı türünün kullanıldığı romanlarda, okuyucu, kendisini anlatıcıyla birebir özdeşleştirir. Bu durum, okuyucunun olaylara ve romanda işlenen konulara, daha çok dahil olmasını sağlamaktadır. Öte yandan, birinci tekil şahıs anlatıcının kullanıldığı romanlarda, okuyucu dünyayı sadece bu anlatıcının gözüyle gördüğü için, olaylara daha önyargılı yaklaşabilmektedir. Diğer bir deyişle, okuyucu, birinci tekil şahıs anlatıcının anlattığı olaylara inanmak durumundadır. Birinci tekil şahıs anlatıcıyla, üçüncü tekil şahıs anlatıcı arasındaki fark üçüncü tekil şahıs anlatıcının her şeyi bilen, olayları olduğu şekliyle anlatan nesnel bir anlatıcı olması ve birinci tekil şahıs anlatıcının öznel olduğunun kabul edilmesidir. Bu tezde ele alınan üç romanda da, olayları dile getiren, yaşadıklarını ifade edip okuyucuyla paylaşan anlatıcı, birinci tekil şahıs anlatıcıdır. Bu durum okuyucunun, üç romanda da kendisini birebir romandaki dünyaya dahil hissetmesini sağlamaktadır. Öncelikle, *Robinson Crusoe* adlı romandaki anlatıcı türü, söylem yapısı ve bakış açısı incelenecek, diğer romanların ilgili bölümlerinde de, bu romanlardaki aynı özellikler ele alınacaktır.

Robinson Crusoe romanındaki **söylem yapısı** aşağıda tablo şeklinde sunulmuştur:

Gönderici 1 -----→ Mesaj -----→ Alıcı 1

(Daniel Defoe:Yazar)

(Okuyucu)

Gönderici 2 -----→ Mesaj -----→ Alıcı 2

(Robinson:Anlatıcı)

(Hitap edilen kişi:Okuyucu)

Gönderici 3 -----→ Mesaj -----→ Alıcı 3

(Robinson:Karakter)

(Cuma:Karakter)

Gönderici 4 -----→ Mesaj -----→ Alıcı 4

(Cuma:Karakter)

(Robinson:Karakter)

Yukarıda görüldüğü gibi, romanda altı farklı söylem yapısı bulunmaktadır. İlk gönderici, romanın yazarı Daniel Defoe'dur, ve okuyucuya hitap etmektedir. İkinci gönderici, romanın anlatıcısı olan Robinson Crusoe'dur ve hitap ettiği kişi yine okuyucudur. Anlatıcının karşısında birebir hitap edilen kimse olmadığı için, okuyucu aynı zamanda hitap edilen kişi rolünü de üstlenecektir. Bu durum da, anlatıcıyla okuyucuyu daha yakın kılacaktır. Bu nedenle, romandaki söylem yapısı, okuyucunun romanı nasıl anladığını şekillendirmekte ve ortaya koyulan bakış açılarına nasıl bir yaklaşım sergilediğini etkilemektedir. Üçüncü olarak, burada temsili olarak gösterilmiş karakterler arası söylem yapısı vardır ki, romanda en belirgin anlamda diyalog sürdüren iki karakter Cuma ve Robinson'dur.

Bu şemadan da anlaşıldığı gibi, romanda altı farklı bakış açısı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, romanda anlatıcı Robinson olduğundan ve bu nedenle roman boyunca birinci tekil kişi anlatıcı kullanıldığından, daha öznel bir bakış açısı benimsendiğini ifade etmek doğru olacaktır. Ayrıca, okuyucu da, içinde bulunulan duruma anlatıcının baktığı gözle bakacaktır:

In this state of life, however, I remained some time, uncertain what measures to take, and what course of life to lead. An irresistible reluctance continued to going home; and as I stayed a while, the remembrance of the distress I had been in wore off; and as that abated, the little motion I had in my desires to a return wore off with it, till at last I quite laid aside the thoughts of it, and looked out for a voyage (s. 11).

Hayatımın bu evresinde, ne tür önlemler alacağım ve ne tür bir hayat süreceğim konusunda kararsızdım. İçimde eve dönme düşüncesine karşı hala büyük bir isteksizlik vardı; ve bir süre sonra yaşadığım zor durumların izi silinmeye başladı; ve bu izler silindikçe, eve dönme konusundaki zayıf isteğim de söndü, sonunda her şeyi bir kenara bırakıp yolculuğa çıkmaya karar verdim.

Sıklıkla kullanılan *I (ben)* zamirinin de gösterdiği gibi, romandan alınan bu metin birinci tekil kişi anlatıcı tarafından dile getirilmiştir. Robinson ilk denizcilik tecrübesinin ardından yaşadığı tehlikeli anlardan sonra eve geri dönmeyi düşünür. Fakat zamanla, ilk tecrübesinin olumsuz etkilerini üzerinden attığında, yukarıdaki parçada da söylendiği gibi yeni bir deniz yolculuğuna çıkmaya karar verir. Anlatıcı olan Robinson, yaşadıklarını okuyucuya kendi diliyle aktarırken, okuyucu da kendisini Robinson'la özdeşleştirir. Belki de birinci tekil kişi anlatıcının, okuyucu-metin ilişkisi açısından sağladığı en büyük katkı budur.

Aşağıdaki metin, romanın başlangıcında yer almaktadır.

...I would be satisfied with nothing but going to sea; and my inclination to this led me so strongly against the will, nay, the commands, of my father, and against all the entreaties and persuasions of my mother and other friends, that there seemed to be something fatal in that propension of nature tending directly to the life of misery which was to befall me (s. 1).

...ben denize açılmaktan başka hiçbir şeyden memnun olmayacaktım; ve benim bu eğilimim onların bu isteklerine, babamın emirlerine ve annemin ve diğer arkadaşlarımın başıma gelecek sefalet dolu hayata yönelmeme neden olacak bu istekte tehlikeli bir şeyler olduğuna yönelik yalvarmaları ve ikna çabalarına; ısrarla karşı çıkmama sebep oluyordu.

Bunlar Robinson'un gençliğinin ilk dönemlerinde, ıssız adaya düşmeden önceki düşünceleridir. Crusoe ilk denizcilik tecrübesinin ve yaşadığı tehlikeli anların ardından, bir süre babasının sözünü dinleyip eve geri dönmeyi düşünür. Fakat daha sonra, sözünde duramadığı için insanların onun hakkında düşünecekleriyle ilgili endişe etmeye başlar ve eve geri dönme fikrinden vazgeçer. Adaya düştükten sonra

ise, aynı duruma bakışı değişmiştir. Zamanında insanların onun hakkında dūşüneceklerinden tereddüt edip, kararından geri dönmemiştir ve bunun aslında ne kadar da yanlış bir düşünce olduğunun çok sonraları farkına varmıştır. Bu durum, romanda kullanılan bakış açısı türlerinden olan **zamansal bakış açısının** yarattığı etkiyi göstermektedir. Robinson'un denizcilik, denize açılmak ve babasının fikirleriyle ilgili gençken sahip olduğu bakış açısıyla, yıllar sonra sahip olduğu bakış açısı arasında büyük fark vardır. Bu zamansal bakış açısı, olay aynı olmasına rağmen, aynı olaya farklı zamanlarda, nasıl farklı bakıldığını göstermektedir. Zira Robinson, yıllar sonra sahip olduğu bakış açısına gençken de sahip olsa, belki de deniz yolculuğuna hiç çıkmayacak ve ailesinin yanında huzurla yaşıyor olacaktır.

Biçembilimsel inceleme bağlamında, okurla metin ilişkisi ve okurla yazar ilişkisi önemlidir. Bu nedenle romanda incelenmesi gereken ve okuyucuyu romana daha dahil kılan bir başka unsur da, metinde verilen bilginin **yeni ya da önceden bilinen bilgi** olmasıdır. Hikayeler ve romanlar, okuyucuya kurgusal dünyalar sunduğundan okuyucunun konuları geçen unsurlar ya da karakterler hakkında daha önceden bilgisi olmayacaktır. Ancak sunulan bilginin yeni bir bilgi ya da daha önceden bilinen bilgi olması yoluyla, okuyucu da o bilgiyi biliyor ya da bilmiyor olduğunu varsayacaktır. Bu durum, daha çok romanların başında görülür. *Robinson Crusoe* adlı roman şöyle başlar:

I was born in the year 1632, in the city of York, of a good family, though not of that country, my father being a foreigner of Bremen, who settled first at Hull. He got a good estate by merchandise, and leaving off his trade, lived afterward at York, from whence he had married my mother, whose relations were named Robinson, a very good family in that country, and from whom I was called Robinson Kreutznaer; but by the usual corruption of words in England we are now called, nay, we call ourselves, and write our name, Crusoe, and so my companions always called me (s. 1).

1632 yılında York şehrinde, ülkenin yerlisi olmasalar da iyi bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldim. Babam Bremen'i tanımadığı için ilk önce Hull'da yerleşmiş, ticaret sayesinde epey mal mülk edinmiş ve ticareti bırakarak York'a yerleştiğinde ise oranın en iyi ailelerinden olan Robinsonlardan gelen annemle evlenmiş. Bu nedenle annemin ailesinin lakabını taşıyan ilk ismimle Robinson Kreutznaer olarak adlandırılmışım, ama soyadım İngiltere'de çok rastlanan harf değişikliklerinin sonucu olarak- yok hayır kendi tercihimizle demek daha doğru olur- Crusoe olarak değişmiştir ve arkadaşlarım beni hep öyle çağırır.

Romanın bu ilk paragrafında sıklıkla görülen, ve aynı zamanda romanda birinci tekil şahıs anlatıcı kullanıldığını ifade eden ben kişi zamirinin kullanımıyla, okuyucunun konuşan kişiyi tanıdığı varsayılmaktadır. Bu da okuyucunun kendisini anlatıcıya daha yakın ve olaylara dahil hissetmesini sağlayacaktır. *My (benim)* belirli tanımlığı ile de, okuyucunun, anlatıcıyı tanıdığı gibi, anne ve babası hakkında da fikri olduğu düşüncesini uyandırmaktadır. Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi, bakış açısını gösteren dilbilgisel göstergelerden biri olan verilen bilgi kullanımıyla, henüz romanın başında, anlatıcıyla okuyucu arasında yakın bir ilişki kurulmuştur. Bu ilişkinin sürdürülmesini sağlayan bir başka unsur da, **algısal ve bilişsel fiillerin** (verbs of perception and cognition) kullanımınıdır:

I was sincerely affected with this discourse, as indeed who could be otherwise? And I resolved not to think of going abroad any more, but to settle at home according to my father's desire. But alas! A few days wore it all of; and, in short, to prevent any of my father's farther importunities, in a few weeks after I resolved to run quite away from him (s. 3).

Bu söylemden gerçekten etkilenmişim, kim etkilenmezdi ki. Dolayısıyla babamın istekleri doğrultusunda uzaklara gitme fikrimden vazgeçerek evde kalmaya karar verdim. Ama ne yazık ki birkaç gün bu kararımın silinmesine yetti. Babamın ısrarları ile daha fazla karşılaşmamak için ona haber vermeden evden kaçmaya karar verdim.

Robinson'un babası, oğlunun böylesine tehlikeli bir yolculuğa çıkmaması için onu uyarır. Ona göre, her türlü tehlikeden uzak olan orta sınıf insanları, dünyanın en mesut insanlarıdır. Ayrıca zamanında ağabeyini de savaşa gitmemesi yönünde

uyardığını, ama ağabeyinin onu dinlemeyip, tutkularına kapılarak savaşa katıldığını ve neticede öldüğünü de sözlerine ekler. Robinson ilkin, kendisinin de ifade ettiği gibi, babasının sözlerinden etkilenir. Ancak daha sonra kendi tutkularına yenik düşer. İşte Robinson'un bu süreçte aklından geçen düşünceleri okuyucu, “düşünmek” ve “etkilenmek” gibi bilişsel ve algısal fiiller yardımıyla daha net hisseder.

Okuyucunun, anlatıcıyla özdeşleşerek romana dahil olmasının yanında, birebir romanın parçası olduğu durumlar da bulunmaktadır. Robinson, adada kendisine bir kayık yapar ve daha sonra da adanın etrafını dolaşarak, civarı keşfetmeye başlar. Bu arada üstünde de kendisinin hazırlayıp giydiği kıyafetler bulunmaktadır. Bu kıyafetler içinde kendisini çok komik hissetmektedir ve İngiltere’de kendisini bu şekilde gören insanlar olsaydı, ya korkacaklarını ya da onun bu görünüşüne çok güleceklerini ifade eder. Bu noktada anlatıcının kullandığı ifade ilgi çekicidir: “...and as I frequently stood still to look at myself, I could not but smile at the notion of my travelling through Yorkshire, with such an equipage, and in such a dress. Be pleased to take a sketch of my figure, as follows.” (Sıklıkla durup kendime bakıyordum, bu şekilde Yorkshire’da dolaştığımı gözümün önüne getirerek gülmekten kendimi alamıyordum. Görünüşümü anlatayım da biraz da siz gülün) (s. 114). Bu metinde özellikle son ifade, “Görünüşümü anlatayım da biraz da siz gülün” ifadesi, doğrudan okuyucuya yapılan bir hitaptır. Okuyucu, artık kendisini anlatıcıyla özdeşleştirmekten biraz daha ileri giderek, doğrudan romana dahil olmuştur. Böylece, roman daha çok kişiye hitap edecektir. Bu durum, *Tristram Shandy* adlı romanda olduğu kadar sıklıkla görülmemekle birlikte, okuyucunun romanın bir parçası olması, kuşkusuz romanın evrenselleşmesinde önemli paya sahiptir.

III. BÖLÜM

TRISTRAM SHANDY'DE BİÇEM

Bu bölümde Laurence Sterne'ün biçem özellikleri, *Tristram Shandy* romanının tezde belirlenen beş başlık altında incelenmesiyle değerlendirilmiştir. Laurence Sterne'ün biçemi konuşma diline daha yakındır. Roman boyunca okuruyla sıcak ve samimi bir diyalog içinde olan Sterne, kendine özgü biçimini kullandığı çeşitli sapmalarla, dilbilgisel yapılarla ve bakış açısıyla şekillendirmiştir. Çağının diğer yazarlarından çok farklı olan Sterne'ün, Defoe ya da Richardson gibi ahlaksal ders verme amacı yoktur. Onun amacı kendisini yazarken, okuyucusunu da okurken eğlendirmektir. Dili de bu amacına uygun olarak kullanmıştır. Örneğin konuşma izlenimi vermek için romanın hemen hemen her sayfasına tire işaretleri koymuştur. Benzer şekilde, yaratmak istediği etkiye uygun sapmalara yer vermiştir. Birbirinden kopuk parçalar, boş sayfalar ve noktalama işaretleri, yazarın sıra dışı biçimini oluşturmaktadır. Laurence Sterne'ü ve *Tristram Shandy*'yi daha iyi anlayabilmek ve Sterne'ün biçem özelliklerini daha iyi değerlendirebilmek için, aşağıda önce Sterne'ün hayatı kısaca anlatılmış, ardından *Tristram Shandy* ile ilgili bilgi verilmiş ve Sterne'ün biçem özellikleri belirtilmiştir.

Laurence Sterne 18.yy'ın en önemli İngiliz romancıları arasında yer almakla birlikte, 19.yy ve 20.yy'da da en özgün yazarlardan biri olarak kabul edilir. 1713'te İrlanda'da dünyaya gelen Sterne, Cambridge'den mezun olduktan sonra Yorkshire'a yerleşmiş ve ömrünün kalanını İngiltere'de geçirmiştir. Orada kiliseye girerek din adamı olmuştur.

Sterne en önemli iki başyapıtı *A Sentimental Journey Through France and Italy* ve *Tristram Shandy*'yi yazmadan önce, 1760'ta din adamı olarak verdiği vaazları *Sermons by Mr Yorick* adı altında yayımlamıştır. Sterne'ün bu eserde kendisine Bay Yorick adını vermesinin nedeni, kendisini Shakespeare'in *Hamlet*'indeki saray soytarısı Yorick ile özdeşleştirmesidir. Kraft (1992) da Sterne'ün, Yorick'in kimliğini taşıdığını söyler. *Tristram Shandy* romanında da kendisini Yorick'le özdeşleştiren Sterne, okuyucuya seslenerek bu konuyla ilgili şöyle der:

Sevgili dostum ve yol arkadaşım... Bırak kendi öykümü kendi bildiğimce anlatayım; eğer yolda ara ara oyalanırsam, bazen kafama bir soytarı takkesi geçirirsem – hem de ucunda zil var, - uçup gitme... Nazik ol... İkimiz böyle ilerlerken, istersen benimle gül, ister bana gül, ya da ne istersen onu yap (s. 10).³

Sterne, kendisinin de söylediği gibi şaka yapmayı seven ve içinden geldiği gibi davranan bir yazardır. Aynı zamanda *Tristram Shandy*'de bir karakter olan Yorick gibi sanata ve edebiyata düşkün bir din adamıdır. Zira Sterne *A Sentimental Journey Through France and Italy*'de, kitabı açıkça Hamlet'in soytarısının yazdığını söyler. Bu kitapta, yolculuğu sırasında gördüğü insanları canlandırır ve duygularını dile getirir. Kitap Sterne'ün planlarına göre dört kısımdan oluşacaktır. Ancak Sterne bu eserini tüberküloza yakalandığı ve hastalıkla mücadele ettiği dönemde yazdığı için, kitabı tamamlayamadan vefat eder. Bu yüzden ancak ilk iki kısmı, yani Fransa yolculuğunu yazabilmiştir.

Tristram Shandy Laurence Sterne'ün başyapıtı sayılır. Sterne dokuz kitaptan oluşan bu yapıtının ilk iki kitabını 1760'ta, üçüncü kitaptan altıncı kitaba kadar olan kısmı 1761 ve 1762'de, yedinci ve sekizinci kitapları 1765'te, dokuzuncu kitabı da

³ *Tristram Shandy*'den alınan parçalar, tezin yazarı tarafından, Nuran Yavuz'un çevirisinden yararlanılarak çevrilmiştir.

ölmeden bir yıl önce 1767’de yayımlamıştır. Sterne hastalığına rağmen *A Sentimental Journey Through France and Italy* ve *Tristram Shandy*’yi yarım bırakmayı hiç düşünmemiştir. Hayata karşı her zaman pozitif bir bakış açısı olan Sterne, içinde bulunduğu zor duruma rağmen hastalığını önemsemeyerek, okuyucuyu her zaman gülümsetebilmeyi başarmıştır. *Tristram Shandy*’nin yedinci kitabının birinci bölümünde Sterne şöyle der: “HAYIR – BANA ÖYLE GELİYOR Kİ, şu kahredici öksürük izin verirse, her yıl iki cilt yazarım demiştim... eğer hayat bana sağlık ve neşe bahşederse daha kırk yıl bu hızda yoluma devam edeceğime yemin ettim” (s. 335). Parla’nın (2005: 145) da söylediği gibi “Sterne, *Tristram Shandy*’yi kitaplar halinde, ölümüne kadar yazmayı sürdürür”. Sterne’ün hastalığı, onun yazma uğraşının önüne geçememiştir.

18.yy’ın önemli romancılarından olan Defoe ve Richarson, romanlarını eğitici amaçlarla kaleme almışlardır. Ancak Sterne’ün çağdaşlarından farklı olarak, okuyucuları eğitmek ya da toplumu eleştirmek gibi bir amacı olmamıştır. O sadece kendisini ve okurlarını eğlendirmeyi hedefleyerek yazmıştır. Urgan’ın (2004: 838) belirttiği gibi Sterne bu uzun eserini yazarken “okuyucularını eğlendirmekten başka bir amaç gütmmez”. Bununla birlikte Sterne’ün kendisi de, altıncı kitabın on yedinci bölümünde *Tristram Shandy*’nin eğlenceli bir kitap olduğunu söyler: “Ölçüsüz ve dikkatsizce, bir tür bireysel, saçma mı saçma, eğlenceli *Shandyane* bir kitap yazıyorum: yüreklerinize iyi gelecek türden – Kafalarınıza da, - tabii eğer anlayabilerseniz” (s. 307).

Tristram Shandy’de birbirini izleyen olaylardan oluşan belli bir olay örgüsü yoktur. Eserin tam ismi *Tristram Shandy Beyefendi’nin Hayatı ve Görüşleri* olmasına rağmen, romanda Tristram’ın hayatı yerine babası Walter Shandy’nin felsefi

düşünceleri ve amcası Toby'nin askerlik maceraları anlatılır. Bununla beraber, anlatıcı Tristram romanda birbirinden kopuk çeşitli hikayelere yer verir. Hayatı anlatılacağı söylenen Tristram'ın doğumu, ancak kitabın ortalarına doğru gerçekleşir.

Sterne'ün *Tristram Shandy*'de anlattıkları şöyledir: Tristram Shandy, kendi yaşamını ve düşüncelerini anlatacağını söylediği hikayesine kendisi doğmadan önce neler yaşandığını söyleyerek başlar. Tristram'a göre kendisinin ana rahmine düşme tarihi kesinlikle 1718 yılının Mart ayının ilk Pazar ve Pazartesi arasındaki gecesidir, çünkü babası Walter Shandy her işini zamanında yapan düzenli bir adamdır. Evin büyük saatini her ayın ilk Pazar gecesi kurup, ailesiyle ilgili önemli işleri o gece yapar. Walter Shandy'nin not defterine göre, kendisi 1718 Mart'ının ilk Pazar gecesinden hemen sonra Londra'ya seyahate çıktığı, iki ay süreyle evinden uzak kaldığı ve Tristram da bu tarihten dokuz ay on gün sonra dünyaya geldiği için, Tristram'ın başka bir tarihte ana rahmine düşmüş olması imkansızdır. Bununla birlikte Tristram'a göre, onun dünyaya gelmesi için ilk tohumların atıldığı anda, annesinin babasına saati kurmakla ilgili bir soru sorarak sürecin dengesini bozması, Tristram'ın hayatında var olan problemlerin temel nedenidir. Çünkü Tristram bir çocuğun ana rahmine düşmesi sırasında yaşanan en ufak bir tersliğin, onun bütün vücudunu, aklını ve karakterini etkilediğini düşünür.

Tristram doğumunu anlatmaya başlamadan önce, birtakım hikayeler anlatır, kitabının ithafını yazar ve Yorick'in ölümünden bahsederek üzüntüsünü göstermek için kitabına siyah bir sayfa yerleştirir. Tristram kitapta birkaç bölümü yazmasına rağmen, halen doğumunu anlatamamıştır. Bu durumun nedenini de şöyle açıklar:

Son bölümün başında size tam olarak ne zaman doğduğumu söyledim, ancak nasıl olduğunu söylemedim. Hayır, bu başlı başına bir bölümdür. Üstelik efendim siz ve ben birbirimize tamamen yabancı olduğumuz için,

kendimle ilgili pek çok konuyu size birdenbire anlatmam pek de uygun olmaz (s. 10).

Tristram kendi doğumunu anlatmaya hemen hemen romanın ortalarında başlar. Tristram'ın doğduğu gece, babası ve amcası Toby oturma odasında olağan tartışmalarından birini yapmaktadırlar. Hizmetçi Susannah, Bayan Shandy'nin doğurmak üzere olduğunu söyleyince, ebe çağrılır ve Doktor Slop da eve getirilir. Tristram hikayesine Toby Amca'yı anlatmakla devam eder. 1695 Namur kuşatmasında yaralanıncaya dek, askerlik yapan Toby Amca, kaza sonucu aldığı yara neticesinde askerliği bırakmak zorunda kalır. Ancak Toby Amca, Onbaşı Trim'le birlikte sürekli savaş hazırlıkları yapar ve kendi hayal dünyasında askerliğini sürdürür. Yaptığı küçük savaş meydanında adeta askercilik oynar. Bay Shandy ise felsefi düşünceleri ve verdiği bilgiler yoluyla sürekli araya girer.

Doktor Slop, Tristram'ın doğumunda kaza eseri elindeki forsepsi yanlış kullanarak Tristram'ın burnunun düzleşmesine neden olunca, Tristram bu talihsizliğin daha önceden bahsedilen saat kurma olayının neticesinde gerçekleştiğine inanır. Bu durum ve daha sonra Tristram beş yaşındayken üzerine pencere düşerek vücudunun hassas bir bölgesinin hasar alması, Tristram için romanında bahsettiği önemli bir sorundur. Bay Shandy forsepsin yanlış kullanımı nedeniyle çocuğun burnuna verilen hasardan dolayı çok üzgündür. Oğlunun durumunun iyi olmadığını düşünen Bay Shandy, çocuğun vaftiz edilmesi için çocuğa ismini verecek olan din adamı Yorick'i çağırır. Susannah çocuğun isminin ne olacağını öğrenmek için Bay Shandy'nin yanına koşar ve çocuğun isminin Trismegistus olacağını öğrenir. Trismegistus, Bay Shandy'nin çok sevdiği eski bir filozofun ismidir. Susannah ismi aklında tutmaya çalışarak papazın yanına koşar, papazın yanına geldiğinde ismi hatırlayamaz ve ismin "Tris " ile başlayan bir şey olduğunu söyler. Papaz da böyle

başlayan tek isim Tristram'dır diyerek, çocuğun adını Tristram koyar. Bay Shandy çocuğun isminin Tristram olduğunu duyunca kahrolur çünkü ona göre çocuğa doğru ismi vermek çocuğun hayatı için en önemli şeydir ve isminin Trismegistus değil de Tristram olması, çocuğun başına burnuyla ilgili yaşadığı sorundan sonra gelebilecek en büyük felaketlerden biridir.

Tristram romanda konu dışına çıkmaya devam ederek, çeşitli hikayeler ve babasının anlattıklarını vermeye devam eder. Toby Amca ise Onbaşı Trim'le savaş planları yapar. Hikayede sonraki önemli olay ise, Tristram'ın kardeşi Bobby'nin ölüm haberidir. Bunun üzerine Bay Shandy ölümle ilgili söylemler verir. Sonrasında savaş, sağlık ve çeşitli konularla ilgili konu dışına çıkışlar devam eder. Tristram romanın sonlarına doğru, amcası Toby'nin savaş ve aşk hikayelerine yer verir. Toby Amca, dul bayan Wadman'e aşıktır. Tristram, Wadman'in güzelliğinden söz ettikten sonra, boş bir sayfa bırakıp okuyucuların Wadman'i kendi hayal güçlerine göre çizmelerini ister. Bununla birlikte, Toby Amca'nın savaşta yaralandığı yeri Wadman'e nasıl gösterdiğini anlatır. Bayan Wadman Toby Amca'nın vücudunda nereden yaralandığını göreceğini düşünerek ne yapacağını bilemez. Ancak Toby Amca'nın savaşta yaralandığı yeri harita üzerinde göstereceği öğrenilir. Tristram romanı, Yorick'in hikayeye ilgili sözleriyle bitirir: "Bu bir Horoz ve Boğa hikayesidir – Hem de şimdiye kadar duyduklarımın en iyilerinden" (s. 456).

Laurence Sterne, hem 18.yy'da hem de sonraki yüzyıllarda diğer yazarlara benzemeyen özgün bir yazardır. Sterne, başyapıtı *Tristram Shandy*'deki konudan konuya atlamasıyla, yazımsal sapmalarıyla, belli bölümler ve sayfaları boş bırakmasıyla, Yorick'in ölümünün ardından koyulan siyah sayfasıyla, kitabını simgelediğini söylediği ebru desenli sayfasıyla, okuyucuları romandaki diyaloglara

dahil etmesiyle, gülmececiyle ve bu gülmeceyi duygusallıkla birlikte sunmasıyla kendine özgü biçimini oluşturan ve okuyucuları sürekli şaşırtan bir yazardır.

Tristram Shandy yirminci yüzyıl roman geleneğinin ve postmodern romanın da öncüsü sayılmaktadır. Parla'nın (2005) dediği gibi, "Postmodern yazında moda olan oyunbazlık asla *Tristram Shandy*'yi geçememiş, olsa olsa onu taklit etmekle kalmıştır" (s. 149). Sterne'ün romanda okura kopuk kopuk parçalar sunması ve zamanda ileri gidip gelmesi *Tristram Shandy* 'yi yine yirminci yüzyıl romanına yaklaştırır. Bununla birlikte Walter Shandy ve Toby Amca'nın iç dünyalarındaki yansımalar anlatılır. Böylece, Sterne günümüz modern romanı çizgisinde kişilerin bireyselliğine ve iç dünyasına yönelir. Sonuç olarak, *Tristram Shandy* 18.yy'da yazılan diğer romanlara benzememekle birlikte, 20.yy romanı içinde de değerli bir yere sahiptir.

Bu bölümün devamında Sterne'ün biçem özellikleri *Tristram Shandy*'nin biçem değişimi, önceleme, sözlükbirim, dilbilgisi, söylem yapısı ve bakış açısı başlıkları altında biçembilimsel açıdan incelenmesiyle ortaya konmuştur. Biçem değişimi başlığı altında romanın standart İngilizce ile yazılması ve konuşma dili kullanılması, önemli dil özellikleridir. Önceleme başlığı altında ise en dikkat çekici dil özelliği yazımsal sapma olmakla birlikte, söylemsel sapma ve dilbilgisel koşutluk da kullanılmıştır. Sözlükbirim açısından romandaki isim kullanımı, sözcüklerin hece sayıları ve neolojizm kullanımı önemlidir. Dilbilgisi başlığı altında ise basit cümlelerle birlikte uzun ve karmaşık cümlelerin kullanılması, cümle öğelerinin sıralaması ve dilbilgisel koşutluk Sterne'ün biçem özelliklerini oluşturan yapılarıdır. Son olarak söylem yapısı ve bakış açısı başlığı altında birinci tekil şahıs anlatıcının kullanıldığı tespit edilmiş, söylem yapısı tablosu ve yarattığı etkiler

incelenmiştir. Aşağıda Sterne'ün biçem özellikleri bu beş başlık altında, romandan alınan örnek parçalarla detaylı biçimde değerlendirilmiştir.

3.1. *Tristram Shandy*'de Biçem Değişimi

Tristram Shandy romanında özellikle dikkat çeken belli bir ağız ya da özel değişke bulunmamaktadır. Roman boyunca anlatıcı olan Tristram kendi düşüncelerini, babasının ve amcasının görüşlerini, yine kendi ağzından anlatır. Bu bağlamda Sterne'ün romanda kullandığı dil **standart İngilizce**'dir. Sterne anlattıklarını belli bir yöreye ait olmayan ve herkesin anlayabileceği bir İngilizce ile dile getirir. Ancak Sterne standart İngilizce'yle yazarken, aynı zamanda kendine özgü bir dil yaratır. Çünkü onun cümleleri çağının yazarlarından ya da kendisinden önce gelen yazarlardan farklıdır. Bu farklılığı oluşturan en önemli unsurlardan biri ise Sterne'ün herhangi bir edebiyat geleneğinin kurallarına uymamasıdır. Romanın başında, birinci kitabın dördüncü bölümünde Sterne hiçbir kurala uymayacağını açıkça söyler: "I shall confine myself neither to his rules, nor to any other man's rules that ever lived" (Kendimi ne Horatius'un ne de dünyaya gelen herhangi bir kişinin kurallarıyla sınırlamayacağım) (s. 8). Bununla birlikte Sterne'ün kendisine özgü bir dil oluşturmasını sağlayan en önemli biçem değişimi, kullandığı **konuşma dili**dir. Birçok romanda sezilen resmi hava, ve okurla anlatıcı arasındaki mesafe bu romanda görülmez. Yazar, karşısındaki okuyuculara samimi bir biçemle hitap ederken, düşüncelerini aklına geldiği şekilde konuşuyormuşçasına dile getirir. Romanda sıklıkla rastlanan tire işareti de bu durumu destekler niteliktedir.

- Now this I like; - when we cannot get at the very thing we wish – never to take up with the next best in degree to it : - no; that's pitiful beyond description; - it is no more than a week from this very day, in which I am

now writing this book for the edification of the world; - which is March 9, 1759, - that my dear... (s. 33).

- Hoş doğrusu; - istediğimizi elde edemediğimizde – asla ondan daha az iyi olanla yetinme; - hayır, bu tarif edilmez biçimde acıtıcı bir durum olur; - bundan bir hafta önce, bütün dünyaya ders olsun diye kaleme almakta olduğum bu kitabın yazıldığı bugünden; – yani 9 Mart 1759’dan, - benim sevgili...

Tristram Shandy’de noktalama işaretleri yerine çoğunlukla tire işaretlerinin kullanılması, Sterne’ün konuşma diliyle yazdığının göstergesidir. Çünkü konuşurken kişi zaman zaman durur ve sonra konuşmaya devam eder. Sterne de konuşurken durakladığı noktaları gösterebilmek için romanın her bölümünde sık sık tire işareti kullanır. Böylece Sterne, sanki okuyucularını görüyor ve onlara hitap ediyormuş gibi, karşısındaki insanlarla konuşuyormuş izlenimini yaratarak yazar. Bu nedenle, esnek ve kopuk cümleler kurar. Bu durum, Sterne’ün biçimini akıcı ve yalın kılar. Böylece, okuyucular da, romanı okurken, en az Sterne kadar rahat hissetmektedir ve metin-okuyucu ilişkisi bağlamında yakın bir ilişki oluşmaktadır. Hatta Sterne, her konuda yorum yaptığı gibi, bu konuda da düşüncelerini dile getirir. İkinci kitabın onbirinci bölümünde şöyle der: “WRITING, when properly managed (as you may be sure I think mine is) is but a different name for conversation.” (Yazı, düzgün bir şekilde yazıldığında – benimkilerin öyle olduğundan emin olabilirsiniz – konuşmayla eşanlamlıdır) (s. 75). Sterne’ün özgün biçiminin diğer özellikleri, romandaki önceleme, sözlükbirim, dilbilgisi, söylem yapısı ve bakış açısı öğelerinin biçembilimsel incelemesiyle devam eden bölümlerde gösterilecektir.

3.2. *Tristram Shandy*’de Önceleme

Tristram Shandy’de biçem değişimi bölümünde belirtildiği gibi, özgünlük Sterne’ün edebi kişiliğinin başlıca özelliğidir. Çağdaşları olan 18.yy yazarlarından

çok farklı olmakla birlikte, günümüzde dahi Sterne'ün yazım tarzı hiçbir romancıya benzemeyen orijinal bir niteliğe sahiptir. Sterne'ün bu sıra dışı üslubunun oluşmasında etkili olan en önemli unsurlardan biri sık sık konu dışına çıkarak okuyucuları şaşırtmasıdır. Birinci kitabın yirmi ikinci bölümünde Sterne şöyle der:

Digressions, incontestably, are the sunshine; - they are the life, the soul of reading! - take them out of this book, for instance, - you might as well take the book along with them; - one cold eternal winter would reign in every page of it; restore them to the writer; - he steps forth like a bridegroom, - bids All-hail; brings in variety, and forbids the appetite to fail (s. 50).

Konu dışına çıkışlar, hiç tartışmasız gün ışığı gibidir, okumanın canıdır, ruhudur. Örneğin onları bu kitaptan atın, kitabı da kaldırıp atın; her bir sayfaya sonsuz soğuk bir kış çökecektir. Onları yazara geri verin, yeni damat gibi dimdik durur, sizi selamlar; çeşitlilik katar kitaba, iştahınızın kaçmasına fırsat vermez.

Konu dışına çıkışlar Sterne'ün biçiminin önemli bir özelliği olmakla birlikte, Sim'e (1996) göre Sterne'ün sürekli ana konudan sapması, Tristram'ın hayatının okuyucuya anlatılmasını engeller. Bununla birlikte Sterne'ün kendine özgü biçimini şekillendiren bir diğer önemli unsur da, Sterne'ün romanın pek çok bölümünde çeşitli boyutlarda incelemelere yer vermesidir. Bu inceleme etkisini kullandığı yazımsal sapma, söylemsel sapma ve dilbilgisel sapma yoluyla oluşturur.

Tristram Shandy'de en fazla görülen sapma türü **yazımsal sapmadır**. Romandaki karakterlerden Yorick, Sterne'ün kendisiyle özdeşleştirdiği, yaşama sevinciyle dolu bir din adamıdır. Bu kişiyi kendisiyle özdeşleştirdiğinin düşünülmesinin nedeni ise; Yorick'in de tıpkı Sterne gibi din adamı olması, yine tıpkı onun gibi vaazlar vermesi ve sağlık durumu iyi olmamasına rağmen hayat dolu ve şakacı olmasıdır. Birinci kitabın on ikinci bölümünde, Yorick'in ölüm haberinin ardından aşağıdaki şekilde bir yazımsal sapmaya rastlanır:

Alas, poor YORICK!

(s. 25).

Heyhat, zavallı YORICK!

Whittaker'ın (1988) söylediği gibi, çerçeve içine alınan bu sözcükler Yorick'in mezar taşını simgelemektedir. Sterne, Yorick'in ölümü üzerine duyduğu acıyı gösterebilmek için, yukarıdaki yazımsal sapmayı kullanır. Benzer şekilde Lamb (1989), bu şeklin Yorick için yakılan bir ağıt olduğunu söyler.

Yukarıdaki yazımsal sapmanın hemen ardından ise, Sterne kitabına aşağıdaki gibi kapkara bir sayfa koyar:



Sterne'ün bu sapmayı yapmasının nedeni, Yorick için yas tuttuğunu göstermektir. Parla'nın (2005: 150, 151) söylediği gibi "bunlar matem sayfalarıdır". Yorick'in ölüm haberi ardından kapkara bir sayfayla karşılaşan okuyucu da, Sterne'ün tuttuğu yası hissedecektir.

Tristram'ın amcası Toby aşık olmuştur. Tristram, amcasının aşık olduğu dul bayan Wadman'ın güzelliğini ne dile getirebilir, ne de resmedebilir. Tristram'ın bu durumu yansıtmak için kullandığı yöntem ilgi çekicidir: Altıncı kitabın otuz sekizinci bölümünde Tristram bir sayfanın yarısını, hemen ardındaki sayfanın da tamamını boş

bırakmıştır. Böylece normal bir yazım tarzının dışına çıkarak yazımsal sapma yapmıştır. Bu yolla Weinsheimer'ın (1989) da belirttiği gibi, okuyucudan dul bayan Wadman'ı istediği gibi çizmesi istenir. Sterne bu isteği şu sözlerle dile getirir:

Let love therefore be what it will, - my uncle Toby fell into it.
- And possibly, gentle reader, with such a temptation -so wouldst thou:
For never did thy eyes behold, or thy concupiscence covet any thing in
this world, more concupiscible than widow Wadman.
TO CONCEIVE THIS RIGHT, - call for pen and ink - here's paper ready
to your hand. -Sit down, Sir, paint her to your own mind - as like your
mistress as you can - as unlike your wife as your conscience will let you -
'tis all one to me - please but your own fancy in it (s. 329).

Şu aşk denen her ne ise, - amcam Toby'yi eline geçirdi. – Ve büyük ihtimalle, nazik okur, böyle bir baştan çıkarmayla – sen de aşık olurdun: Çünkü bu dünyada dul bayan Wadman'den daha şehvi bir şeyi ne görmüş, ne de bu kadar arzulamışsındır. BUNU DOĞRU İDRAK EDEBİLMEK İÇİN, - kalem ve mürekkep isteyin – kağıdınız zaten burada hazır. – Oturun, Bayım, onu istediğiniz gibi resmedin – mümkün olduğunca metresinize benzesin – vicdanınız elverdiği kadar karınıza benzemesin – benim için hepsi bir – lütfen hayal gücünüzü de katıp keyfinize bakın.

Sterne bu sözlerden sonra, bir buçuk sayfayı boş bırakır ve okuyucularından bu sayfaları doldurmalarını ister. Ancak Konigsberg'in (1985) de söylediği gibi, bu işi nasıl yapmaları gerektiğini gösteren hiçbir işaret ya da sözcük yoktur. Bu nedenle okuyucu, Wadman'ı hayal gücünü kullanarak, içinden geldiği gibi resmetmelidir. Yazar, bu yazımsal sapmayı yaparak, hem roman boyunca takındığı samimi ve doğal üslubu, hem de okuyucuyla arasındaki yakınlığı pekiştirir. Burada Sterne'ün yaptığı en önemli işlerden biri de; “kitabın oluşumuna okuru dahil edecek biçimde bu süreci sonsuza dek, yani okurlar yaşadıkça açık tutmaktır”(Parla, 2005: 150). *Tristram Shandy*'yi okuyan her çağdan okuyucu, bayan Wadman'i istediği gibi çizebilecektir.

Bu romanın okuyucuları, başka herhangi bir romanı okuyan okuyuculardan çok farklıdır. Geleneksel romanlarda, okuyucu genellikle, olayları ve karakterleri uzaktan izleyip, anlatıcının anlattıklarıyla yetinen kişi olmasına rağmen; bu romanda

okuyucu, bizzat romanın içinde yer alan, romanın gidişatında önemli derecede söz sahibi olan interaktif bir role sahiptir. Magill'e (1980) göre, *Tristram Shandy* aynı zamanda, Sterne ve okuyucusu arasında uzayan karşılıklı bir konuşma ve tanışıklığın alışkanlık, sonra da daimi bir arkadaşlığa dönüştüğü bir diyalog olarak da kabul edilir. Dolayısıyla yazarın kullandığı bu yazımsal sapma, okuyucu ve roman etkileşimini güçlendirmektedir.

Tristram Shandy kitabını ilk defa eline alan okuyucu, kitabın sayfalarını çevirdiğinde – eğer daha önceden Sterne'ün biçemiyle ilgili bilgi sahibi değilse – kitabın basımında bir hata olduğunu düşünebilir. Çünkü kitapta yukarıda örnekleri verildiği gibi dikkat çekici denebilecek tarzda yazımsal sapmalara sıklıkla rastlanır.

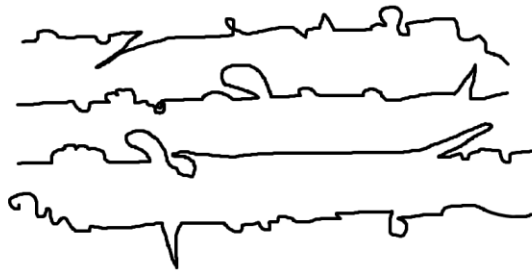
Yazımsal sapmalara verilebilecek bir başka örnek ise üçüncü kitabın otuz altıncı bölümünde, bir sayfayı okumayı bitiren okuyucunun, diğer sayfaya geçtiğinde yazı yerine, ebru desenli bir sayfayla karşılaşmasıdır. Sterne'ün kitabına böyle bir sayfa koymasının nedeni ise, hem okuyucunun dikkatini canlı tutmak hem de kitabını simgelediğini düşündüğü bir deseni kitabının içine yerleştirmektir. Zira bu sayfa için, Sterne, kendisi de “eserimin soytarıca işareti” der. Urgan'ın (2004) da söylediği gibi yazı yerine ebru deseniyle süslenmiş bu sayfa, Sterne'ün yapıtını simgelemektedir.

Sterne romanını yazarken düzgün bir olay örgüsü kullanmaz, olayları sırasıyla ve birbirleriyle tutarlı bir biçimde vermez. Kendi deyişiyle “daldan dala sıçrayan bu heyecanlı öyküde”, Sterne ne yazacağını planlamadan içinden geldiği gibi yazar. Sekizinci kitabın ikinci bölümünde anlatıcı şöyle der:

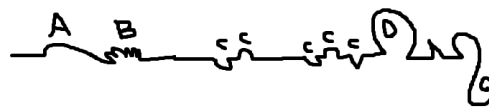
That of all the several ways of beginning a book which are now in practice throughout the known world, I am confident my own way of doing it is the best - I'm sure it is the most religious - for I begin with writing the first sentence - and trusting to Almighty God for the second (s. 380).

Bugün dünya üzerinde bir kitaba başlamak için bilinen çeşitli yollardan en iyisini kendim için seçtiğime eminim. – Biliyorum ki dine en uygun olan yol bu – çünkü ben ilk cümleyi yazmaya başladım – ve ikinci cümleyi yazdırması için her şeye gücü yeten Tanrı'ya güvenirim. Sterne'un yukarıdaki ifadeleri, kitabını yazarken herhangi bir yol izlemediğinin ve olayları birbirine bağlantılı şekilde verme kaygısı olmadığına kanıtıdır. Bununla birlikte Sterne bir yazarın eserini yazarken, konudan konuya atlamasının olağan karşılanması gerektiğini düşünür. Örneğin, Toby Amca'dan bahsederken, aniden başka bir konuya geçer. Benzer şekilde Walter Shandy ve Toby'nin diyaloglarından bahsedince, Tristram yine araya girer ve Toby'nin karakterinden söz eder. Lodge'un (1992) da söylediği gibi, anlatıcı roman boyunca sonu gelmeyen sapmalar kullanır. Sterne'un kendisi de, konudan konuya geçişlerle dolu romanında kullandığı bu biçimin farkındadır. Olayları düzgün bir çizgide anlatmadığının bilincindedir. Bu durumu okuyucuya da açık bir biçimde gösterebilmek için Sterne, bir yazımsal sapma daha kullanır:

I AM NOW BEGINNING to get fairly into my work; and by the help of a vegetable diet, with a few of the cold seeds, I make no doubt but I shall be able to go on with my uncle Toby's story, and my own, in a tolerable straight line. Now,

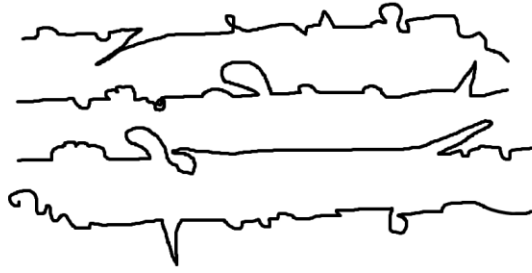


These were the four lines I moved in through my first, second, third, and fourth volumes -In the fifth volume I have been very good, - the precise line I have described in it being this:

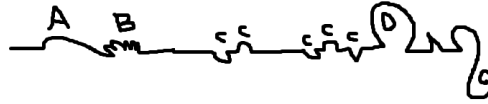


By which it appears, that except at the curve, marked A. where I took a trip to Navarre, - and the indented curve B. which is the short airing when I was there with the Lady Baussiere and her page, - I have not taken the least frisk of a digression, till John de la Casse's devils led me the round you see marked D. - for as for C C C C C they are nothing but parentheses, and the common ins and outs incident to the lives of the greatest ministers of state; and when compared with what men have done, or with my own transgressions at the letters ABD - they vanish into nothing (s. 332, 333).

ŞİMDİ iyice eserimin içine girmeye başlıyorum; birkaç soğuk sebze rejiminin de yardımıyla, amcam *Toby*'nin hikayesini ve benimkini gayet düz bir çizgi halinde sürdürebileceğimden kuşku yok. Şimdi,



Bunlar birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü kitaplarımda izlediğim çizgiler. – Beşinci kitapta çok iyiydim, - orada tasvir ettiğim çizgi ise şöyleydi:



Bundan anlaşılıyor ki, *Navarre*'a yaptığım geziyi gösteren A işaretli eğri, - ve Lady *Baussiere* ve uşağı ile orada yaptığım kısa gezintiyi gösteren çentikli B eğrisi dışında, - *John de la Casse*'ın şeytanları beni D işaretli yuvarlağa götürünceye kadar konudan en küçük bir sapma yapmamışım. – Zira *c c c c*'ler parantezlerden ve büyük devlet yöneticilerinin hayatlarındaki *iniş çıkış*'lardan başka bir şey değiller; ve insanların yaptıklarıyla, - ya da, A, B, D harflerindeki kendi sapmalarımın karşılaştıklarında çok önemsiz kalıyorlar.

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi, Sterne roman boyunca yaptığı konu dışına çıkışların farkındadır ve yazdığı bölümlerde konu dışına sapma derecesini kendi yorumuyla okuyucuya sunmaktadır. Daha sonra, yazdığı bu son bölümde daha iyi ve düzgün yazdığını ve böyle devam ettiği takdirde aşağıdaki çizgi kadar muntazam ve düzgün bir şekilde yazabileceğini söylemektedir:

Urgan'ın (2004: 838) da belirttiği gibi Sterne "izleyeceği hattın daha düzgün olması için de, birinden bir cetvel ödünç alıp sayfada görülen düz çizgiyi çizdiğini bildirir". Sterne romanında bilinçli olarak yaptığı konu dışına çıkışları yazımsal sapma yoluyla öncelerken, biçeminde ince bir alay da vardır. Kendi yazım tarzını ve yazarken izlediği yolu yine kendisi eleştirmektedir. Böylece hem kendisini, hem de okuyucuyu eğlendirmektedir.

Sterne'ün yaptığı diğer bir yazımsal sapma türü ise, romanda yıldız işaretleri kullanmasıdır. Tristram kendi hayatını ve düşüncelerini anlatacağını bildirmesine rağmen, romanın ortalarında henüz doğmamıştır. Tristram'ın doğumundan önce Doktor Slop, bebeklerin doğarken yaşayabilecekleri sorunlardan bahseder:

Sir, if the hip is mistaken for the head there is a possibility [if it is a boy] that the forceps*****
***** -What the possibility was, Dr. Slop whispered very low to my father, and then to my uncle Toby. - There is no such danger, continued he, with the head. - No, in truth quoth my father - but when your possibility has taken place at the hip - you may as well take off the head too (s. 129).

Beyim, eğer kalçayı kafa zannederseniz, (eğer çocuk erkekse) mümkündür ki forseps çocuğun ***** - Mümkün olanın ne olduğunu Doktor Slop önce babama, sonra amcama fısıldadı. – Tabii kafaysa gelen böyle bir tehlike yok. – Evet, öyle gerçekten, dedi babam, ama kalça durumunda sözünü ettiğiniz şey olursa şayet, kafasını da koparın gitsin.

Doktor Slop'un bebeğin doğarken yaşayabileceği bu sıkıntıyı Sterne'ün yıldız işaretleriyle vermesi, Short'un (1996) da söylediği gibi doktorun fısıltıyla söylediği sözlerini incelemektedir. Doktor Slop muhtemelen bebeğin doğumuyla ilgili hayati bir bilgi vermektedir. Doktorun söyledikleri gerçekleşirse, bebeğin başına büyük bir

felaket gelecektir. Ancak bu bilginin açıkça belirtilmemesi ve yazımsal sapmayla öncelenmesi, okuyucunun hayal gücünü kullanmasını sağlayacaktır. Böylece Sterne'ün de istediği gibi, okuyucu *Tristram Shandy*'yi okurken, dikkati sürekli açık olacaktır. Çünkü Sterne romanının büyük bir özenle okunmasını ve her sözünün dikkatle incelenmesini ister: “Sözlerimin boşa gitmemesini ve kadın erkek herkesin, okurken bir taraftan da düşünmeyi öğrenmelerini diliyorum” (s. 42).

Romanın pek çok yerinde Tristram, babası Walter Shandy'nin felsefi görüşlerine yer verir. Walter Shandy, pek çok tarihi kişiden bahseder ve onlar hakkındaki düşüncelerini dile getirir. Beşinci kitabın üçüncü bölümünde ölümle ilgili görüşlerini açıklarken, pek çok ünlü insanın nasıl öldüklerini anlatır. Shandy'nin söylediğine göre, Vespasian otururken, Galba ölüm hükmünü duyduğunda, Septimius Severus idam kararı kendisine okunduğunda, Tiberius ölmüş gibi yaparken ölmüştür. Ancak Bay Shandy'e göre bu konuda tarihe geçmiş en önemli şahsiyet İ.Ö. 69 – 26 tarihleri arasında yaşayan ünlü aşk şairi ve asker Cornelius Gallus'tur. Tristram, Gallus'un ne şekilde öldüğünü açıkça dile getiremez. Bu bölümü şöyle aktarır:

'Tis of Cornelius Gallus, the praetor - which, I dare say, brother Toby, you have read, - I dare say I have not, replied my uncle.- He died, said my father as

***** - And if it was with his wife, said my uncle Tobythere could be no hurt in it. - That's more than I knowreplied my father(s. 251).

O da Romalı Cornelius Gallus'un durumudur, eminim sevgili kardeşim Toby, okumuşundur. – Üzgünüm ki hayır, dedi amcam. – Ölürken, dedi babam, Cornelius Gallus*****

***** - Karısı ile yaparkense, dedi Toby Amcam, bunda bir sakınca yok. O kadarını bilemem, - diye cevap verdi babam.

Kullanılan yıldız işaretleri, Cornelius Gallus'un ölürken ne yaptığını göstermektedir. Tristram bu işi açıkça dile getiremediği için, yıldız işaretleri yoluyla yazımsal sapma kullanır. Romanın pek çok bölümünde romana dahil olan okuyucu, muhtemelen Cornelius'un yaptığı işin ne olduğunu tahmin edecektir. Sonrasında Toby Amca ve Walter Shandy'nin yaptıkları yorum da ilginçtir.

Roman boyunca Tristram kendisinden pek fazla bahsetmez, ancak bazı bölümlerde kendi yaşadıklarına da kısaca değinir. Beşinci kitabın on yedinci bölümünde Tristram beş yaşındayken başına gelen önemli bir olayı anlatırken yine yıldız işaretleri kullanır:

-The chambermaid had left no ***** under the bed: -
Cannot you contrive, master, quoth Susannah, lifting up the sash with one hand, as she spoke, and helping me up into the window-seat with the other, cannot you manage, my dear, for a single time, to ***** ?

I was five years old. - Susannah did not consider that nothing was well hung in our family, - so slap came the sash down like lightning upon us; - Nothing is left, - cried Susannah (s. 264, 265).

- Hizmetçi yatağın altına ***** bırakmamıştı: - Beceremez misiniz, efendim, dedi Susannah, bir eliyle pencereyi yukarı kaldırıp öbür eliyle pencere kenarındaki sedire geçmemde bana yardımcı olurken, - gerçekten başaramaz mısın, tatlım, bir kere densesen, ***** misin?

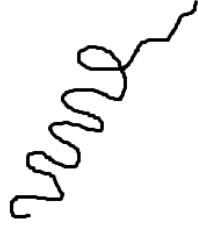
Ben beş yaşındaydım. – Susannah bizim ailede hiçbir şeyin düzgün bir şekilde kalkıp inmediğini düşünememişti; - pencere hızla üzerimize iniverdi; hiçbir şey kalmadı! – diye haykırdı Susannah.

Kullanılan yıldız işaretlerinin ne anlama geldiğini tespit etmek, yukarıdaki örneklerde olduğu gibi yine okuyucuya düşmektedir. Tristram, yıldız işaretlerinin gösterdiği eylemi yapmak için çabalarken, başına Susannah'ın “hiçbir şey kalmadı!” diye haykırdığı önemli olay gelir. Muhtemelen Tristram yaşadığı bu küçük kaza sonucunda, pencerenin düşmesiyle sünnet edilmiştir. Sterne, Tristram'ın doğumunda başına gelen isim ve burun kazalarından sonra yaşadığı başka bir kazayı bu şekilde

yazımsal sapmayla önceleyerek, romanda hayatından çok fazla bahsedilmeyen Tristram'ın yaşadıklarına dikkat çekmektedir.

Toby Amca, askerlik maceraları ve savaşlarla yakından ilgilidir. Namur savaşında yaralandığı için askerliği bırakmak zorunda kalmıştır. Ancak askerlik ruhunu hiçbir zaman kaybetmez. Bu nedenle romanın pek çok yerinde topçulardan, askerlerden, savaşlardan bahseder. Onbaşı Trim'le bu konular hakkında sık sık sohbet eder. Dokuzuncu kitabın dördüncü bölümünde Toby ile Trim arasında geçen sohbet şöyledir:

Nothing, continued the corporal, can be so sad as confinement for life -
or so sweet, an' please your honour, as liberty.
Nothing, Trim - said my uncle Toby, musing -
Whilst a man is free, - cried the corporal, giving a flourish with his stick
thus-

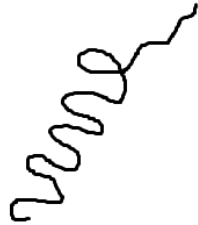


A thousand of my father's most subtle syllogisms could not have said
more for celibacy (s. 426, 427).

Hiçbir şey, dedi Onbaşı, ömür boyu mahkumiyet kadar kötü, - ve hiçbir
şey, özgürlük kadar tatlı olamaz.

Hiçbir şey, Trim – dedi amcam Toby, düşünerek –

İnsan özgürse – diye haykırdı Onbaşı, sopasını havada şöyle çevirip –



Babamın ince mantık yürütmelerinden hiçbiri, bekarlığın nimetlerini
daha iyi ifade edemezdi.

Kullanılan bu yazımsal sapma, Onbaşı Trim'in sopasını nasıl çevirdiğini göstermektedir. Sterne bu yolla, Trim ve Toby arasında geçen diyalogu daha canlı kılmaktadır. Bununla birlikte *Tristram Shandy*'ye giriş yazan Ricks'e (2003) göre bu çizgi insanın özgürlüğünü ifade eder. Çünkü kitaba böyle bir şekil yerleştirmek, roman yazarının bir romanda beklenmeyen özgürlüğünün işaretidir.

Tristram Shandy'de kullanılan başka bir yazımsal sapma örneği ise Onbaşı Trim'in başından geçen bir olayla ilgilidir. Trim, hayatı hakkındaki eski hikayeleri anlatırken zamanında yaşadığı bir aşktan bahseder. Trim dizinden yaralanınca, Beguine isimli aşık olduğu bayan, ona hastabakıcılık yapar. Gece gündüz onunla ilgilenerek, onun iyileşmesini sağlar. Trim bu olayı, Toby Amca ve dul bayan Wadman'e şöyle anlatır:

-'It was not love' - for during the three weeks she was almost constantly with me, fomenting my knee with her hand, night and day - I can honestly say, an' please your honour -

that*****
once.
That was very odd, Trim, quoth my uncle Toby.
I think so too - said Mrs. Wadman.
It never did, said the corporal(s. 403, 404).

-Aşk değildi – her an yanımda olduğu üç hafta boyunca, gece gündüz demeden dizimi eliyle sıcak pansumanlarla iyileştirirken – açıkça söyleyebilirim ki, izniniz olursa efendim, bir kez olsun

madı.
Hayli garip Trim, dedi Toby Amca –
Bence de – dedi Bayan Wadman
Evet, hiç olmadı, dedi Onbaşı.

Kullanılan yıldız işaretleri, *Tristram*'ın açıkça dile getiremediği ve yine okuyucunun anlamasını beklediği bir duruma işaret etmektedir. Yukarıdaki örneklerle birlikte bu örnek de, Sterne'ün yazarken müstehcenlik unsurunu eserinde sık sık kullandığını , ancak bunları açıkça dile getirmeyip yıldız işaretleriyle ima ettiğini göstermektedir.

Sterne, *Tristram Shandy*'de yukarıda görüldüğü gibi sayıca çok fazla yazımsal sapma kullanmanın yanı sıra **söylemsel sapmalar**la da okuyucunun dikkatini çeker. Sterne'ün, önsözleri ve ithafları, beklenmedik yerlere yerleştirmesi; söylemsel sapma bağlamında ele alınabilir. Yazılı bir söylem olan romanda, yazarın normal bir sıralamada kullanması gereken önsöz ve ithafları bambaşka yerlerde kullanması, vurguladığı söylemsel sapmaya işaret etmektedir. Bir kitabın başında yer alması gereken ithaf, *Tristram Shandy*'de birinci kitabın dokuzuncu bölümünde yer almaktadır:

'My Lord - I maintain this to be a dedication, notwithstanding its singularity in the three great essentials of matter, form and place: I beg, therefore, you will accept it as such, and that you will permit me to lay it, with the most respectful humility, at your Lordship's feet - when you are upon them, -which you can be when you please;- and that is, my Lord, whenever there is occasion for it, and I will add, to the best purposes too. I have the honour to be,

*My Lord,
Your Lordship's most obedient,
and most devoted,
and most humble servant,*

TRISTRAM SHANDY

(s. 13).

Lordum – Her ne kadar o üç büyük kural açısından, özü biçimi ve yeri açısından, yakışık almamaktaysa da, bunun bir ithaf olduğunda ısrar ediyorum: Ve bu nedenle bunu bir ithaf olarak kabul etmenizi istirham ediyorum. Onu siz Lord Hazretleri'nin, ayağa kalktığınızda – ki dilediğiniz an, - yani Lordum, fırsat bulduğunuzda, şunu da ekleyeyim, hiç kuşkusuz en iyi niyetle, ayağa kalkabilirsiniz- ayaklarının altına saygılı bir alçakgönüllülikle sermeme izin veriniz.

*Lordum,
Lord Hazretleri'nin en itaatkar,
Ve en sadık,
Ve en mütevazı kulu*

TRISTRAM SHANDY

Yazarlar genellikle romanlarının başında kullandıkları ithaflarını, yazdıkları kişiye büyük bir ciddiyet ve saygı içerisinde yöneltirler. Ancak Sterne'de hem bu ciddiyet

görülmez, hem de Sterne ithafı romanın başına koymaz. Dolayısıyla Sterne'ün bu söylemsel sapmayı kullanmasının nedeni, belli ve gerçek bir kişiye ithafta bulunmak değildir. Onun tek amacı, belli kalıplara uymadan içinden geldiği gibi yazmaktır.

Söylemsel sapma bağlamında incelenecek başka bir örnek de, *Tristram Shandy*'deki önsöz kullanımınıdır. Genel olarak kabul görmüş kurallara göre, önsöz kitapların başında yer alır. Ancak Sterne, önsözünü üçüncü kitabın yirmi birinci bölümüne koyar:

THE AUTHOR'S PREFACE

No, I'll not say a word about it here it is; in publishing it I have appealed to the world and to the world I leave it; it must speak for itself.
All I know of the matter is when I sat down, my intent was to write a good book (s. 132).

YAZARIN ÖNSÖZÜ

HAYIR, onun hakkında tek bir söz söylemeyeceğim – işte burada; - onu yayınlamakla, - dünyaya anlatmış oldum – bu nedenle, kararı dünyaya bırakıyorum; - o kendi kendisini herkese ifade edebilmeli.
Bu konuda tek bildiğim şey, - yazmaya oturduğumda, niyetimin iyi bir kitap yazmak olduğudur.

Sterne, önsözü romanın başında vermemesinin sebebini, roman karakterlerinin onu ancak bu bölümde rahat bırakmış olmaları şeklinde açıklar. Toby Amca uyumuştur, Doktor Slop yukarıda ebe kadınla ve annesiyle ilgilenmektedir ve Trim havan topu yapmaktadır. Tristram karakterlerin ne yaptığını açıkladıktan sonra ise şöyle der: “Bütün kahramanlarımı elimden kaçırdım; ilk kez kendime ayırabileceğim zamanım var – o halde ben de bu durumdan yararlanayım ve oturup önsözümü yazayım” (s. 132). Sterne'ün önsözü söylemsel sapma yoluyla ancak romanın ortalarında yazması, onun kendine özgü biçiminin parçasıdır. Çünkü Sterne hiçbir kurala ya da beklentiye uymadan, içinden geldiği gibi yazar.

Romanlarda kullanılan bölümlerin her birinin belli bir uzunluğu olması beklenir. Yazarlar genellikle normalden kısa ya da uzun bölümler kullanmamaya özen

gösterirler. Ancak Sterne bu kurala da uymaz. *Tristram Shandy*'nin bazı bölümleri normal uzunluktayken, bazı bölümleri sadece tek bir cümleden oluşmaktadır. Örneğin, dokuzuncu kitabın yirmi yedinci bölümünü sadece şu cümle oluşturur: “AMCAM TOBY’NİN HARİTASI aşağıya mutfağa getirilir” (s. 451). Söylemsel sapma bağlamında ele alınabilecek bu örnekte, bölümün tek bir cümleden oluşmasının belli bir nedeni vardır: Toby Amca, bayan Wadman’e savaşta yaralandığı yeri gösterecektir. Bayan Wadman bu yerin, Toby’nin vücudunda bir yer olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle yara yerine bakmak konusunda tereddütlüdür. Ancak Toby Amca savaşta yaralandığı yeri harita üzerinde göstereceği için, bayan Wadman’in utanmasına gerek yoktur. Sterne, Toby’nin yara aldığı yerin harita üzerinde gösterileceğini vurgulamak için bu söylemsel sapmayı kullanır. Bununla birlikte, “AMCAM TOBY’NİN HARİTASI” sözcüklerinin büyük harflerle yazılarak öncelenmesi yoluyla, Toby amcanın savaşta yaralandığı yerin Bayan Wadman’in düşündüğü gibi, vücudunda bir nokta olmadığı, harita üzerinde bir nokta olduğu vurgulanır.

Romanları oluşturan bölümlerin belli bir sırayla birbirini izlemesi beklenir. Ancak Sterne bu kurala da uymayarak, Sholto-Douglas’ın (1972) da söylediği gibi, farklı yerlerde farklı bölümler kullanır ve sayfalar atlar. Örneğin Sterne dördüncü kitabın yirmi dördüncü bölümünü atlayarak, aniden 208. sayfadan 219. sayfaya geçer. Sterne’ün bunu yapmasının nedeni, bu bölümde anlattıklarının romanında yer almaması gerektiğini düşünmesidir. Sterne bu durumu şöyle açıklar:

- NO DOUBT, Sir,- there is a whole chapter wanting here - and a chasm of ten pages made in the book by it - but the book-binder is neither a fool, or a knave, or a puppy - nor is the book a jot more imperfect (at least upon that score) - but, on the contrary, the book is more perfect and complete by wanting the chapter, than having it(s. 219).

-KUŞKUSUZ, EFENDİM, burada bütün bir bölüm eksik – evet, kitapta on sayfalık bir boşluk var – kitabı yapan ne ahmak, ne hilekar ne budala – hem de kitap da biraz olsun daha kusurlu değil, (en azından bu yüzden) – tam aksine, o bölümün var olmasındansa eksik olması kitabı daha kusursuz, daha düzgün kılıyor.

Sterne yukarıda söylediği gibi, kimi bölümlerini boş bırakır. İlgili bölüme hiçbir şey yazmadan başka bir bölüme atlar. Örneğin dokuzuncu kitabın on sekizinci ve on dokuzuncu bölümlerini boş bırakarak yirminci bölüme atlar. Aynı kitabın yirmi beşinci bölümünden sonra on sekizinci ve on dokuzuncu bölümleri tekrar yazar. Bu durumu şöyle açıklar: “Bu bölümün sonuna geldiğimiz zaman (daha önce değil), boş bırakılan o iki bölüme geri dönmeliyiz – onlar yüzünden son yarım saattir onurum kan ağlıyor” (s. 446). Bu bölümleri neden daha sonra verdiğini ise şu sözlerle anlatır: “- O zaman neden öyle boş bırakıldı? Şimdi benim vereceğim cevap beklenmeden, mankafa, budala, ahmak, kazkafa, sersem gibi... nice sığfata layık görüleceğimi biliyorum” (s. 446). Sterne bunları söyledikten sonra, herkesin kendi hikayesini kendi istediği gibi anlatması gerektiğini belirterek sözlerini bitirir. Sterne yarattığı özgün biçemin farkındadır. Bununla birlikte Sterne “KUŞKUSUZ, EFENDİM” sözlerini büyük harfle yazıp önceleyerek, romanda neden bir bölümün atlandığını sorgulayan ve bu durumun yazarın ihmali olabileceğini düşünen okuyucuya, bunu özellikle yaptığı mesajını verir. Çünkü yazara göre *Tristram Shandy*'nin kusursuz olabilmesi için, bu bölümler kitapta yer almamalıdır.

Tristram Shandy'de yazımsal sapmalar ve söylemsel sapmaların dışında az sayıda **dilbilgisel koşutluk** da vardır. Tristram kendi hayatı ve düşüncelerini dile getireceğini söylediği anlatısına, kendisi doğmadan önce anne ve babasının yapmış olmaları gereken konulardan bahsederek başlar. Tristram bir çocuğun ana rahmine düşmesi sırasında yaşanan en ufak bir tersliğin onun bütün vücudunu, karakterini ve

aklını etkilediğini düşünür. Bu nedenle annesinin babasına saati kurmakla ilgili bir soru sorarak süreci bozmasına da ayrıca üzülür. Anne ve babasının dikkatsizliğinden dolayı onlara sitem eder. Bunu yaparken de dilbilgisel anlamda koşut iki yapı dikkat çekmektedir: “had they duly considered...” (gerektiği gibi düşünmüş olsalardı) (s. 5) ve “had they duly weighed and considered...” (gerektiği gibi tartıp düşünmüş olsalardı...) (s. 5). Sıra dışı bir yapıya sahip olduğunun bilincinde olan Tristram, başına gelen burun ve isim felaketi de göz önüne alındığında, kendisi doğmadan önce anne ve babasının daha dikkatli olmaları gerektiğini söyler. Bu koşut yapıların kullanımı kendisiyle bile ince ince alay etmekte olan Tristram’ın şakacı, rahat ve alaycı üslubu hakkında, okuyucunun henüz ilk paragrafta bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır.

Romanda kullanılan başka bir dilbilgisel koşutluk örneği ise Onbaşı Trim’in arka arkaya kurduğu cümleler yoluyla ortaya çıkar: “hand to your firelock” (tüfek elde) (s. 276), “poise your firelock” (tüfek kaldır) (s. 276), “rest your firelock” (tüfek bırak) (s. 276). Toby ve Trim sık sık askerlik maceralarından konuşup, savaş hazırlıkları yaparlar. Bu örnekte, Trim bu sözleri söylerken, kendisi de savaş alanındaymış gibi odanın ortasında asker adımı yürüyüşe geçer. Bastonunu da tüfek gibi kullanarak eline alır, kaldırır ve bırakır. Sterne’ün kullandığı dilbilgisel koşutluk, bu sahneyi okuyucunun daha canlı hayal etmesini sağlar. Ayrıca okuyucu bu yolla iki olgun insanın, askerlik ve savaş konu olduğunda nasıl çocuklaştıklarını da fark eder.

3.3. *Tristram Shandy*’de Sözlükbirimsel İnceleme

Tristram Shandy’deki sözlükbirimsel inceleme genel olarak, romandaki isim kullanımına, neolojizm kullanımına ve kelimelerin hece sayılarının tespitiyle ortaya

çıkan yalın ya da karmaşık kelimelerin kullanımına dayanır. Bu yolla Sterne'ün kullandığı dilin özellikleri ortaya konur.

Romandaki sözcükler incelendiğinde, dört temel sözcük sınıfından biri olan **isimlerin** diğer sözcük türlerine oranla daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Anlatıcı Tristram, eserinde kendi hayatını ve başından geçenleri anlatmayıp, roman boyunca birtakım hikayeleri, amcasını, babasını ve kimi düşüncelerini dile getirmektedir. Sterne'ün isim kullanımı, olayların değil de düşüncelerin anlatılmasına uygun olarak okuyucuda hareketsizlik ve durgunluk hissi uyandırmaktadır. Romandan alınan aşağıdaki parça bu durumu örneklendirmektedir:

I SOLEMNLY DECLARE to all mankind, that the above dedication was made for no one Prince, Prelate, Pope, or Potentate, - Duke, Marquis, Earl, Viscount, or Baron, of this, or any other Realm in Christendom; - nor has it yet been hawked about, or offered publicly or privately, directly or indirectly, to any one person or personage, great or small; but is honestly a true Virgin- Dedication untried on, upon any soul living (s. 13).

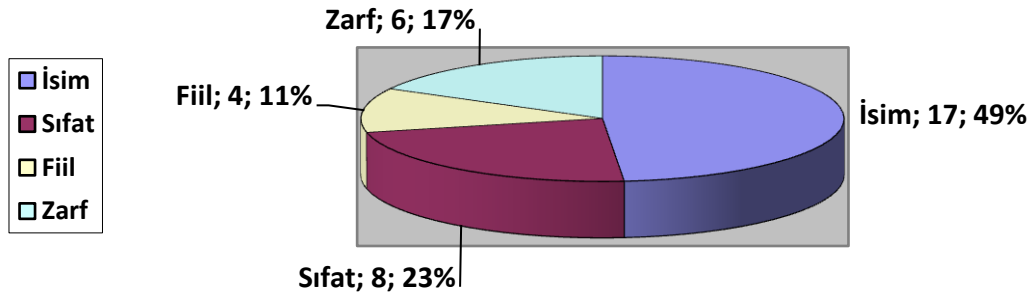
TÜM insanlığa resmen açıklıyorum ki, yukarıdaki ithaf hiçbir prens, piskopos, papa ya da hükümdara – bu ülkenin ya da Hristiyanlık dünyasının içinde yer alan herhangi bir başka ülkenin duk, marki, kont, vikont ya da baronuna – hitaben yazılmış değildir; - hiçbir şahıs ya da şahsiyete, küçük ya da büyük, özel olarak ya da başkalarının önünde, dolaylı ya da dolaysız sunulmamış, ya da açıkça ilan edilmemiştir; bu, gerçekten de yeryüzünde yaşayan tek bir kul üzerinde denenmemiş bir Bakir İthaf'tır.

Yukarıdaki metindeki kelimeler, dört temel kelime sınıfı altında aşağıdaki gibi incelenebilir:

SIFAT	İSİM	ZARF	FİİL
All (bütün)	Mankind	Solemnly	Declare
Any (hiçbir)	(insanlık)	(resmen)	(beyan etmek)
Other (diğer)	Dedication	Publicly	Make
Great	(ithaf)	(alenen)	(yapmak)
(muhteşem)	Prince (prens)	Privately	Hawk(ilan
Small (küçük)	Prelate	(özel olarak)	etmek)
True (gerçek)	(piskopos)	Directly	Offer
Untried	Pope (papa)	(dolaylı)	(sunmak)

(denenmemiş olan) Living (yaşayan)	Potentate (hükümdar) Duke (dük) Marquis (marki) Earl (kont) Viscount (vikont) Baron (baron) Realm (ülke) Christendom (Hristiyanlık) Person (şahıs) Personage (şahsiyet) Virgin (bakir) Soul (ruh)	Indirectly (dolaysız) Honestly (dürüslükle)	
--	---	--	--

Tablodaki kelimeler, oransal olarak aşağıdaki şekilde gösterilebilir:



Yukarıdaki tabloda ve grafikte görüldüğü gibi, metni oluşturan kelimelerin yaklaşık yarısı isimlerdir. Bunu izleyen oran ise sıfatlardır. İsimlerin sayıca çok olması, metinde hareket içeren bir eylemin gerçekleşmediğini göstermektedir. Zira bu durum, metnin bir ithaf yazısı olmasına uygundur. İthaf lar normalde belli bir kişiye, özellikle yüksek kademedeki şahıslara onları yüceltmek adına yapılır. Ancak Sterne ithafının hiçbir prens, psikopos, papa, hükümdar, dük, marki, kont, vikont ya da barona hitaben yazılmış olmadığını belirtir. Parla (2005: 147) bununla ilgili şöyle der:

İthafın aristokrasinin inayetine sunulmamış bakir bir ithaf olduğunu söylemektedir. İthafın el değmemişliği romanın el değmemişliği ile koşuttur diyebiliriz. Roman yeni ve özgür bir anlatıdır ve ilk romancılardan biri olan Sterne bunun son derece farkındadır. Bu özgürlüğü sonuna dek kullanmakta da kararlıdır.

Parla'nın ifade ettiği durum nedeniyle, Sterne *Tristram Shandy*'yi yazarken belli kurallara uymaz. İthafını roman içinde beklenmedik bir yerde verir.

Kelimeler yapısal olarak incelendiğinde, kişi isimleri olan *prens, papa, baron, vikont...* vb. somut isimler olmalarına rağmen, bu durum, kelimelerin günlük hayattan alınan kelimeler olduğunu göstermemektedir. Çünkü, bu kelimeler, ancak özel durumlarda, kendileriyle ilgili bilgilerin bulunduğu metinlerde kullanılmaktadır.

Anlamsal olarak kategorize edildiğinde ise kelimelerin ünvanlar, özellikle de soyluluk ünvanlarıyla ilgili olduğu görülür. *Robinson Crusoe*'daki kelimeler, günlük hayatla ilgiliyken ve daha çok somut ve fiziksel özelliklere işaret etmekteyken, *Tristram Shandy*'deki kelimeler fiziksel özelliklerden çok, ithaf ve kişi ünvanlarına işaret etmektedir.

Sterne, *Tristram Shandy*'yi konuşma diliyle yazdığı için, yukarıda verilen örnekteki gibi bazı istisnalar olmakla birlikte, romanın genelinde yalın kelimeler kullanmıştır. *Tristram Shandy*'de çoğunlukla yalın kelimeler kullanıldığını belirleyen en önemli unsur ise kelimelerin **hece sayılarıdır**. Romandan alınan aşağıdaki metin bu durumu örneklendirmektedir:

I wish either my father or my mother, or indeed both of them, as they were in duty both equally bound to it, had minded what they were about when they begot me; had they duly consider'd how much depended upon what they were then doing;—that not only the production of a rational Being was concerned in it, but that possibly the happy formation and temperature of his body, perhaps his genius and the very cast of his mind;—and, for aught they knew to the contrary, even the fortunes of his whole house might take their turn from the humours and dispositions which were then uppermost;—Had they duly weighed and considered all

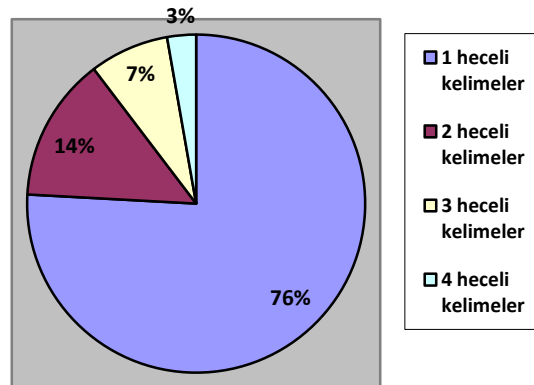
this, and proceeded accordingly,—I am verily persuaded I should have made a quite different figure in the world, from that in which the reader is likely to see me (s. 5).

Keşke babam yahut annem, ya da eşit şekilde sorumlu oldukları için, her ikisi de, beni vücuda getirmeye kalkıştıklarında, ne yaptıklarıyla ilgili gerektiği şekilde düşünmüş olsalardı; - meselenin yalnızca akıl sahibi bir varlık oluşturmak olmadığını, aynı zamanda mutlu bir şekle ve sıcaklığa sahip bir vücut oluşturmak, belki de dehası ve zekasının görünüşünü belirlemek olduğunu; - ve zaten tersi mümkün değil, vücuda getirdikleri şeyin kendisinin ve ailesinin alın yazısının o sırada ağır basan huy ve tabiatıyla yönlendirilecek olduğunu; - Eğer bunların hepsini gerektiği şekilde tartıp düşünmüş ve buna göre davranmış olsalardı, - benim şimdi okurun karşısında gördüğünden daha farklı bir şahıs olarak dünyada bulunacak olduğuma gerçekten inanıyorum.

Yukarıdaki parçada toplam yüz kırk beş kelime vardır ve bu kelimelerin hece sayılarının incelenmesi yoluyla, parçadaki kelimelerin yapısı hakkında yorum yapılabilir:

Hece Analizi

1 heceli kelimeler	110	75,8 %
2 heceli kelimeler	20	13,7 %
3 heceli kelimeler	11	7,5 %
4 heceli kelimeler	4	2,7 %
Toplam kelime sayısı	145	100 %



Yukarıdaki şemada görüldüğü gibi, metni oluşturan kelimelerin dörtte üçü tek heceli kelimelerdir. Bunu izleyen oran sırasıyla iki heceli kelimeler, üç heceli kelimeler ve

dört heceli kelimelerdir. Romanın genelinin, yukarıdaki örnekteki gibi metinlerden oluştuğu göz önüne alındığında, romanda sözlükbirimsel anlamda sade kelimeler kullanıldığı sonucuna varılabilir.

Tristram Shandy'de sözlükbirimsel inceleme başlığı altında değerlendirilmesi gereken diğer bir unsur Sterne'ün uyguladığı **neolojizm**, yani Sterne'ün sözlükte varolmayan yeni kelimeler üretmesidir. Sterne romanın çeşitli yerlerinde hiçbir sözlükte karşılığı bulunmayan *galliguskinish*, *iracundulous*, *fortilitous*, *hand-danyis*, *hobby-horsical*, *obstipating*, *ninnyhamerring* kelimelerini kullanır. Sterne'ün bu kelimeleri üretmesinin belli bir amacı yoktur. O sadece her konuda kurulu olan hiçbir düzene ya da kurala uymadığı için, romanında kullanacağı kelimeleri de yine kendisi oluşturur. Sterne'ün romana eksik sayfalar koyması ya da bölümler atlaması gibi, yeni kelimeler üretmesi de kendine özgü biçeminin oluşmasını sağlayan bir unsurdur.

3.4. *Tristram Shandy*'de Dilbilgisi İncelemesi

Tristram Shandy'de dilbilgisel bağlamda, karmaşık ve basit cümle yapılarının kullanımı, cümle öğelerinin sıralaması ve dilbilgisel koşutluk incelenecektir.

Sterne romanda hem basit hem de karmaşık cümle yapıları kullanmaktadır. Romanın büyük bir bölümünde dilbilgisel anlamda **uzun ve karmaşık cümle yapıları** kullanılmaktadır. Cümlelerin böyle bir yapıya sahip olmasını sağlayan en önemli unsur, cümlelerin birbirine çeşitli yollarla, özellikle tire işareti kullanımı yoluyla bağlanmış olmasıdır. Böylece cümleler birden fazla ana cümlecik ve yan cümlecikten oluştuğu için, yapısal olarak karmaşık bir niteliğe sahiptir. Altıncı kitabın dokuzuncu bölümündeki şu cümle, bu durumu örneklendirmektedir: “- MY

UNCLE TOBY went to his bureau, - put his purse into his breeches pocket, and having ordered the corporal to go early in the morning for a physician, - he went to bed, and fell asleep” (AMCAM TOBY çekmeceli masasına gitti, - kesesini iç pantolonunun cebine yerleştirdi, ve onbaşıya ertesi sabah bir doktor bulmasını söyledikten sonra, - yattı, ve uyudu) (s. 298). Bu cümle dilbilgisel öğelerine aşağıdaki gibi ayrılabilir:

- MY UNCLE TOBY went to his bureau, - put his purse into his breeches
Ö Y Z Y N Z
pocket, and having ordered the corporal to go early in the morning for a
bağlaç Z
physician, - he went to bed, and fell asleep.
Ö Y Z bağlaç Y

Tristram Shandy'de bir bölümün tamamını oluşturan bu cümle, dört ana cümlecik ve bir iç içe geçirilmiş cümlecikten oluştuğu için birleşik-karmaşık cümle yapısına sahiptir. Bu durum yazarın biçimini dilbilgisel bağlamda karmaşık hale getirmektedir. Ancak ana cümlecikler kendi içlerinde kısa, öz ve normal dilbilgisel sıralamayla oluşturuldukları için metnin dili genel anlamda anlaşılırdır:

1) MY UNCLE TOBY went to his bureau
Ö Y Z

2) ... put his purse into his breeches pocket
Y N Z

3) he went to bed, and
Ö Y Z

4) fell asleep
Y

İngilizce'de dilbilgisel açıdan doğru olan bir cümlede öğeler Ö-Y-N-T-Z şeklinde sıralandığından ve yukarıdaki cümleciklerde 1) Ö-Y-Z, 2) Y,N,Z 3) Ö,Y,Z ve 4) Y şeklinde bir sıralama olduğundan, metinde dilbilgisel olarak düzgün cümleler

kullanılmıştır. Bu durum da, devrik cümleler kullanılmadığını ve metnin anlaşılır olduğunu göstermektedir.

Romanın bütünü incelendiğinde, cümlelerin yukarıdaki örnekte olduğu gibi birbirine tire işaretiyle bağlanmış uzun cümleler olduğu görülmektedir. Sterne'ün tire işareti kullanmasının nedeninin konuşma diliyle yazıyor olmasına bağlı olduğu daha önce belirtilmiştir. Bu nedenle, kimi cümleleri kopuk ve yarım cümlelerdir: “- Banished from my country – my friends – from thee. –“ (- Ülkemden sürüldüm – arkadaşlarımdan – senden. –) (s.174), “- yes, yes – I see, you cunning gypsy! – ‘tis long and taper – you need not pin it to your knee – and that ‘tis your own – and fits you exactly. –“ (- evet, evet – görüyorum, sen yok musun kurnaz Çingene! – uzun ve sivri – dizine bastırarak ölçmen gerekmez çorabı – belli ki senin – sana da tam uyuyor. –) (s. 342).

Tristram Shandy'de yukarıda da belirtildiği gibi uzun cümlelerin içinde **basit cümle yapıları** bulunmaktadır. Bununla birlikte, romanda **cümle öğelerinin sıralaması** da önemlidir. Dokuzuncu kitabın yirminci bölümünde, Toby Amca kazada yaralandığı yeri Bayan Wadman'e gösterecektir. Bu gösterim harita üzerinde olacaktır. Ancak Bayan Wadman, Toby'nin vücudunda nereden yaralandığını göstereceğini düşündüğünden utanmış, eli ayağına dolanmış ve ne yapacağını şaşırılmış durumdadır:

You shall see the very place, Madam; said my uncle Toby.
Mrs Wadman blushed – looked towards the door – turned pale – blushed slightly again – recovered her natural colour – blushed worse than ever; which, for the sake of the unlearned reader, I translate thus –
'L – d! I cannot look at it –
What would the world say if I looked at it?
I should drop down, if I looked at it –
I wish I could look at it –
There can be no sin in looking at it.
- I will look at it.'

Whilst all this was running through Mrs Wadman's imagination, my uncle Toby had risen from the sofa, and got to the other side of the parlour door, to give Trim an order about it in the passage – (s. 440).

Tam yerini göreceksiniz, Bayan; dedi amcam Toby.

Bayan Wadman'in yüzü kızardı – kapıya doğru baktı – rengi soldu – yüzü bira daha kızardı – kendi rengine döndü – daha da kötü kızardı; bütün bunları bilgisiz okur için şu şekilde çevirebilirim –

'T—m! Bakamam –

Bakarsam millet ne der?

Eğer bakarsam düşüp bayılabilirim –

Keşke bakabilsem –

Aslında bakmakta bir günah yok ki.

-Bakacağım.'

Bütün bunlar bayan Wadman'ın aklından büyük bir hızla geçerken, amcam Toby kanepeden kalkmıştı, ve Trim'e bu konuda bir emir vermek için oturma odasının kapısının diğer yanına geçmişti –

Parçadaki cümle öğeleri aşağıdaki şekilde incelenebilir:

You shall see the very place, Madam; said my uncle Toby.

Ö Y N Y Ö

Mrs Wadman blushed – looked towards the door – turned pale – blushed

Ö Y Y Z Y T Y

slightly again – recovered her natural colour – blushed worse than ever; which, for

Z Y N Y Z Sıfat cümlecığı

the sake of the unlearned reader, I translate thus –

Z Ö Y Z

'L – d! I cannot look at it –

Ünlem Ö Y N

What would the world say if I looked at it?

Soru sözcüğü Y Ö Y bağlaç Ö Y N

I should drop down, if I looked at it –

Ö Y bağlaç Ö Y N

I wish I could look at it –

Ö Y Ö Y N

There can be no sin in looking at it.

Ö Y N Z

- I will look at it.'

Ö Y N

Whilst all this was running through Mrs Wadman's imagination, my uncle

Z Ö

Toby had risen from the sofa, and got to the other side of the parlour door, to give

Y Z bağlaç Y Z

Trim an order about it in the passage –

Z

Dilbilgisel anlamda cümleler genel olarak düzgün bir sıralamayla oluşturulmuştur. İngilizce dilbilgisi kurallarına göre, cümle öğelerinin doğru sıralanışı özne – yüklem – nesne – tümleç – zarf şeklinde olmalıdır. Yukarıdaki cümlelerdeki öge sıralanışı ise; Ö – Y – N, Ö – Y, Y – Z, Y – T, Y – Z, Y – N, Y – Z, Ö – Y – Z, Ö – Y – N, Ö – Y – N, Ö – Y, Ö – Y – N, Ö – Y, Ö – Y – N, Ö – Y – N – Z, Ö – Y – N şeklinde olduğundan, cümleler düzgün oluşturulmuş cümlelerdir. Bununla birlikte ilk paragraftaki cümleler arka arkaya tire işareti yardımıyla sıralanmış basit cümlelerdir. Bu cümleler virgül ile de ayrılabilirken, tire işareti kullanılmıştır. Urgan'ın (2004: 842) da dediği gibi, Sterne'ün “noktalamaları bile, yazıdan çok konuşmaya uygundur”. Ayrıca ilk cümlede, cümleciklerin arka arkaya tire işareti kullanımıyla sıralanmış olması, Bayan Wadman tarafından yapılan eylemlere ivedilik anlamı katmıştır. Diğer bir deyişle, cümlelerin bu şekilde sıralanması, eylemlerin çok az zaman aralıklarıyla arka arkaya meydana geldiğini göstermektedir.

Romandan alınan aşağıdaki metinde de yine basit cümle yapıları görülmektedir:

- He does look very well in them, - replied my mother. –
- And for that reason it would be almost a sin, added my father, to take him out of'em.-
- It would so, - said my mother: - But indeed he is growing a very tall lad, - rejoined my father.
- He is very tall for his age, indeed, said my mother. – (s. 307).

- Gerçekten çok iyi görünüyor, - diye cevap verdi annem. –
- Ve bu nedenle, diye ekledi babam, bunları onun üzerinden çıkarmak neredeyse günah olacak.-
- Gerçekten de öyle olur, - dedi annem: - Ancak çok hızlı uzuyor, - diye ekledi babam.
- Yaşına göre boyu gerçekten de çok uzun, dedi annem. –

Walter Shandy ve eşi, Tristram hakkında konuşmaktadır. Aralarında geçen bu diyalogda kullanılan cümleler, kısa ve anlaşılır cümlelerdir. Romanda Tristram

sürekli konu dışına çıkararak başka hikayeler anlattığı için, kendisiyle ilgili olan bölümlerin sayısı azdır. Bu nedenle kendisini anlattığı bölümler ayrıca önemlidir. Tristram’la ilgili olan bu bölümde kullanılan cümlelerin kısa ve açık olması, okuyucunun metni daha kolay anlamlandırmasını sağlamaktadır.

Tristram Shandy’de dilbilgisi incelemesi başlığı altında ele alınması gereken diğer bir unsur **dilbilgisel koşutluk**dur. Dokuzuncu kitabın yirminci bölümünde Toby Amca ile dul bayan Wadman arasında geçen diyalogda, Toby Amca Wadman’e savaşta yaralandığı yeri gösterecektir. Ancak bayan Wadman, bu noktayı Toby’nin vücudunda göreceğini düşündüğü için endişelidir. Bu bölümde “look at it” (ona bakmak) yapısının arka arkaya koşut bir şekilde kullanılması, Bayan Wadman’ın kafasından geçen düşünceleri ve bu durumun onu nasıl bir çelişki içinde bıraktığını göstermektedir. Çünkü, Bayan Wadman bir taraftan Toby’nin savaşta neresinden yaralandığını merak etmekte, öte yandan da o noktaya bakmakta tereddüt etmektedir. Sterne, okuyucuda da bu merak hissini yaratabilmek adına dilbilgisel koşutluk kullanarak “look at it” (ona bakmak) yapısını aşağıdaki gibi arka arkaya sıralamaktadır:

“I cannot look at it –“ (Ona bakamam -.)
“...if I looked at it?” (... eğer bakarsam?)
“...if I looked at it- ” (... eğer bakarsam-)
“I could look at it –“ (bakabilsem –)
“...in looking at it” (...ona bakmakta)
“I will look at it.” (Ona bakacağım) (s. 440).

Toby Amca romandaki en cana yakın, insancıl ve iyi huylu karakterdir. Kimseyi üzmemek istemediği için, çok sinirlendiğinde karşısındaki insanı kırmak yerine ıslık çalmayı tercih eder. Her şeyi o kadar ince düşünür ki, bir sineği bile öldüremez. Bir gün yemek yerken bir sinek etrafında vızıldamaya başlar. Toby Amca hiç sinirlenmeden aşağıdaki sözleri söyler:

Go – says he, one day at dinner, to an overgrown one which had buzzed about his nose, and tormented him cruelly all dinner-time, - and which after infinite attempts, he had caught at last, as it flew by him; - I'll not hurt thee, says my uncle Toby, rising from his chair, and going across the room, with the fly in his hand, - I'll not hurt a hair of thy head: - Go, says he, lifting up the sash, and opening his hand as he spoke, to let it escape; - go, poor devil, get thee gone, why should I hurt thee? – This world surely is wide enough to hold both thee and me (s. 78)

Git – diyor bir gün yemekte burnuna konan ve bütün yemek boyunca kendisine işkence eden bir sineğe, - ve sonunda sayısız denemelerden sonra onu yakalayınca da; - seni incitmeyeceğim, diyor Toby amcam, sofradan kalkıp, ve sinek elinde odada dolaşarak, - saçının bir tek teline bile zarar vermeyeceğim: - Git, diyor, camı kaldırarak, ve uçup kurtulması için avucunu açarken, aynı zamanda da diyor ki: - git, zavallı şeytan, uç git, neden sana zarar vereyim ki? – Bu dünya sana da yeter bana da.

Yukarıdaki örnekte dilbilgisel olarak koşul olan “Go – says he...” (Git - diyor o) yapılarının yinelenmesi, Toby'nin merhametinin göstergesidir. Benzer şekilde koşul olan “I'll not hurt a hair of thy head” (Saçının bir tek teline bile zarar vermeyeceğim) ve “Why should I hurt thee?” (Neden sana zarar vereyim ki?) yapılarının kullanılması, Tristram'ın amcası Toby'nin bir sineği bile incitemeyecek kadar hassas bir insan olduğunu göstermektedir. Ondaki bu merhamet ve duygusallık, okuyucunun yüzünde şefkatle karışık bir tebessüm ifadesi oluşturur.

Tristram Shandy'deki dilbilgisel anlamda karmaşık ve basit cümle yapıları, cümle öğelerinin sıralanması ve dilbilgisel koşutluk unsurları değerlendirildikten sonra, romandaki söylem yapısı ve bakış açısı incelenecektir.

3.5. *Tristram Shandy*'de Söylem Yapısı ve Bakış Açısı

Tristram Shandy'deki anlatıcı türü, *Robinson Crusoe*'daki anlatıcı gibi **birinci tekil şahıs anlatıcıdır**. Çetin (2003: 133) bu anlatıcıyı “kahraman anlatıcı, tanık anlatıcı, birinci kişi anlatıcı, ben anlatıcı, first person” olarak da tanımlar. Romanda

bu tip anlatıcının kullanılması, *Robinson Crusoe* romanında olduğu gibi, okuyucunun kendisini anlatıcıyla özdeşleştirmesini sağlar. Böylece romandaki öykü, okuyucu tarafından daha kolay özümseilir.

Tristram Shandy'deki **söylem yapısı** ise aşağıdaki gibi tablolandırılabilir:

Gönderici 1 -----→ Mesaj -----→ Alıcı 1

(Laurence Sterne:Yazar) (Okuyucu)

Gönderici 2 -----→ Mesaj -----→ Alıcı 2

(Tristram: Anlatıcı) (Hitap edilen kişi:Okuyucu)

Gönderici 3 -----→ Mesaj -----→ Alıcı 3

(Toby Amca:Karakter) (Walter Shandy:Karakter)

Gönderici 4 -----→ Mesaj -----→ Alıcı 4

(Walter Shandy:Karakter) (Toby Amca:Karakter)

Yukarıda görüldüğü gibi romanda mesajlar, yazardan okuyucuya, göndericiden okuyucuya ve karakterlerden karakterlere gönderilmektedir. Buradaki verilen iki karakter ismi, temsili iki karakter isimidir. Aynı durum, romandaki diğer karakterler için de geçerlidir. Ancak *Robinson Crusoe*'dakinden farklı olarak aynı zamanda anlatıcı olan baş karakter, diğer karakterlerle söylem alışverişi içinde bulunmamaktadır. *Robinson Crusoe* romanında Robinson, hem anlatıcı olarak okuyucuya, hem de karakter olarak diğer bir karaktere hitap etmektedir. Ancak *Tristram Shandy*'de anlatıcı olan Tristram, yalnızca okuyucuya hitap etmektedir. Ayrıca diğer karakterler arasındaki diyalogu da okuyucuya sunmaktadır. Tristram'ın karakter olarak başka bir karaktere hitap etmeyişinin nedeni ise, kuşkusuz onun romanın sonuna kadar, insanlarla diyalog kurabilecek yaşa gelememiş olmasıdır. Çünkü romanda, Tristram, kendi hayat hikayesini anlatacağını belirtmesine rağmen;

babasının ve amcasının ilgi alanlarını, hayatıyla ilgili olmayan başka hikayeleri ve romandaki konunun gidişatına uygun olmayan bambaşka konuları dile getirmektedir. Bu nedenle, kendi doğumu bile romanın başlangıcından birkaç bölüm sonra gerçekleşir. Zira, Tristram anlattığı diğer konular nedeniyle, ileriki yaşlarından söz edememektedir. Dolayısıyla söylem yapısı tablosu içerisinde, karakter olarak Tristram'ın, diğer karakterlerle mesaj alışverişi bulunmamaktadır. Yukarıda verilen söylem yapısının şu bölümü önemlidir:

Gönderici 2 -----→ Mesaj -----→ Alıcı 2

(Tristram: Anlatıcı)

(Hitap edilen kişi:Okuyucu)

Yukarıdaki söylem yapısında, anlatıcının karşısında onu dinleyen bir karakter olmadığı için, okuyucu romanı okurken bu rolü üstlenmektedir. Böylece okuyucuyu, anlatıcı olan Tristram ile yakınlaşmaktadır. Anlatıcının roman boyunca izlediği yolda okuyucu da anlatıcının rol arkadaşı konumundadır ve kendisinin romanın içinde yer aldığını hisseder. Kraft'ın (1996) dediği gibi, Tristram'ın anlatısında okuyucunun rolü önemli ölçüde değerlidir. Önceki bölümlerde gösterildiği gibi, okuyucu yeri gelir eline kalem alıp bayan Wadman'i çizer, yeri gelir aşağıdaki parçanın gösterdiği gibi geri dönüp bir bölümü tekrar okumak zorunda kalır. Aşağıdaki parça, söylem yapısı ve bakış açısı kapsamında değerlendirilmiştir:

HOW COULD YOU, Madam, be so inattentive in reading the last chapter? I told you in it, That my mother was not a papist.– Papist! You told me no such thing, Sir.– Madam, I beg leave to repeat it over again, that I told you as plain, at least, as words, by direct inference, could tell you such a thing. -Then, Sir, I must have missed a page. – No, Madam, - you have not missed a word. – Then I was asleep, Sir. – My pride, Madam cannot allow you that refuge. – Then, I declare, I know nothing at all about the matter – That, Madam, is the very fault I lay to your charge; and as a punishment for it, I do insist upon it, that you immediately turn back, that is, as soon as you get to the next full stop, and read the whole chapter over again. (s. 41).

NASIL OLUR DA, Hanımefendi, son bölümü okurken bu kadar dikkatsiz olabilirsiniz? Size orada söyledim, annemin bir Katolik olmadığını. – Katolik! Bana öyle bir şey söylemediniz, Beyefendi. – Hanımefendi, izin verin tekrar edeyim, size bunu açıkça, en azından sözcükler dolaysız bir çıkarsama yapmanıza elverdiğince açık, söyledim. – O zaman, Beyefendi, bir sayfa atlamış olmalıyım. – Hayır, Hanımefendi, - tek bir sözcük bile atlamadınız. – O zaman uyuyordum, Beyefendi. – Gururum, Hanımefendi, size böyle bir kaçış hakkı tanımama izin vermez. – O zaman, konu hakkında hiçbir şey bilmediğimi belirteyim. – Bu, Hanımefendi, tamamen sizin suçunuz, ve cezası derhal, yani bir sonraki nokta işaretine gelir gelmez, geri dönüp bütün bölümü baştan aşağı yeniden okumanızdır.

Bu parçadaki söylem yapısı incelendiğinde, ortaya çıkan tablo şöyledir:

Gönderici 1 -----} Message -----} Alıcı 1

(Yazar-Sterne)

(Okuyucu)

Gönderici 2-----} Message -----} Alıcı 2

(Anlatıcı- Tristram)

(Hitap edilen kişi:Okuyucu)

Gönderici 3 -----} Message -----} Alıcı 3

(Anlatıcı- Sir)

(Okuyucu- Madam)

Gönderici 4 -----} Message -----} Alıcı 4

(Okuyucu- Madam)

(Anlatıcı -Sir)

Yukarıdaki tabloya göre, bu parçada altı farklı bakış açısı bulunmaktadır: 1. Yazar-Sterne, 2. Okuyucu, 3. Anlatıcı - Tristram, 4. Hitap edilen kişi: Okuyucu, 5. Anlatıcı - Sir, 6. Okuyucu - Madam. Bu da, romanın, diğer edebi yazın türlerine kıyasla daha çok söylem derecesine sahip olma özelliğiyle uygunluk göstermektedir. Örneğin tiyatrodaki; A) Gönderici 1 (Oyun yazarı) -----} Message -----} Alıcı 1 (İzleyici/Okuyucu), B) Gönderici 2 (A karakteri)-----} Message -----} Alıcı 2 (B karakteri) şeklinde iki düzeyde söylem yapısı bulunurken, romanda en az üç boyutta ve altı farklı bakış açısından oluşan bir söylem yapısı bulunmaktadır. Bu durum ise okuyucuya verilen daha fazla bakış açısıyla,

okuyucunun kendisini romandaki olaylara, anlatıcıya ve karakterlere daha yakın hissetmesini sağlayacaktır.

Romandan alınan bu parçada kullanılan söylem yapısı genel olarak, tipik bir romanın aşağıdaki söylem yapısı tablosundan farklıdır:

Gönderici 1 -----} Mesaj -----} Alıcı 1
(Yazar) (Okuyucu)

Gönderici 2 -----} Mesaj -----} Alıcı 2
(Anlatıcı) (Hitap edilen kişi)

Gönderici 3 -----} Mesaj -----} Alıcı 3
(Karakter A) (Karakter B)

Tipik bir romanda, anlatıcı hikayesini anlatan ve okuyucu da bu hikayeyi okuyan kişidir. Okuyucu, birinci tekil şahıs anlatıcının kullanıldığı romanlarda anlatıcıyla özdeşleşebilir, fakat genellikle okuyucu ile anlatıcı arasında diyalog şeklinde bir konuşma geçmez. Burada ise, Sterne'ün sahip olduğu kendine özgü ve farklı yaklaşım, söylem yapısı ve bakış açısı bakımından da kendisini göstermektedir. “Sir” adı verilen anlatıcı ve “Madam” denilen okuyucu arasında karşılıklı bir konuşma geçmektedir.

Romandan alınan yukarıdaki parçaya göre, “Sir” ve “Madam” ın bakış açıları, farklı düşünceleri ifade etmektedir. Anlatıcı (Sir), okuyucuya (Madam) annesinin Katolik olmadığını belirttiğini söylemektedir. Ancak Madam, onun böyle bir şey söylemediğini belirterek, bu durumu inkar etmektedir. Anlatıcı, Madam’a, annesinin Katolik olmadığını belirttiği hususunda ısrar edince, Madam o halde bir sayfa atmış olabileceğini söyler. Sonrasında anlatıcı, Madam’dan, diğer bir deyişle okuyucudan,

bütün bir bölümü tekrar okumasını ister. Bu iki farklı bakış açısının karşıt düşünceleri, diyalog boyunca devam eder. Sonuç olarak, bu küçük tartışma ve kullanılan iki farklı bakış açısının yarattığı etkiyle okuyucu şu çıkarımda bulunur: Sterne, yazar olarak, okuyucusunun romanını dikkatsiz bir biçimde okumamasını ve okurken uyumamasını istemektedir. Yazarın, Parla'nın (2005: 149) da söylediği gibi "okura bir şartı vardır. Ne sırayla okursa okusun, dikkatli okumalıdır". Bu noktada, Alsop ve Walsh (1999), diğer okuyucuların da Madam gibi, aynı bölümü anlatıcının istediği şekilde tekrar okuyabileceklerini söyler. Diyalogun devamında hanımefendi bu cezayı alıp odada ayrıldıktan sonra, anlatıcı, hanımefendi gibi bahsedilen kısmı tekrar okumak için önceki bölüme dönmeyen ve halen romanı okumaya devam eden okuyuculara hitap eder. Daha sonra, "But here comes my fair lady" (İşte o nazlı hanımefendi geliyorlar) diyerek tekrar hanımefendiye hitap eder. Ancak bu defa diğer okuyucular, hanımefendinin sesini duymamaktadır. Anlatıcı, hanımefendiyi dinledikten sonra hanımefendinin, annesinin Katolik olmadığını gösteren bölümü bulamadığını öğrenince cümleyi ona gösterir: "It was necessary I should be born before I was christened" (Vaftiz olmadan önce doğmam gerekiyordu). Bu cümle, annesinin Katolik olmadığına işaret eder. Katoliklikte, tehlikeli bir durum olduğunda, çocuk doğmadan önce enjeksiyonla vaftiz edilebilmektedir. Ancak, burada okuyucu, Tristram'ın vaftiz edilmeden önce doğmasının gerekli olduğunu görmektedir. Anlatıcıya göre annesi bir Katolik olamaz. Bütün tartışma, Katolik olma durumu üzerine temellenmiş gibi görünse de, bu diyalogun verilme nedeni, Sterne'ün roman boyunca yazdıklarının dikkatli bir şekilde okunmasını istemesidir. Bu mesajı okuyucuya verebilmek için Sterne, farklı söylem yapısı dereceleri ve diyalog kullanımına başvurmuştur.

IV. BÖLÜM

PAMELA'DA BİÇEM

Bu bölümde Samuel Richardson'ın biçem özellikleri *Pamela* romanının tezde belirlenen beş başlık altında incelenmesiyle değerlendirilmiştir. Richardson'ın biçeminin en önemli özelliği ahlaksal ve dinsel mesajlarını, kullandığı dil vasıtasıyla vermektir. Bu tezde koşutluk gibi belli dilsel öğelerin bu mesajları okurlara iletmedeki etkisi incelenmiştir. Richardson'ın biçeminin diğer bir özelliği de gerçekçi oluşudur. Pamela'nın yaşamı 18.yy'ın ortalarında İngiltere'nin kırsal bir bölgesinde gerçeklere uygun olarak çizilen bir ortamda geçmektedir. Pamela'nın kendi bakış açısından yazdığı mektuplar ve günceler, bu gerçekçiliği desteklemektedir. Bununla birlikte Richardson da Defoe gibi orta sınıftan gelir ve Richardson'ın biçemi de Defoe gibi herkesin anlayabileceği, sade bir yapıya sahiptir. Zira 18.yy'da, genç kızların genellikle varlıklı bir evde evin hanımına hizmet ederek yaşamlarını sürdürme geleneğine uygun olarak, böyle bir evde çalışan genç bir kız olan Pamela'nın kullanacağı dil de sade ve anlaşılır olmalıdır. Richardson'ın konuşma diliyle yazdığı mektuplar, biçem açısından yapaylıktan tümüyle uzak, gerçekçi ve ilgi çekicidir. Samuel Richardson'ı ve *Pamela*'yı daha iyi anlayabilmek ve Richardson'ın biçem özelliklerini daha iyi değerlendirebilmek için aşağıda önce Richardson'ın hayatı kısaca anlatılmış, ardından *Pamela* ile ilgili bilgi verilmiş ve Richardson'ın biçem özellikleri belirtilmiştir.

1689 – 1761 tarihleri arasında yaşayan Samuel Richardson, 18.yy İngiliz romanının öncü isimleri arasında yer almaktadır. Richardson, henüz on yedi yaşındayken Londra'da bir basımevinde çalışmaya başlar. Daha sonra kendi

basımevini kurar ve ilerleyen yıllarda ard arda üç roman yazar: *Pamela* (1740), *Clarissa Harlowe* (1748) ve *Sir Charles Grandison* (1753). Böylece, “hem matbaacı hem de yazar olarak kitap üreten” önemli bir isim olur (Fysh, 1997: 15).

Richardson, İngiltere’de roman türünün ortaya çıkışında çok önemli bir yere sahip olmasının yanında, mektup tarzında “epistolary” denilen türde romanın da öncüsü sayılmaktadır. *Pamela* isimli romanını yazmadan önceki dönemde, çevresindeki genç kızların isteği üzerine onlar için mektuplar yazmaktadır. Koç’un (2005) belirttiği gibi, bayanlar Richardson’a sırlarını açarlar ve aşk mektuplarını yazarken ondan yardım alırlar. Neill’in (1951) de söylediği gibi Richardson’ın bayanların iç dünyasına bu kadar yakın olması, gerçek deneyimlerden kaynaklanır.

Richardson, iki matbaacı arkadaşı Charles Rivington ve John Osborne’un önerisi üzerine, kırsal bölgede yaşayan eğitimsiz kişilere örnek olması amacıyla bir dizi mektup hazırlar. Yazar bunu yaparken, ahlak dersi vermek ve genç kızlara nasıl erdemli kalınması gerektiğini göstermek amacını taşımaktadır. Neill’in (1951) dediği gibi mektupların özellikle bir bölümü evlerinden ayrılp zengin evlerde hizmet etmek zorunda olan genç kızlara, gittikleri evde namuslarını nasıl korumaları gerektiğini göstermek için yazılmıştır. Richardson mektupları yazarken, Church’ün (1968) belirttiği gibi, kendisine daha önceden anlatılmış olan gerçek bir hikayeyi hatırlar. Zengin bir evde hizmetçi olan erdemli ve güzel bir kız, evin beyinin tahriklerine karşın erdeminden taviz vermemiştir. Richardson bu hikayeden yola çıkarak hazırladığı mektuplarla *Pamela or Virtue Rewarded* isimli ilk romanını yazar. Romanın isminin de gösterdiği gibi yazar, genç kızlara ahlak dersi vermek isterken, erdemini eninde sonunda ödüllendirildiğini göstermektedir. Weekes (1969: 57), Richardson’ın hem mektuplardan oluşan, hem de yeni yeni ortaya çıkan romana olan

etkisini Şu Şekilde dile getirir: “Richardson’ın ũrettiđi Şey sadece mektuplarla yazma fikri değil, dramatik romandı”. Richardson, romanlarını mektup kullanarak oluŐturmanın yanında, içerik, konu, karakter ũzellikleri ve romana ait bũtũn nitelikleri içinde barındıran eserler vermiştir.

Richardson’ın ilk eseri olan *Pamela or Virtue Rewarded* 1740 yılında yayımlanır. *Pamela*’da anlatılan hikaye Őyledir: On beş yaşındaki Pamela Andrews, Bedfordshire’da bir evde evin hanımına hizmet eden genç bir kızıdır. Anne ve babasına sık sık evin alıŐanı John vasıtasıyla mektup gŕnderen Pamela, onlara yazdığı son mektupta yaşlı iŐvereni Bayan B.’nin ŕldŕđđ haberini verir. Yaşlı bayanın oğlu Bay B., Pamela’yı evde tutmaya devam edeceğini sŕylemiŐtir. Pamela’nın anne ve babası ise evin genç efendisinin Pamela için tehlikeli olabileceğini dŕŐnerek onu erdemini her zaman koruması gerektiği konusunda uyarırlar. Pamela onlara kendilerini hayal kırıklığına uğratacak hiçbir Şey yapmayacağını ve ayrıca evdeki kahya kadın Bayan Jervis’in ona çok iyi davrandığını sŕyler.

Bay B. sŕrekli Pamela’ya yaklaşmaya çalışır ve kendisiyle birlikte olması için ona altın teklif eder. Ancak Pamela altını kabul etmeyerek durumu anne ve babasına ve Bayan Jervis’e anlatır. Ancak Bay B. Pamela’ya kur yapmaya ve onu rahatsız etmeye devam eder. Bir sŕre sonra Pamela Bedfordshire’dan ayrılıp, anne ve babasının yoksul evine dŕnmeye karar verir fakat ŕnce Bay B. için yaptığı yeleği bitirmek için bir sŕre daha Bedfordshire’da kalır.

Bay B. Pamela’ya sŕrekli tekliflerde bulunur. Pamela son teklifi de reddedince, Bay B. Pamela’ya ertesi sabah eve dŕnebileceđini ve onu hazırda bekleyen bir araba olacağını sŕyler. Arabanın sŕrŕcŕsŕ Pamela’yı evine doğru

götürürken, aniden yön değiştirip onu Bay B.'nin Lincolnshire'daki evine götürür. Bedfordshire evindeki kahya kadın Bayan Jervis ne kadar merhametliyse, Lincolnshire evindeki kahya kadın Bayan Jewkes de o kadar merhametsiz ve acımasızdır. Bu evde kaldığı sürede Pamela, din görevlisi olan, aynı zamanda yakın bir kasabada bir Latin okulu işleten Bay Williams ile tanışır. Bu bey Pamela'nın durumunu anlayarak onun için Bayan Jewkes ile konuşsa da, Bayan Jewkes'den olumsuz cevap alır. Daha sonra gelişen süreçte, Bay Williams Pamela'ya kaçması için yardım edecektir, bu nedenle gizlice haberleşirler. Ancak Bay B. Bay Williams'ın planını öğrenince Bay Williams hapse girer.

Pamela, Bay B.'nin ona karşı tutumunu bilmesine rağmen, ondan nefret edemez. Hatta Bay B.'nin bir defasında neredeyse boğulacağını duyduğunda, anne ve babasına onun güvende olmasını istediğini yazar. Bay B. belli bir süre Lincolnshire'da kalmak için eve geldiğinde, Bedfordshire'da yaptıklarının aynısını burada da yapar ve Pamela'yı kendisine çekmeye, onu sevgilisi yapmaya çalışır. Pamela burada, Bedfordshire evinde olduğu gibi evin kahya kadınından yardım alamaz, bu kez evin kahyası Bayan Jewkes de Bay B.'yi destekler. Bununla birlikte Bay B. Pamela'yı Bay Williams'ı baştan çıkarmakla itham eder, ancak Pamela bunu yalanlar. Bay B. Pamela'ya beş yüz altın para, Kent'te bir ev, kıyafetler, pırlantalar, hizmetkarlar teklif ederek Pamela'nın sevgilisi olmasını ister. Fakat Pamela her şeyi reddederek, hayatındaki en önemli değeri olan erdeminden ve namusundan vazgeçmez. Bir süre sonra Bay B. Pamela'nın anne ve babasının yanına dönme fikrini kabul eder. Pamela eve dönerken, yolda Pamela'ya Bay B.'den bir mektup gelir. Bay B. Pamela'nın bıraktığı günlüğü okumuş, Pamela'nın kendi güvenliği için endişe ettiğini öğrenmiş ve Bayan Jewkes'in Pamela'ya olan kötü davranışlarından

haberdar olmuştur. Bay B. mektubunda Pamela'yı sevdiğini söyleyerek, Lincolnshire'a dönmesini ister. Pamela, Bay B.'nin hasta olduğunu öğrenince Lincolnshire'a döner. Pamela'nın da Bay B.'yi sevdiği ortaya çıkınca, onunla evlenmeye razı olur. Ardından Pamela'nın babası gelir, Pamela'nın erdeminden taviz vermediğini ve eşi olacak insanla mutlu olduklarını görünce ilişkilerini onaylar. Bayan Jewkes de Pamela'ya yaptıklarından dolayı pişman olur.

Pamela ve Bay B. Lincolnshire evinde, hapisten çıkan Bay Williams'ın başkanlık ettiği törenle evlenirler. Bay B. Pamela'yla aralarında gizli kalan hiçbir şeyin olmaması adına, Sally Godfrey adındaki kızını ve annesi Bayan Godfrey'i Pamela'ya anlattıktan sonra, eskiden yaşadıkları için pişman olduğunu ve Pamela'ya ihanet ederse cezasını çekmeye razı olduğunu söyler.

Pamela'yla çıktıkları bir gezide tesadüfen kızıyla karşılaşan Bay B. Bayan Goodwin'in kendi kızı olduğunu söyler. Annesi Sally Godfrey başka bir ülkede kocasıyla yaşamaktadır. Pamela, Bay B.'nin kızını çok sever, onu kabul eder ve çift Bedfordshire'a yerleşir. Pamela kocasına erdemli bir hayat sürme yolunda yardımcı olurken, Bay B. de Pamela'ya toplum hayatına dahil olmak konusunda yardım eder. Pamela sınıf atlamış, aşağı tabakadan üst tabakaya geçmiştir. Bununla birlikte Bay B. Kent'teki evi Pamela'nın anne ve babasına verir. Romanın sonunda Richardson kendisi söz alarak Pamela'nın mektuplarının bittiğini söyler. Ardından roman kişilerinin olumlu ya da olumsuz davranışlarından çıkarılabilecek dersleri sıralar. Okuyucular Bay B.'den yaşadığı kötü tecrübelerden sonra mutlu ve erdemli bir sevginin önemini öğrenirler. Bayan Davers'tan kibirli olmanın zararlarını, Bay Williams'tan zenginlerin kötü isteklerine karşı koymanın yararlarını, Pamela'nın

anne ve babasından yoksul insanların da bir gün refaha ulaşabileceklerini öğrenirler. Son olarak Pamela'dan sabır sonucunda ödüllendirilen erdemi öğrenirler.

Pamela 18.yy'da İngiltere'de büyük bir merak ve ilgiyle okunmuştur. Kitabın arka arkaya yeni baskıları çıkmıştır. Kuşkusuz bunda Richardson'ın kullandığı yalın ve anlaşılır dilin büyük etkisi vardır. Daha sonra Fransızca'ya, Almanca'ya ve İtalyanca'ya çevrilerek, İngiltere'den sonra Avrupa'da da önemli bir okuyucu kitlesi edinmiştir. Evlerde ve topluluklarda yüksek sesle okunan *Pamela*'yı dinleyenler, Pamela'nın yaşadıklarını heyecanla takip etmişlerdir. *Pamela*'nın bu kadar çok seveni olmasına karşın, onun değersiz ve ahlak dersi vermekten uzak bir kitap olduğunu düşünenler de olmuştur. Bu fikirde olanlara göre, eğer Pamela gerçekten dürüst ve ahlaklı ise, Bay B.'nin çapkın biri olduğunu anladığı ilk gün evi terk etmiş olmalıdır. Bununla birlikte eğer *Pamela*'da amaç ahlak dersi vermekse, Richardson romanında Bay B.'nin Pamela'ya yaklaştığı bölümlere yer vermemelidir. Richardson'ın romanına tepki olarak 18.yy'ın en önemli İngiliz romancılarından Henry Fielding, *Pamela*'yı eleştirmek için iki eser yazar: *An Apology for the Life of Mrs. Shamela Andrews* ve *Joseph Andrews*. İlk eserde Shamela ismi, Fielding tarafından özellikle seçilmiştir. Çünkü *shame* kelimesi *utanç* anlamına gelmektedir ve eserde Pamela'nın aslında erdemli olmadığı vurgulanmaktadır. Fielding'in *Pamela*'yı eleştirmek için yazmaya başladığı *Joseph Andrews* ise daha sonra yüzyılın önemli romanları arasına girer. Romanda Joseph, Pamela'nın erkek kardeşidir. Pamela nasıl ki evin beyinin isteklerine karşı koymaktaysa, Joseph de evin hanımının onu baştan çıkarma çabalarına karşı koyar. Probyn'in (1987) dediği gibi, Richardson *Pamela*'nın önsözünde kitabın ahlak değerlerini örneklendirdiğini ve erdemin bu kitaptan öğrenilmesi gerektiğini söylerken, Fielding okurun ahlaksal doğruları zaten

bildiğini, bu doğruların ona öğretilmemesi, sadece hatırlatılması gerektiğini söyler. Her çağda her romanla ilgili olumlu ve olumsuz tepkiler olduğu gibi, *Pamela*'yı da 18.yy'da ve sonraki yüzyıllarda takdir edenler ve beğenmeyenler olmuştur. Ancak görüşler ne şekilde olursa olsun, *Pamela* İngiliz edebiyat tarihi içinde ilk roman örneklerinden olması dolayısıyla önemli bir yere sahiptir.

Bu bölümün devamında Richardson'ın biçem özellikleri *Pamela*'nın biçem değişimi, öneleme, sözlükbirim, dilbilgisi, söylem yapısı ve bakış açısı başlıkları altında biçembilimsel açıdan incelenmesiyle ortaya konmuştur. Biçem değişimi başlığı altında, romanın standart İngilizce ile yazılması ve özel değişke bağlamında yazın aracı olarak mektup ve günlük kullanılması önemli dil özellikleridir. Zira *Pamela* "epistolary" (mektup yoluyla yazım) romanının öncüsü olduğu için, romandaki en önemli dil özelliğinin kullanılan özel değişke olduğu söylenebilir. Öneleme başlığı altında ise romanda yazımsal sapma, dilbilgisel sapma ve koşutluk kullanımı dikkat çekmektedir. Sözlükbirim açısından romandaki isim kullanımı, tekrarlanan *namus*, *erdem* gibi isimlerin Richardson'ın genç kızlara ahlak dersi verme amacına ayrıca uygun oluşu, sıfat kullanımı ve sözcüklerin hece sayıları önemlidir. Dilbilgisi başlığı altında ise basit cümlelerle birlikte karmaşık cümlelerin de kullanılması ve cümle öğelerinin sıralaması, Richardson'ın biçem özelliklerini oluşturan yapılarıdır. Son olarak söylem yapısı ve bakış açısı başlığı altında birinci tekil şahıs anlatıcının kullanıldığı tespit edilmiş ve algısal ve bilişsel fiillerin kullanımının, yazarın biçemi açısından önemli olduğu belirlenmiştir. Aşağıda Richardson'ın biçem özellikleri, bu beş başlık altında, romandan alınan örnek parçalarla detaylı biçimde değerlendirilmiştir.

4.1. *Pamela*'da Biçem Değişimi

Pamela romanında biçem değişimi başlığı altında Richardson'ın kullandığı dilin özellikleri özel değişke, standart İngilizce kullanımı ve konuşma dili kullanımının incelenmesi yoluyla ortaya konulmuştur.

Romanda dikkat çeken en önemli biçem değişimi **özel değişkedir**. Özel değişke bağlamında *Pamela*'da incelenmesi gereken unsur ise romanda mektup ve günlüklerin araç olarak kullanılmış olmasıdır. Roman diğer edebi türlere göre daha kapsamlı bir anlatı olduğundan, roman içerisinde çeşitli yazı türleri bulunabilmektedir. Urgan'ın (2004: 743) söylediği gibi, "bir romanın içinde yer alamayacak yazı türü yok gibidir. Bu yüzden de yaşam ya da öz yaşam öyküleri, günlükler, mektup derlemeleri" romanların içinde yer alabilir. Bu duruma uygun olarak, Richardson'ın *Pamela* adlı romanı da mektuplardan ve günlüklerden oluşmaktadır. Pamela önceleri anne ve babasına mektuplar gönderir. Ancak daha sonra mektuplarını gönderemediği için yazdıkları bir çeşit günlüğe dönüşür. Roman anlatıcısı olan Pamela, günlüğü ve mektupları yoluyla yaşadıklarını kaleme almaktadır. Böylece Brophy'nin (1987) söylediği gibi okuyucular, bütün olayları doğrudan Pamela'dan öğrenir. Bununla birlikte Neill'in (1951) ifade ettiği gibi Richardson'ın mektup kullanımı, romandaki karakterlerin ve olayların gerçek hayattan alındıkları izlenimini yaratarak 18.yy okuyucularını derinden etkilemiştir.

Romanın başında Pamela, hanımının öldüğünü anne ve babasına mektubunda bildirdikten sonra şöyle der:

...my master said, I will take care of you all, my good maidens; and for you, Pamela, (and took me by the hand; yes, he took my hand before them all,) for my dear mother's sake, I will be a friend to you, and you shall take care of my linen. God bless him! and pray with me, my dear father and mother... (s.1).

...efendim dedi ki, hepinizi bütün genç kızları gözeteceğim; ve sana gelince Pamela (ve elimi tuttu; evet, herkesin önünde elimi tuttu), sevgili annemin hatırı için, sana arkadaş olacağım, ve sen benim kumaş ve çamaşırlarımla ilgileneceksin. Tanrı onu kutsasın! Bana dua edin sevgili anneciğim ve babacığım...

Pamela, evin genç beyinin ona karşı tavırlarını anne ve babasına, yazdığı mektup yoluyla bildirir. Ancak roman sadece Pamela'nın mektuplarından oluşmaz. Yukarıdaki satırların ardından Pamela'nın anne ve babası da kızlarının üzüntüsünü paylaştıkları bir cevap yazarlar. Ayrıca evin beyinin ona zarar verebileceğini düşündükleri için Pamela adına duydukları endişeyi şöyle dile getirirler:

DEAR PAMELA,

Your letter was indeed a great trouble, and some comfort, to me and your poor mother. We are troubled, to be sure, for your good lady's death, who took such care of you, and gave you learning, and, for three or four years past, has always been giving you clothes and linen, and every thing that a gentlewoman need not be ashamed to appear in. But our chief trouble is, and indeed a very great one, for fear you should be brought to anything dishonest or wicked (s. 3).

SEVGİLİ PAMELA,

Mektubunu okuyunca annen ve ben, hem çok üzüldük hem de biraz rahatladık. Emin ol ki, sana böyle güzel bakan, ve sana eğitim veren, ve üç ya da dört senedir sana kıyafetler ve kumaşlar, ve bir hanımefendinin giymekten gurur duyacağı her şeyi veren sevgili hanımının ölümüne çok üzüldük. Ancak bizim asıl üzüntümüz, bu gerçekten çok büyük bir üzüntü kaynağıdır, senin sahtekar ve ahlaksız bir oyuna gelmendir.

Romanın devamında anne ve babasının Pamela için duyduğu endişenin boş olmadığı ve evin beyinin Pamela'yı elde etmek için sürekli bir çaba içinde olduğu görülmektedir. Bütün bunların mektup yöntemiyle birebir olayları yaşayan karakterler tarafından anlatılması da, Neill'in (1951) belirttiği gibi, olayların gerçeklik izlenimi yaratmasını sağlar.

Pamela'da kullanılan dil **standart İngilizce**'dir. Romanın anlatıcısı Pamela belli bir ağız ya da şive kullanmaksızın, yaşadıklarını standart İngilizce'yle dile getirir. Pamela'nın böyle bir dil kullanması, onun sadece belli bir grup insana değil, bütün insanlara hitap edebilmesini sağlar. Bununla birlikte Pamela'nın mektuplarında kullandığı dil konuşma dilidir. Onun dili, süslü ya da mecazlı ifadelerden uzak herkesin anlayabileceği yalınlıktadır. Bu durumun nedeni ise Pamela'nın iyi eğitim görmemiş genç bir kız olmasıdır. Aşağı sınıftan gelen yoksul bir ailenin kızı olan Pamela'nın normal konuşma diliyle yazdığı mektuplar, anlatım açısından yapaylıktan tümüyle uzaktır. Zira orta sınıftan gelen Richardson'ın, anlatıcısına böyle bir dil kullandırması, kendi statüsüne de uygundur. Çünkü Richardson, yaşadığı orta sınıf çevresi dışındaki dünyayı çok iyi tanımayan ve yeterli edebiyat bilgisine sahip olmayan bir yazardır. Bununla birlikte Richardson'ın *Pamela*'sında, çeşitli üniversitelerde eğitim almış kültürlü yazarların, eserlerinde klasik edebiyat yapıtlarına ya da mitoloji karakterlerine yaptıkları göndermelerin hiçbiri görülmez. Richardson'ın kullandığı dil, herkesin anlayabileceği konuşma dilidir. Ayrıca Richardson'ın yalın bir dil kullanması, onun romanı yazma amacına da hizmet etmektedir. Çünkü ahlak dersi vermek istediği dönemin genç kızlarına ancak sade ve anlaşılır bir dil kullanarak hitap edebilir.

4.2. *Pamela*'da Önceleme

Pamela'da en çok **yazımsal sapmalar**a rastlanır. Romanda bu tür sapmaların sayısı *Robinson Crusoe* ve *Tristram Shandy*'deki kadar çok olmamakla birlikte, örnekleri bulunmaktadır.

Romanın başlarında Pamela, genç efendisinin kötü niyetini öğrenince evden ayrılmaya karar verir. Annesinin ve babasının da onayını alarak evine dönecektir. Pamela'nın anne ve babası, onun eve dönmek istediğini öğrenince çok sevinirler. Çünkü kızlarına her zaman erdemli kalmayı onlar öğretmiştir. Bu sevindirici haberi aldıklarında mektuplarına şöyle başlarlar:

MY DEAREST DAUGHTER,

Welcome, welcome, ten times welcome shall you be to us; for you come to us innocent, and happy, and honest; and you are the staff of our old age, and our comfort. And though we cannot do for you as we would, yet, fear not, we shall live happily together (s. 25).

ÇOK SEVGİLİ KIZIM,

Hoş gelirsin, sefalar getirirsin, on defa buyur; çünkü bize masum, ve mutlu, ve dürüst olarak geleceksin; ve sen bizim bu yaşımızdaki refahımızın biricik kaynağısın. Sana istediğimiz şeyleri sağlayamasak da, korkma, beraberce mutlu mesut yaşarız.

Pamela'nın erdemli kalması, onlar için her şeyden önemlidir. Bu mutluluklarını yazdıkları mektubun hitap kısmında büyük harflerle yazılarak öncelenen “ÇOK SEVGİLİ KIZIM” ifadesiyle gösterirler.

Pamela için para önemli değildir, ancak yine de evine döndüğünde kendisini nelerin beklediğini bilmektedir. Anne ve babasının evinde yoksulluk vardır: “I long to go back again to my *poverty* and *distress*” (Tekrar *yoksulluğuma* ve *sıkıntıma* dönmek istiyorum) (s. 26). Richardson bu iki kelimeyi özellikle italik harflerle yazarak, yazımsal sapma yoluyla önelemiştir. Çünkü okuyucuya Pamela'nın Bay B.'nin evini terk etmesi durumunda nelerle karşılaşacağını göstermek istemektedir. Pamela'nın neden romanın en başında, hanımı öldükten hemen sonra, anne ve babasının evine dönmediğini bu iki kelimeyle vurgulamıştır.

Evin genç efendisi, kendisiyle birlikte olması için Pamela'nın rızasını alamayınca, Pamela'nın sevgilisi olması için ona beş yüz altın para, yeni kıyafetler, Kent'teki ev, ailesi için belli bir miktar gelir, iki elmas yüzük, elmas gerdanlık, küpeler, hizmetçiler teklif eder. Genç bey, bu tekliflerini Pamela'ya Bayan Jewkes aracılığıyla gönderir. Richardson, genç beyin önerilerini yazımsal sapma yoluyla aşağıdaki gibi maddelendirerek, yedi madde şeklinde sunar. Her bir maddenin ardından ise Pamela'nın cevabı gelir:

TO MRS. PAMELA ANDREWS.

“The following ARTICLES are proposed to your serious consideration; and let me have an answer, in writing, to them...”

THIS IS MY ANSWER.

“Forgive, sir, the spirit your poor servant is about to show in her answer to your ARTICLES...” (s. 164).

BAYAN PAMELA ANDREWS'A

“Aşağıdaki MADDELER sizin için sunulmuştur; cevap yazarak beni bilgilendiriniz...”

BENİM CEVABIM

“Efendim, zavallı hizmetkarınızın teklif ettiğiniz MADDELERE vereceği cevaplarda göstereceği cesareti affediniz...”

Maddeler aşağıdaki gibidir:

“Article I. If you can convince me that the hated parson has had no encouragement from you in his addresses; and that you have no inclination for him in preference to me; then I will offer the following proposals to you.”

“Answer. ... Mr. Williams never had the least encouragement from me, as to what you hint.”

“Art. II. I will directly make you a present of 500 guineas, for your own use...”

“Answer. As to your second proposal, let the consequence be what it will, I reject it with all my soul. Money, sir, is not my chief good...”

“Art. III. I will likewise directly make over to you a purchase I lately made in Kent, which brings in 250l. per annum, clear of all deductions...”

“Answer. Your third proposal, sir, I reject for the same reason...”

“*Art. IV.* I will, moreover, extend my favour to any other of your relations, that you may think worthy of it, or that are valued by you.”

“*Answer.* Your fourth proposal, I take upon me, sir, to answer as the third...” (s. 165, 166).

“*Madde I.* Eğer şu din adamının size karşı tavırlarında sizden cesaret almadığına ve benim yerime ona karşı meyliniz olmadığına beni ikna edebilirsiniz; ben de size aşağıdaki teklifleri sunacağım.”

“*Cevap.* ...Bay Williams hiçbir zaman sizin düşündüğünüz gibi benden cesaret almamıştır.”

“*Mad. II.* Size, kendiniz kullanmanız için 500 altın para vereceğim...”

“*Cevap.* İkinci teklifinize gelince, sonuç ne olursa olsun, bütün kalbimle reddediyorum. Para, efendim, benim temel değerim değildir...”

“*Mad. III.* Benzer şekilde, bütün kesintiler düştükten sonra senede 2501 geliri olan, yeni aldığım, Kent’teki evi sizin üstünüze devredeceğim...”

“*Cevap.* Üçüncü teklifinizi, efendim, aynı nedenden dolayı reddediyorum...”

“*Mad. IV.* Üstelik sizin uygun bulduğunuz ya da değerli gördüğünüz akrabalarınıza da yardımcı olacağım.”

“*Cevap.* Dördüncü teklifinizi, efendim, üçüncüyle aynı şekilde cevaplıyorum...”

Bay B. bu şekilde devam ederek, tekliflerini toplamda yedi madde halinde verir.

Yukarıda görüldüğü gibi, genç beyin maddeleri arka arkaya söyleyeceğini bildirdiği

kısım italik harflerle ve Pamela’nın her madde için verdiği cevap ile birlikte sunulur.

Romanın ana teması Pamela’nın erdemli kalma yolunda verdiği mücadeledir.

Pamela’nın bu kadar mal mülk karşısında bile kendisinden asla taviz vermeyen

erdemli duruşunu vurgulayabilmek adına, Richardson böyle bir yazımsal sapma

kullanımına başvurmuştur. Tekliflerin sunulacağına belirtildiği paragraf, italik

harflerle verilir ve maddeler rakamlarla belirtilir. Bununla birlikte Richardson,

madde ve cevapları italik harflerle gösterir. Her maddede güzel teklifler vardır.

Ancak Pamela, bu tekliflerin hepsini tek tek reddeder çünkü onun için önemli olan

tek şey erdemli kalmaktır. Pamela’nın cevabı dönemin bütün genç kızlarına örnek

olacak türdendir:

What, sir, would the world say, were you to marry your harlot? - That a gentleman of your rank in life should stoop, not only to the base-born Pamela, but to a base-born prostitute?—Little, sir, as I know of the world, I am not to be caught by a bait so poorly covered as this! (s. 168).

Efendim, fahişenizle evlendiğiniz takdirde bütün dünya ne der? – Sizin sınıfınızda bir beyefendi sadece aşağı tabakadan Pamela'ya değil, aynı zamanda aşağı tabakadan bir fahişeye tenezzül ediyor? – Efendim, böylesine basit düzenlenmiş bir hileye kanmayacağım!

Bu sözleriyle, Pamela sadece 18.yy genç kızları için değil, her çağın genç kızlarına hitap eden örnek bir karakter olmuştur. Pamela, paraya ihtiyacı olduğu halde, para için gururundan ve namusundan vazgeçmez.

Pamela'da az sayıda **dilbilgisel sapma** da kullanılır. Pamela anne ve babasına yazdığı mektupta şunları söyler: “She don't tell me of...” (Bana söylemiyor) (s. 28). İngilizce'de geniş zaman yardımcı fiilinin olumsuz çekimi olan *don't* sadece *ben, sen, biz, siz* ve *onlar* özneleri için kullanılmaktadır. Bu örnekte *she* (*o*) öznesinden sonra kullanılması gereken yardımcı fiil *doesn't* olmalıdır. Pamela, fakir bir aileden gelen eğitimsiz bir kızdır. 18.yy'da yaşayan pek çok genç kız gibi zengin bir evde hizmetli olarak çalışmaktadır. Kullanılan dilbilgisel sapma, Pamela'nın sosyal durumuna uygun olarak, iyi bir eğitim almadığını göstermektedir.

Romanda **koşut** olan birçok yapı ile Pamela'nın dürüstlüğü ve itaatkarlığı öncelenir. Pamela anne ve babasına yazdığı mektupları genellikle aşağıdaki italik harflerle yazılan şu sözcüklerle bitirir:

“*your ever-dutiful daughter*” (*her zaman itaatkar kızınız*) (s. 7).

“*your dutiful daughter*” (*itaatkar kızınız*) (s. 8).

“*your dutiful and honest daughter*” (*itaatkar ve dürüst kızınız*) (s. 13).

“*your honest daughter*” (*dürüst kızınız*) (s. 17).

“*your dutiful daughter*” (*itaatkar kızınız*) (s. 28).

“*your most dutiful daughter*” (*çok itaatkar kızınız*) (s. 46).

“*your ever dutiful daughter*” (*her zaman itaatkar kızınız*) (s. 54).

Mektupların sonunda yer alan yukarıdaki ifadeler birbirine koşut yapılardan oluşmaktadır. *your* (*sizin*) kelimesinden sonra birbirine benzer olan *dutiful* (*itaatkar*),

honest (dürüst), ever dutiful (her zaman itaatkar) sıfatlarından biri ya da ikisi kullanıldıktan sonra *daughter (kız)* kelimesi eklenir. Bu şekilde oluşan bu koşut yapılarda dikkat çeken en önemli özellik, kullanılan sıfatların anlamıdır. Richardson bu koşutluğu bilinçli olarak kullanmaktadır. Çünkü Pamela'nın mektuplarının sonunda yer alan yukarıdaki ifadeler ve sıfatların anlamları, Pamela'nın her koşulda erdemli olduğunun göstergesidir. O her zaman anne ve babasına karşı itaatkar ve dürüstdür. Onların sözünü her koşulda dinleyen ve kendisinden taviz vermeyen bir kızdır. Kullanılan bu yapılar yoluyla Richardson, genç kızlara koşullar ne olursa olsun Pamela gibi erdemli kalmaları gerektiği mesajını iletmektedir.

Richardson romanın sonunda, romandaki kişilerin mektuplarının bittiğini söyleyerek şöyle der: “Here end, at present, the letters of PAMELA, to her parents” (PAMELA'nın anne ve babasına yazdığı mektuplar şimdi bitmiştir) (s. 450). Daha sonra romandaki kişilerin olumlu ya da olumsuz davranışlarından ahlaksal açıdan neler öğrenilmesi gerektiğini açıklar. Bay B.'den çapkınlıkla erdemli bir sevgi arasındaki ayırım, Bayan Davers'dan kibirli olmanın olumsuz yanları, Bay Williams'dan zengin insanların kötü huylarına karşı koymanın güzellikleri ve Tanrı'nın böyle insanları en sonunda ödüllendireceği öğrenilir. Pamela'nın anne ve babasının dürüstlük ve namusları sayesinde, Tanrı'nın bir gün yoksul insanları da refaha kavuşturacağı inancı vurgulanır. Evlerde hizmet veren çalışanlar ise girdikleri ortamlarda nasıl davranmaları gerektiğini bilmelidirler. Son olarak en önemli mesajı Richardson Pamela'nın karakter özellikleri yoluyla şöyle verir:

- “her obliging behaviour to her equals” (emsallerine lütfkar davranışları)
- “her kindness to them” (onlara olan kibarlığı)
- “her meekness in every circumstance” (her durumdaki uysallığı)
- “her charitable allowances for others” (diğer insanlar için gösterdiği şefkatli hoşgörüsü)
- “her kindness and prudence” (naziklik ve sağgörü)
- “her maiden and bridal purity” (bakir ve gelinlik saflığı)
- “her signal affiance in God” (Tanrı'ya olan açık bağlılığı)
- “her thankful spirit; her grateful heart” (minnettar ruhu, müteşekkik kalbi)

“her diffusive charity to the poor” (fakirlere olan sonu gelmez yardımseverliği)
“her parental, conjugal, and maternal duty” (anne ve babasına, evliliğine ve anneliğinde olan sorumluluğu)
“her social virtues” (sosyal erdemleri) (s. 452, 453).

Yukarıdaki *her (onun) + isim öbeği* kullanımıyla oluşturulan koşut yapılar yoluyla Pamela'nın özellikleri sıralanır. Romanın asıl ismi *Pamela, or Virtue Rewarded* (*Pamela, ya da Ödüllendirilen Erdem*) olduğu için, romanın sonunda Richardson bu isme uygun olarak Pamela'nın nasıl ödüllendirildiğini gösterir. Pamela'nın erdemini ve ahlakını hangi özellikleriyle koruduğunu yukarıdaki koşutluk yoluyla önceleyerek, bu erdemin ona kazandırdıklarını dile getirir. Richardson'a göre tüm çağdan okuyucu Pamela'yı örnek almalıdır.

4.3. *Pamela*'da Sözlükbirimsel İnceleme

Pamela adlı romandaki sözlükbirimsel inceleme genel olarak romandaki isim kullanımına, sıfat kullanımına, kelimelerin hece sayılarının tespitiyle ortaya çıkan yalın ya da karmaşık kelimelerin kullanımına dayanır. Bununla birlikte sözcüklerin günlük ya da resmi ve soyut ya da somut oldukları değerlendirilir.

Romanda özellikle kullanılan ve pek çok kez yinelenen **isimler** vardır. *Pamela*'da en fazla yinelenen isim *honour (namus)* sözcüğüdür. Richardson, Pamela'nın hayatında en değerli nitelik olan namusun önemini vurgulamak için, romanda *honour (namus)* sözcüğünü 243 kez kullanmıştır. Böylece Richardson, Püriten ahlak kurallarına göre vermek istediği en büyük değerın önemini vurgulamıştır. Bununla birlikte romanda en fazla yinelenen ikinci isim *virtue (erdem)* sözcüğüdür. Bu sözcük, benzer şekilde erdemın önemini vurgulamak için Richardson tarafından 86 kez yinelenmiştir. Sıklıkla kullanılan diğeri bir isim olan *honesty (dürüstlük)* sözcüğü ise 37 kez kullanılmıştır. Pamela'nın Bay B.'ye söylediği “I

have always been taught to value honesty above my life” (Bana her zaman dürüstlüğü hayatımda her şeyden üstün tutmam gerektiği öğretildi) (s. 19) cümlesi, *honesty (dürüstlük)* kelimesine verilen önemi göstermektedir:

Diğer yandan, Richardson’ın en fazla kullandığı **sıfatlardan** biri, Pamela’nın saflığını gösteren *innocent (masum)* sıfatıdır. *Innocent (masum)* 62 defa, *honest (dürüst)* sözcüğü 113 defa, *dutiful (itaatkar)* sözcüğü 38 defa, *virtuous (erdemli)* sözcüğü 31 defa ve *honourable (namuslu)* sözcüğü ise 31 defa kullanılmıştır. Buna karşılık, romanda Pamela’nın erdemini tehlikeye sokan insanlara ait sıfatların kullanımı da dikkat çekicidir. Özellikle Bay B. için kullanılan bu sıfatlardan *wicked (ahlaksız)* sözcüğü 126 defa, *unworthy (değersiz)* sözcüğü 50 defa kullanılmıştır. Pamela’ya bir zarar gelmesi sonucunda Pamela’nın nasıl bir duruma düşeceğini gösteren *ruined (bozulmuş)* sözcüğü 24 defa ve *undone (mahvolmuş)* sözcüğü ise 29 defa kullanılmıştır.

Pamela’nın hanımı vefat ettikten sonra, evin oğlu Bay B. Pamela’nın evde kalmaya devam etmesini ister. Pamela da zor durumda olan ailesine yardımcı olmayı sürdürmek adına evde kalmayı uygun bulur. Ancak anne ve babası, Pamela’yı bir konuda uyarma gereksinimi duyarlar: Pamela, evin genç beyefendisine karşı her zaman dikkatli davranmalıdır. Çünkü bir beyefendi sıradan bir hizmetli kıza bu kadar yakın ilgiyle davranıp pek çok güzel hediyeler sunuyorsa, Pamela’nın anne ve babasına göre beyefendinin muhakkak başka bir niyeti vardır. Romandaki isim ve sıfat kullanımı, aşağıdaki örnek parçayla değerlendirilebilir. Parçada Bay B.’nin Pamela’ya sunduğu eşyalar verilmiştir:

My master has been very kind since my last; for he has given me a suit of my late lady’s clothes, and a half dozen of her shifts, and six fine handkerchiefs, and three of her cambric aprons, and four Holland ones. The clothes are fine silk, and too rich and too good for me, to be sure. I

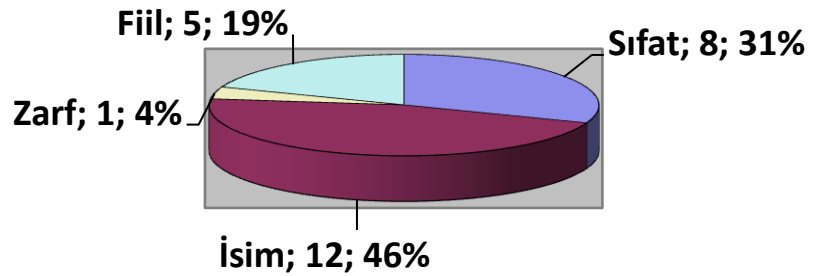
wish it was no affront to him to make money of them, and send it to you; it would do me more good (s. 7).

Efendim bana çok kibar davranıyor; bana ölen hanımımın kıyafetlerinden bir takım, ve yarım düzine kadar iç gömleklerinden, ve altın tane güzel mendil, ve üç tane ince beyaz keten önlüklerinden, ve dört tane de Hollanda keteninden olandan verdi. Kıyafetler ipek, ve çok değerli ve benim için, emin olun, gereğinden fazla güzel. Keşke tüm bunları paraya çevirmem efendimi gücendirmese, ve size göndersem; bu beni daha iyi hissettirirdi.

Metni oluşturan kelimeler, dört temel kelime sınıfı altında, şu şekilde tablolştırılabilir:

SIFAT	İSİM	ZARF	FİİL
Kind (kibar)	Master (efendi)	Too (çok)	Be (olmak)
Late (ölen)	Suit (takım)		Give (vermek)
Fine (güzel)	Lady (hanım)		Make (yapmak)
Cambric (ince beyaz keten)	Clothes (kıyafet)		Send (göndermek)
Holland (Hollanda keteninden)	Half (yarım)		Do (yapmak)
Rich (değerli)	Dozen (düzine)		
Good (iyi)	Shift (iç gömlek)		
Sure (emin)	Handkerchief (mendil)		
	Apron (önlük)		
	Silk (ipek)		
	Affront (hakaret)		
	Money (para)		

Yukarıdaki tablodaki kelimeler, oransal olarak şöyle gösterilebilir:



Yukarıdaki tabloda ve grafikte görüldüğü gibi, paragrafı büyük çoğunlukla isimler, sıfatlar ve devamında fiiller oluşturmaktadır. Bunlar, *olmak* ve *vermek* gibi statik fiillerdir. İsimler ve sıfatlar ise Bay B.'nin Pamela'yı kendisine çekebilmek adına, kendisine hediye ettiği armağanları ve bunları niteleyen sıfatları belirtmektedir. Kelimeler, anlamsal gruplar altında incelendiğinde metin, efendisinin Pamela'ya verdiği eşyalardan söz ettiği için, daha çok somut ve görsel eşyalarla ilgili kelimeler dikkati çekmektedir. Kullanılan *suit (takım)*, *clothes (kıyafet)*, *shift (iç gömlek)*, *handkerchief (mendil)*, *apron (önlük)*, *silk (ipek)*, *money (para)* gibi madde isimleri, Bay B.'nin önem verdiği değerlerin maddi nesnelere olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Pamela'nın önem verdiği değerlerin ise yukarıda daha önce verilen *honour (namus)* ve *virtue (erdem)* kelimelerinin gösterdiği gibi manevi erdemler ve ahlaksal değerler olduğunu göstermektedir.

Romanı oluşturan metinlerin çoğunluğu, bu parçadaki gibi isim ve sıfat ağırlıklı bir yapıya sahiptir. Romanda her ne kadar belli bir olay örgüsü ve yaşanan hadiseler olsa da romanı oluşturan temel öğeler, Pamela'nın yazdığı mektuplar ile günlük ve bu günlük ve mektuplar içindeki düşüncelerdir.

Pamela'nın, geldiği sınıfa ve aldığı eğitime uygun olarak kullandığı yalın kelimelerin yapısını gösterebilmek için **hece sayıları** değerlendirilmelidir. *Pamela*'dan alınan aşağıdaki örnek metin, romanın genelinde kullanılan kelimelerin yapısını göstermektedir. Pamela romanın başında babasına şunları yazar:

DEAR FATHER,

Since my last, my master gave me more fine things. He called me up to my late lady's closet, and pulling out her drawers, he gave me two suits of fine Flanders laced head-clothes; three pair of fine silk shoes, two hardly the worse, and just fit for me (for my lady had a very little foot) and the other with wrought silver buckles in them, and several ribbands and top-knots of all colours; four pair of white cotton stockings, three pair of fine silk ones, and two pair of rich stays. I was quite astonished,

and unable to speak for a while; but yet I was inwardly ashamed to take the stockings, for Mrs. Jervis was not there: is she had, it would have been nothing. I believe I received them very awkwardly; for he smiled at my awkwardness, and said, “Don’t blush, Pamela; dost think I don’t know pretty maids should wear shoes and stockings? (s. 8).

SEVGİLİ BABACIĞIM,

En sonuncusundan bu yana, efendim bana daha fazla güzel şeyler verdi. Beni ölen hanımımın odasına çağırdı, ve çekmecelerini açarak, Flandra dantelli iki parça başörtüsü, üç çift ipekten güzel ayakkabı, iki tane benzeri, ve tam da bana göreydi (çünkü hanımımın ayakları çok küçüktü) ve işlenmiş gümüş tokalı bir tane daha, her renkten birkaç kurdele ve şerit, dört çift beyaz pamuk çorap, üç çift de ipek olanlardan, ve iki çift de gergi verdi. Oldukça şaşırımtım ve bir süre konuşamadım; ama çorapları alırken Bayan Jervis orda olmadığından, içten içe utanmıştım: eğer olsaydı, bir şey olmazdı. Onları beceriksiz bir şekilde aldım sanırım; çünkü efendim benim sakarlığıma güldü ve dedi ki, “Utanma, Pamela; güzel hizmetçilerin ayakkabı ve çorap giymeleri gerektiğini bilmediğimi düşünme.”

Metindeki kelimelerin hece sayıları aşağıdaki gibidir:

Dear (1), Laced (2), Fine (1), Late (1), Silk (1), Fit (1), Little (2), Wrought (1), Silver (2), Several (3), All (1), White (1), Cotton (2), Rich (1), Astonished (4), Unable (3), Ashamed (3), Pretty (1), Father (2), Master (2), Thing (1), Lady (1), Closet (2), Drawer (2), Suit (1), Flanders (2), Head-cloth (2), Pair (1), Shoes (1), Foot (1), Buckle (1), Ribband (2), Top-knot (2), Colour (2), Stocking (2), Stay (1), While (1), Awkwardness (3), Maid (1), Hardly (1), Very (1), Quite (1), Inwardly (2), Awkwardly (2), Give (1), Call (1), Pull out (2), Speak (1), Be (1), Take (1), Believe (2), Receive (2), Smile (1), Say (1), Blush (1), Think (1), Know (1), Wear (1).

Hece Analizi

1 heceli kelimeler	34	58,6 %
2 heceli kelimeler	19	32,7 %
3 heceli kelimeler	4	6,8 %
4 heceli kelimeler	1	1,7 %
Toplam kelime sayısı	58	100 %

Yukarıdaki incelemede görüldüğü gibi, metni oluşturan kelimelerin yarısından fazlası tek hecelidir. Bunu izleyen oran ise, iki heceli kelimelerdir. *Pamela*'nın

genelindeki metinler, sözlükbirimsel olarak yukarıdaki metinle benzerlik gösterdiğinden, metnin genelindeki sözcüklerin yapısının yalın olduğu ifade edilebilir.

4.4. *Pamela*'da Dilbilgisi İncelemesi

Pamela'da dilbilgisel bağlamda karmaşık ve basit cümle yapılarının kullanımı ve cümle öğelerinin sıralaması incelenecektir. Bu yolla Richardson'ın biçem özellikleri tespit edilecektir.

Richardson romanda hem basit hem de karmaşık cümle yapıları kullanmaktadır. Romanın büyük bir bölümünde dilbilgisel anlamda **karmaşık cümle yapıları** görülmektedir. Cümlelerin böyle bir yapıya sahip olmasını sağlayan en önemli unsur, cümlelerin birbirine çeşitli yollarla, özellikle virgül, noktalı virgül ve iki nokta kullanımı yoluyla bağlanmış olmasıdır. Böylece cümleler birden fazla ana cümlecik ve yan cümlecikten oluştuğu için, yapısal olarak karmaşık bir niteliğe sahiptir. Aşağıda verilen parça bu durumu örneklendirmektedir.

Pamela Bay B.'nin hoş olmayan tavırlarından sonra, ne yapacağını bilemez ve içinde bulunduğu durumu şu cümlelerle anlatır:

Well, I will proceed with my sad story. After I had dried my eyes, I went in, and began to ruminare what I had best do. Sometimes, I thought I would leave the house and go to the next town, and wait an opportunity to get to you; but then I was at a loss to resolve whether to take away the things he had given me or no, and how to take them away: sometimes I thought to leave them behind me, and only go with the clothes on my back; but then I had two miles and a half, and a bye-way, to the town; and being pretty well dressed, I might come to some harm, almost as bad as what I would run away from; and then, thought I, "it will be reported I had stolen something , and so was forced to run away: and to carry a bad name back with me to my dear parents, would be a sad thing!" (s. 13).

Peki, üzücü hikayemle devam edeceğim. Gözlerimi sildikten sonra, içeri girdim, ve ne yapacağımı düşünmeye başladım. Zaman zaman, evi terk

edip en yakın kasabaya gidip, size gelmenin bir yolunu bulmayı düşünüyordum; ama sonra bana verdiği şeyleri alıp almama konusunda, ve nasıl alacağım konusunda karar veremedim; kimi zaman hepsini arkamda bırakmayı, ve sadece üstümdeki kıyafetlerle ayrılmayı düşündüm; ama kasabaya iki buçuk milim daha, ve bir yol daha vardı; ve güzel giyinmiş olduğumdan, kaçtığım şeyden daha büyük bir zarara uğrayabilirdim; ve sonra düşündüm ki, bir şey çaldığımı, ve bu yüzden evden kaçtığımı düşüneceklerdi: ve siz sevgili anne ve babama adı çıkmış biri olarak gelmek, üzücü bir durum olurdu!”

Romanda Bay B, Pamela'nın peşindedir ve onu sevgilisi olarak kazanmaya çalışır.

Bay B. bu nedenle roman boyunca, Pamela'yı çeşitli şekillerde kandırmaya ve kendisine çekmeye çabalar. Yukarıdaki paragraf, Bay B'nin Pamela'yla baş başa kalıp onu öpmesinden ve Pamela'nın da o ortamdan derhal uzaklaşmasından sonra verilmiştir. Pamela, ne yapacağını bilememektedir. Ona göre babasının da dediği gibi, “Gerçek güzelliği ortaya çıkaran şey erdem ve iyiliktir” (s. 9). Bu nedenle Pamela evden kaçmayı düşünür. Ancak kafasında cevap bulmayı bekleyen soru işaretleri vardır: Evden kaçarsa, kendisine verilen eşyaları yanına almalı mıdır yoksa onları bırakmalı mıdır? Sadece üstündeki kıyafetlerle kaçsa bile, yolda, evde yaşayabileceğinden daha büyük bir felaketle karşılaşabileceğini düşünür. Ayrıca kendisinin bir şeyler çaldığı ve bu nedenle evden kaçtığı da düşünülebilir. Bu durumda anne ve babasının yanına erdemli bir şekilde dönemeyebilir. Pamela kafasından geçen tüm bu endişeleri, yukarıdaki paragrafta hem ailesine hem de okuyuculara anlatmıştır. Bu durum, neredeyse bir paragraf uzunluğundaki bir cümle ile verilmiştir. Cümle, dilbilgisel anlamda birleşik-karmaşık bir cümledir. Bu cümle yapısının elde edilmesi için de, ana cümlecikler birbirlerine *but (ama)*, *sometimes (bazen)*, *and (ve)* gibi bağlaçlarla ya da noktalı virgül ve virgül gibi noktalama işaretleriyle bağlanmıştır. Dilbilgisel anlamda böyle bir cümle kullanımı, Pamela'nın içinde bulunduğu karmaşık durumu ve düşünce yapısını okuyucuya daha net bir

şekilde yansıtmaktadır. Pamela'nın kararsızlığı ve çelişkileri, birbirlerine yukarıda sözü geçen yollarla bağlanmış cümlelerin ard arda devam etmesiyle, okuyuculara daha gerçekçi bir biçimde sunulmuştur. Bununla birlikte, özellikle ilk iki cümle daha anlaşılır bir biçimle ifade edilmiştir. İlk cümle tek bir ana cümlecikten oluştuğu için basit bir cümledir. İkinci cümle, iki ana cümlecik ve bir iç içe geçirilmiş cümlecikten oluştuğu için birleşik-karmaşık bir cümledir. Üçüncü cümle ise, içerisinde ikiden fazla ana cümlecik ve birden fazla iç içe geçirilmiş cümlecik barındırdığından, birleşik-karmaşık bir cümledir.

Cümle öğelerinin sıralaması da dilbilgisel bağlamda önemlidir. Romandaki cümlelerin çoğunluğu yukarıdaki metindeki cümlelerle benzer olduğundan, yukarıdaki örnek metnin cümlelerinin öğelerine ayrılması yoluyla, romandaki genel cümle yapısı hakkında yorum yapılabilir:

Well, I will proceed with my sad story. After I had dried my eyes, I went in, and
 Z Ö Y Z Z Ö Y bağlaç
began to ruminate what I had best do. Sometimes, I thought I would leave the house
 Y N Z Ö Y N
and go to the next town, and wait an opportunity to get to you; but then I was at a
 Z Ö Y
loss to resolve whether to take away the things he had given me or no, and how to
 T
take them away: sometimes I thought to leave them behind me, and only go with the
 Z Ö Y N Z bağlaç Y
clothes on my back; but then I had two miles and a half, and a bye-way, to the town;
 Z Ö Y N Z
and being pretty well dressed, I might come to some harm, almost as bad as what I
 bağlaç Z Ö Y z
would run away from; and then, thought I, "it will be reported I had stolen
 bağlaç Y Ö Ö Y N
something, and so was forced to run away: and to carry a bad name back with me to
 bağlaç Ö
my dear parents, would be a sad thing!"
 Y

İngilizce dilbilgisi kurallarına göre, cümle öğelerinin doğru sıralanışı özne – yüklem – nesne – tümleç – zarf şeklinde olduğu göz önüne alındığında, yukarıdaki

cümlelerde çoğunlukla bu sıralamaya uyulduğu görülmektedir. Böylece okur, metni daha kolay anlamlandırabilmektedir.

Romanın geneli incelendiğinde, yukarıda belirtildiği gibi cümleler birbirlerine virgül, noktalı virgül ya da bağlaç yardımıyla bağlanmış karmaşık cümlelerdir. Ancak bu cümlelerin içinde birbirlerine bağlanan cümleler genel olarak **basit cümleler**dir. Aşağıdaki cümleler bu durumu örneklendirmektedir:

He arose, and came to me, took my hand, and would set me down to him; then said, “My charming girl seemed going to speak. What would you say?” – “Sir”, said I, “I think it is too great an honour to go into the chariot with you.” – “No, my dear Pamela,” said he; “the *pleasure* of your company will be greater than the *honour* of mine; and so say no more on that head” (s. 231).

Kalktı, ve bana doğru geldi, elimi tuttu, ve beni kendisine doğru çekti; sonra dedi ki “Benim büyüleyici sevgilim konuşacak gibiydi. Ne söyleyecektiniz?” – “Bayım”, dedim, “Arabaya sizinle binmenin büyük bir onur olduğunu düşünüyorum.” – “Hayır, sevgili Pamela,” dedi; “size eşlik etme zevki, benim onurumdan daha büyük; ve bu yüzden bu konuda daha fazla bir şey söylemeyin.”

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi basit cümleler olan “kalktı”, “bana doğru geldi”, “beni kendisine doğru çekti” gibi cümle yapıları, birbirlerine virgül, noktalı virgül ve bağlaç kullanımıyla bağlanmıştır. Bununla birlikte Richardson virgülle bağladığı cümlelerde, eylemlerin arka arkaya yapılmış olduğu izlenimini vermektedir. Bay B. hemen hemen aynı zaman aralıklarıyla kalkar, ardından Pamela’ya doğru gider, ardından elini tutar ve sırasıyla diğer eylemleri yapar.

4.5. Pamela’da Söylem Yapısı ve Bakış Açısı

Pamela’daki anlatıcı türü, *Robinson Crusoe* ve *Tristram Shandy*’de olduğu gibi **birinci tekil şahıs anlatıcıdır**. Adı geçen romanların ilgili bölümlerinde, birinci tekil şahıs anlatıcının olumlu ve olumsuz özelliklerine yer verilmiştir. Ancak, birinci

tekil şahıs anlatıcının kullanıldığı romanlarda daha öznel bir yaklaşım sergilendiğini tekrar vurgulamak gerekmektedir. Bu romanda, okuyucu, romana ismini veren ana karakter Pamela'nın bakış açısını görmektedir. Olaylara onun bakış açısıyla yaklaşıldığı için, okuyucu da istemsiz olarak kendisini Pamela ile özdeşleştirir. Zira, Richardson'ın birinci tekil şahıs olarak Pamela'yı kullanması çok yerinde bir seçimdir. Çünkü romanı yazma amaçları arasında, daha önce de belirtildiği gibi, o dönemdeki genç kızları eğlendirirken eğitmek ve onlara ahlak dersi vermek amacı yer almaktadır. Kendisini Pamela'yla özdeşleştiren 18.yy genç kızı, erdem ve ahlakın ne derece önemli olduğunu ve kişinin hiçbir şey uğruna bu manevi değerlerinden vazgeçmemesi gerektiğini düşünmektedir. Protherough'un (1986: 106) söylemiyle "olayları kimin gördüğü, ve aynı olayları kimin anlattığı sorusu" göz önüne alındığında, olayları gören okuyucu, romanı okurken kendisini farkında olarak ya da olmayarak olayları anlatan Pamela'nın yerine koyar. Onunla öyle özdeşleşir ki, Pamela üzülürken üzülür, sevindiğinde sevinir. Örneğin, romanın başlarında Pamela Bay B.'nin kendisi için tehlikeli bir insan olabileceğini düşünerek endişe eder. Sonrasında şöyle der: "But I am a good deal easier since I lie with Mrs. Jervis; though, after all the fears I live on one side, and his frowning and displeasure at what I do on the other, make me more miserable than enough" (Bir yandan yaşadığım bütün korkular ve diğer yandan yaptığım şeyi onun hoş görmemesi ve kızgınlığı beni yeterince perişan etse de Bayan Jervis'in yanında yatmaya başladığım zamandan beri daha rahatım) (s. 15). Bu satırları okuyan okuyucu, Pamela, Mrs. Jervis'in yanındayken kendisini huzurlu hisseder. Ancak Bay B.'nin yapacaklarından endişe etmeye de devam eder. Bununla birlikte birinci tekil şahıs anlatıcı kullanımı, okuyucunun daha kısıtlı bir bakış açısı olmasına neden olur. Olaylar Pamela'nın

anlattığı şekilde görülür. Pamela kendisinin şahit olduğu olaylar dışında bir şey bilmez. Bu nedenle okuyucu Pamela'nın söylediklerine inanmak durumundadır.

Pamela'da kullanılan **söylem yapısı** da, bakış açısı bakımından olduğu gibi, *Robinson Crusoe* ve *Tristram Shandy* ile benzerlik göstermektedir.

Gönderici 1 -----→ Mesaj -----→ Alıcı 1

(Samuel Richardson: Yazar) (Okuyucu)

Gönderici 2 -----→ Mesaj -----→ Alıcı 2

(Pamela:Anlatıcı) (Hitap edilen kişi: Mektubu alan kişi)

Gönderici 3 -----→ Mesaj -----→ Alıcı 3

(Pamela: Karakter) (Bay B: Karakter)

Gönderici 4 -----→ Mesaj -----→ Alıcı 4

(Bay B: Karakter) (Pamela: Karakter)

Pamela'da da, incelenen diğer romanlarda olduğu gibi ve yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, altı farklı bakış açısı bulunmaktadır. Ayrıca burada da, *Robinson Crusoe*'da olduğu gibi temsili olarak gösterilmiş karakterler arası söylem yapısı vardır. Ancak anlatıcı olarak Robinson, karakterler arası diyalogu okuyucuya doğrudan sunarken, anlatıcı olarak Pamela karakterler arası diyalogu mektuplarının ya da günlüğünün içinde sunmaktadır. Bundan farklı olarak, *Robinson Crusoe* ve *Tristram Shandy*'de, Alıcı 2'de hitap edilen kişi okuyucu iken, *Pamela*'da bu kişi mektubu alan kişidir. Çünkü Pamela mektuplarında, kendilerine yazdığı kişilere hitap etmektedir. Kimi zaman anne ve babasına, kimi zaman Mrs. Jervis'e, kimi zaman da başka kişilere mektup yazar.

Romanın büyük bölümünü, Pamela'nın yazdığı mektuplar ve günlüğü oluşturduğu için, romanda birinci tekil şahıs anlatıcı türünün kullanıldığı belirtilmiştir. Ancak romanın belli yerlerinde, farklı karakterlerin yazdıkları mektuplar da bulunmaktadır. Örneğin, anne ve babasından Pamela'ya ya da Bay Williams'tan Bayan Jewkes'e yazılan mektuplar vardır. Bu durum, kısıtlı da olsa, romanda başka karakterlerin bakış açılarının da sunulduğunu göstermektedir. Fakat genel olarak, romanın büyük bir bölümünü oluşturan mektuplar anlatıcı olan Pamela tarafından yazılmıştır. Mektupların büyük bir kısmını Pamela'nın yazması, okuyucuyla anlatıcı arasında büyük bir yakınlık oluşturmuştur. Çünkü, okuyucu kendisini mektupları alan ya da günlüğü okuyan kişi yerine koymaktadır. O halde kullanılan bu yöntem, okuyucuyla etkileşim açısından önemli bir yere sahiptir.

Romanda birinci tekil şahıs anlatıcı Pamela'dan başka bir de "omniscient", diğer bir deyişle "her şeyi bilen" anlatıcı bulunmaktadır. Ancak bu anlatıcı, romanda anlatıcı olarak Pamela kadar etkin olmadığı için, okuyucu kendisini Pamela ile özdeşleştirmeyi sürdürür. Romanın sonunda ise her şeyi bilen anlatıcı, Pamela'nın mektuplarının o noktada bittiğini ve anne babasının da kızlarının evine geldiğini söyler: "Here end, at present, the letters of Pamela, to her parents. They arrived at their daughter's house on the Tuesday evening, and were received by her with the utmost joy and duty; and with great goodness and complaisance by Mr.B" (Burada Pamela'nın anne ve babasına mektupları sona eriyor. Salı akşamı kızlarının evine vardılar ve Pamela tarafından çok büyük bir sevinç ve saygıyla ve Bay B. tarafından büyük bir iyilik ve hoşgörülle karşılandılar) (s. 450).

Birinci tekil şahıs anlatıcı olan Pamela, romanda kendi ağzından yazdığı mektuplarla hem yukarıda belirtildiği gibi okuyucunun kendisiyle özdeşleşmesini

sağlar, hem de kendisini okuyucusuna tanıtır. Çetin'e (2003) göre, "kişilerin kendi kendilerini sunumu" adı verilen bu yöntemde roman kişileri, gerek sözleriyle gerek davranışlarıyla kendi kendilerini tanıtırlar. Okuyucular karakterleri kendi davranış biçimleriyle, konuşmalarıyla, duygu ve düşüncelerini ifade etmeleriyle, geçmişlerini hatırlamalarıyla tanırırlar. *Pamela*'nın okuyucuları da Pamela'yı, dile getirdiği duygu ve düşünceleri yoluyla tanır. Ayrıca Pamela'nın insanlara olan tavırları okuyucuların kendisi hakkında fikir sahibi olmasını sağlar. Örneğin, Pamela Bay B. ile evlendikten sonra, kendisine eskiden zalimce davranan Bayan Jewkes'ı, olgun bir insana yakışacak şekilde affeder. Özellikle Pamela'nın Bay B.'ye karşı olan erdemli davranışları hem 18.yy hem de günümüz okuyucularına, Pamela'nın bütün insanlar için namus ve ahlak örneği olabileceğini düşündürür.

Söylem yapısı ve bakış açısı bağlamında, romanda **algısal ve bilişsel fiiller** kullanılması, okuyucu ve roman ilişkisi kapsamında önemlidir. Okuyucu ve Pamela'nın özdeşleşmesinde, yukarıdaki unsurların olduğu gibi, kullanılan algısal ve bilişsel fiillerin de etkisi bulunmaktadır. Örneğin, "All the next day I was very sad, and began my long letter" (Ertesi gün boyunca çok üzgündüm, ve uzun mektubuma başladım.) (s. 14) cümlesi ve özellikle *üzgün olmak* algısal fiili, Pamela'nın yaşadıklarından sonra hissettiklerini göstermektedir. Bay B.'nin Pamela'ya yaklaşmaya çalışmasından sonra ise, Pamela düşüncelerini şu şekilde dile getirir:

Sometimes I thought I would leave the house and go to the next town, and wait an opportunity to get to you; but then I was at a loss to resolve whether to take away the things he had given me or no, and how to take them away ; sometimes I thought to leave them behind me, and only go with the clothes on my back (s. 13).

Zaman zaman, evi terk edip en yakın kasabaya gidip, size gelmenin bir yolunu bulmayı düşündüm; ama sonra bana verdiği şeyleri alıp almama konusunda, ve nasıl alacağım konusunda karar veremedim; kimi zaman

hepsini arkamda bırakmayı, ve sadece üstümdeki kıyafetlerle ayrılmayı düşündüm.

Yukarıdaki paragrafta görülen altı çizili *düşünmek* fiili, Pamela'nın içinde bulunduğu zihin yapısını okuyucuya açık bir şekilde sunmaktadır. Okuyucu Pamela'yla empati kurarak, anlatıcının bakış açısı hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Çünkü Short'un (1996) da belirttiği gibi, algısal ve bilişsel fiillerin (görmek, duymak, hayal etmek, düşünmek, inanmak) kullanımı karakterlerin bakış açısını ortaya koyar. Bu yolla okuyucu Pamela'nın zihninden geçenleri öğrenerek, yaşadığı zor durumlar karşısında onunla empati kurar.

Pamela'da söylem yapısı ve bakış açısı başlığı altında birinci tekil şahıs anlatıcı kullanımı, söylem yapısı, algısal ve bilişsel fiillerin kullanımı incelenmiştir. Bu yolla Richardson'ın okur üzerinde oluşturduğu etki değerlendirilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada Daniel Defoe, Laurence Sterne ve Samuel Richardson'ın *Robinson Crusoe*, *Tristram Shandy* ve *Pamela* adlı romanlarında kullandıkları dil ve biçem özellikleri, biçembilimsel inceleme yöntemiyle değerlendirilmiştir. Romanlardaki dil kullanımlarının edebi anlamda işlevselliğini göstermek ve yazarların biçem özelliklerinin romanlarına ne şekilde yansıdığını tespit etmek için, G. Leech ve M. Short'un belirlediği biçem değişimi, önceleme, sözlükbirim, dilbilgisi, söylem yapısı ve bakış açısı olmak üzere beş biçem inceleme yöntemi izlenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda, tezde ele alınan romanlarda kullanılan dilin yarattığı etkiler ortaya konmuş; yazarların vermek istedikleri mesajlara uygun olarak dili ne şekilde kullandıkları ve romanlar arasındaki benzer ve farklı yönler tespit edilmiştir.

Biçem değişimi başlığı altında üç romanda da standart İngilizce kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu yolla her çağdan okuyucu, romanların dilini kolaylıkla anlayabilmektedir. Bununla birlikte *Robinson Crusoe*'da dikkat çeken en önemli biçem değişimi Cuma'nın sonradan öğrenilmiş bir İngilizce ile konuşmasıyken, *Tristram Shandy* ve *Pamela*'da kullanılan belli bir ağız ya da özel bir dil kullanımı yoktur. Ayrıca üç yazarın da, eserlerinde konuşma dili kullandıkları görülmektedir. Ancak *Tristram Shandy*'de bu kullanım daha dikkat çekicidir. Çünkü Sterne okuyuculara samimi bir biçemle hitap ederken, tire işaretleri ve kopuk cümleler de kullanarak düşüncelerini konuşuyormuşçasına dile getirmiştir. Bununla birlikte Sterne, romanda pek çok bölümde okuyucuyla kurulan diyaloglara yer verir. Defoe ve Richardson ise okuyucuyla Sterne kadar yakın bir diyalog kurmasa da,

kullandıkları konuşma dili hitap etmek istedikleri okuyucuların anlayabileceği dildir. Böylece her ikisinin de biçiminin yalın ve sade olduğu sonucuna varılabilir. Tespit edilen bu biçim özelliğini, Chadwick (1968) Defoe'nun dilinin yalınlığına ve biçiminin içtenliğine vurgu yaparak, Smalbraak (1983) ise, Richardson'ın kullandığı dilin sade ve yalın olduğunu söyleyerek desteklemektedir. Bunun yanı sıra Defoe ve Richardson, Sterne'den farklı olarak, romanlarında özel değişke kullanımına başvurmuşlardır. Defoe özel değişke bağlamında yazın aracı olarak günlük kullanırken, Richardson mektup ve günlük kullanmıştır. Böylece anlatıcılarının başlarından geçen olaylar, yine kendi anlatımlarıyla okuyucuya sunulmuştur ve okuyucuyla kurulan yakın bağ, Defoe ve Richardson'ın vermek istedikleri mesajları daha net ortaya koymalarını sağlamaktadır. Defoe Robinson'un yaşadıklarını yazdığı günlük yoluyla okuyuculara sunarken, Püriten ahlak kurallarının benimsenmesini ister. Richardson ise benzer şekilde, Pamela'nın yaşadıklarını yine onun ağzından mektuplarla ve günlüklerle okuyucuya sunarak, özellikle genç kızlara erdemli kalmak konusunda ders vermek ister. Ancak Sterne belli bir özel değişke kullanımına başvurmaz ve okuyuculara belli bir ders vermek amacını taşımaz.

İncelenen romanlarda sapmaya uğrayan ve dolayısıyla öncelenen yapılar karşılaştırıldığında daha çok yazımsal sapma, dilbilgisel sapma, söylemsel sapma ve koşutluk kullanıldığı görülmektedir. En fazla yazımsal sapma örneği *Tristram Shandy*'de tespit edilmiştir. Sterne Bay Yorick'in ölümü üzerine yaşanan üzüntüyü gösterebilmek için kitabına siyah bir sayfa, okuyuculardan Bayan Wadman'ın güzelliğini yansıtacak bir resim çizmeleri için boş bir sayfa ve eserini simgelediğini söylediği ebrulu bir sayfa yerleştirmiştir. Defoe ise Robinson'un adada güçlü olması gerektiğini göstermek, okuyucuların da hiçbir durumda pes etmeden hayatın olumlu

yönlerini görmelerini sağlamak, Robinson'un adada kaldığı sürece hayatta kalması için mevsimlerin önemini vurgulamak ve Robinson'un adadaki askeri başarısını gösterebilmek için yazımsal sapmalar kullanmıştır. *Tristram Shandy* ve *Robinson Crusoe*'da kullanıldığı kadar çok olmamakla birlikte, *Pamela* adlı romanda da Pamela'nın erdemini gösterebilmek için çeşitli yazımsal sapmalara yer verilmiştir. Dilbilgisel sapma bağlamında Defoe Cuma'nın, Richardson ise Pamela'nın eğitimsizliğini gösterebilmek adına birtakım sapmalar kullanmıştır. Sterne ise, hiçbir kurala uymayarak yazdığını gösterebilmek için, ithaf ve önsözlerini kitabın çeşitli yerlerine koyarak söylemsel sapma kullanmıştır. Bununla birlikte Defoe Robinson'un düşüncelerinin değişimini vurgulayabilmek için, Sterne Tristram'ın anne ve babasının düşüncesizliklerini gösterebilmek için ve Richardson Pamela'nın her koşulda erdem örneği olduğunu gösterebilmek için koşut yapılar kullanmışlardır.

Yapılan sözlükbirimsel inceleme sonucunda ise üç romanda da isimlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Defoe *Robinson Crusoe*'da daha çok somut isimler ve madde isimleri kullanarak, adadaki sakin hayatı ve para kazanmaya verdiği önemi vurgulamaktır. Sterne ise *Tristram Shandy*'de isim kullanımıyla olaylardan çok karakterlerin düşüncelerini dile getirdiğini vurgulamaktadır. Diğer yandan, Richardson'ın *Pamela*'da en çok kullandığı *namus* ve *erdem* isimleriyle, *masum*, *dürüst*, *itaatkar* sıfatları Pamela'nın hayatındaki en önemli değerleri vurgulamaktadır. Kelimelerin hece sayıları incelendiğinde, üç romanda da daha çok bir ya da iki heceden oluşan yalın sözcüklerin kullanıldığı görülmektedir. Defoe'nun bu tür sözcükler kullanmasının nedeni, iletişim kuracağı kimse olmadığı için sade sözcükler kullanan Robinson'un adadaki yalnızlığını göstermek istemesidir. Sterne ise okuyucularıyla diyalog halinde olduğu ve konuşurken genellikle yalın sözcükler

kullanıldığı için böyle bir dilsel seçime başvurmuştur. Richardson, Pamela'nın eğitimsizliği ve basit yaşamına vurgu yapabilmek için bu tür sözcükler kullanmıştır. Bununla birlikte, Sterne diğer iki yazardan farklı olarak neolojizm kullanımına başvurmuştur, diğer bir deyişle *hobby-horsical*, *obstipating*, *ninnyhamerring* gibi sözlükte bulunmayan yeni kelimeler üretmiştir.

Dilbilgisel kullanımlara bakıldığında ise her üç romanda da benzer noktalar tespit edilmiş ve basit cümlelerle birlikte, uzun ve karmaşık cümlelerin de bulunduğu gözlenmiştir. Cümlelerin birbirlerine çeşitli yollarla bağlanarak, karmaşık bir yapıya sahip olmaları sağlanmıştır. Bu bağlantıyı yaparken *Robinson Crusoe*'da genellikle virgöl ve noktalı virgöl, *Tristram Shandy*'de tire işareti ve *Pamela*'da virgöl, noktalı virgöl ve iki nokta kullanılmıştır. Bu tür cümlelerin kullanılmasıyla Robinson'un adada yaşadığı zorluklara, Tristram'ın sürekli olarak okuruyla konuşmasına ve Pamela'nın evden kaçıp kaçmamakla ilgili sahip olduğu karmaşık düşüncelere vurgu yapılmıştır. Ancak üç romanda da kullanılan cümleler basit cümlelerin birbirlerine bağlanmasıyla oluşturulduğu için, romanlar her sınıftan okuyucunun anlayacağı bir biçime sahiptir. Cümle öğelerinin düzgün şekilde sıralanması da, her üç romanda cümlelerin anlaşılır olmasını sağlamıştır. Bununla birlikte *Robinson Crusoe* ve *Tristram Shandy*'de bazı kalıplar dilbilgisel olarak koşturularak, Robinson'un hayatta kalmak için gemiye gitmesinin önemi, Toby Amca'nın merhametini göstermek gibi noktalar vurgulanmıştır.

Romanlardaki söylem yapısı ve bakış açısı incelendiğinde, üç romanda da birinci tekil şahıs anlatıcı kullanıldığı görülmektedir. Yazarlar, okurların anlatıcıyla aynı bakış açısına sahip olmalarını sağlayarak, vermek istedikleri mesajları okurlarına daha etkili biçimde iletmişlerdir. Örneğin Pamela'yla özdeşleşen okuyucu, kendisini

onun yerine koyarak erdemini korumak için hiçbir değerinden vazgeçmemesi gerektiğini düşünmektedir. Weekes'e (1973) göre Richardson'ın kullandığı biçem, insanların ne düşünmesi ve nasıl davranması gerektiği konusunda uyarıcı niteliğe sahiptir. Böylece Richardson genç kızlara nasıl düşünmeleri gerektiğini söyleyerek, onlara erdemli kalmanın önemini kullandığı bakış açısıyla iletmiştir. Söylem yapısı bağlamında, üç romanda da yazardan okuyucuya mesaj aktarımı görülmektedir. Bununla beraber *Robinson Crusoe* ve *Pamela*'da anlatıcı, karakter olarak da diğer karakterlere mesaj iletmesine karşın, *Tristram Shandy*'de anlatıcı, karakter olarak diğer karakterlere mesaj iletmez.

Bu çalışmada yapılan incelemeler sonucunda, yukarıda anlatıldığı gibi, aynı yüzyılda yazılan üç romanda dilsel anlamda benzer ve farklı yönler belirlenmiştir. Ancak genel olarak Defoe ve Richardson'ın biçemlerinin birbirine benzer olduğu; Sterne'ün ise diğer iki romancıyla benzer özellikleri bulunmasına rağmen, kullandığı yazımsal sapmalarla, konudan konuya atlamalarla, okuyucuya verdiği rolle kendisine özgü biçemi ile öne çıktığı tespit edilmiştir.

Robinson Crusoe, *Tristram Shandy* ve *Pamela* yazıldıkları 18.yy'ın en önemli romanlarından olmakla birlikte, kendilerinden sonra yazılan romanlar üzerinde de etkili olmuşlardır. *Robinson Crusoe*, hem yazıldığı çağda hem de 18.yy'dan günümüze kadar çok büyük bir okur kitlesine sahip olmuştur. Romanın farklı basımlarının yanında, çocuk kitabı ve film olarak da uyarlamaları yapılmıştır. Günümüz modern romanıyla da yakından ilişkili olan *Robinson Crusoe*, bireyselliğe ve bireyin yalnızlığına değinen günümüz romanının ilk örneklerindedir. Robinson'un adadaki ve kendi içindeki yalnızlığı, Defoe'dan sonraki pek çok yazarı etkilemiştir. Bununla birlikte Roberts (2000), *Robinson Crusoe*'ya yazdığı girişte,

Robinson'un hayatta kalma savaşının, günümüz toplumunda insanların nükleer ve kimyasal tehlikeler arasındaki hayatta kalma mücadelesi ile benzer olduğunu söyler. Şartlar aynı olmasa da, günümüz insanı da yaşamını devam ettirebilmek için Robinson gibi mücadele etmektedir. *Pamela* ise mektup türünde romanın öncüsü olmuştur. Bu romandan sonra pek çok yazar mektup türü roman geleneğini sürdürmüştür. Bazı yazarlar ise Richardson'ı eleştirmişlerdir. Örneğin Henry Fielding, *Pamela*'yı taşılayan *Mrs. Shamela Andrews* ve *Joseph Andrews* eserlerini vermiştir. Ancak bütün eleştirilere rağmen İngiltere'de *Pamela* roman türünün ilk örnekleri arasında yer almaktadır. *Pamela*, Yiğiter'in (2006: 12) söylediği gibi, "olaylar gerçek sebep-sonuç ilişkisi içerisinde anlatılmış olduğu için gerçek anlamda İngiliz romanının başlangıcı olarak kabul edilir." Sterne ise roman türünün ilk örneklerinin verildiği bir yüzyılda, romanın yapısıyla ilgili hiçbir kurala uymayarak, anlatısını özgürce dile getirmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada biçembilimsel inceleme yöntemi, 18.yy'da yazılan *Robinson Crusoe*, *Tristram Shandy* ve *Pamela* romanlarını incelemek için kullanılarak Daniel Defoe, Laurence Sterne ve Samuel Richardson'ın biçem özellikleri ortaya konmuştur. Günümüze kadar pek çok eleştiri yöntemiyle değerlendirilen bu üç romanın, biçembilimsel açıdan daha önceden incelenmediği yapılan araştırmalar yoluyla tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu tezin, gelecek yıllardaki biçembilimsel çalışmalara ilham vermesi ve İngiliz edebiyatına katkı sağlaması beklenmektedir.

ÖZET

Bu çalışma, Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe*, Laurence Sterne'ün *Tristram Shandy* ve Samuel Richardson'ın *Pamela* adlı romanlarında kullandıkları dili incelemeyi amaçlamaktadır. Böylece dilsel seçimlerle yaratılan etki belirlenerek, romanlar arasındaki benzer ve farklı yönler tespit edilmiştir. Ayrıca tezde, Defoe, Richardson ve Sterne'ün okuyucunun dikkatini romanların yazılma amaçlarına çekmek için dilsel ve biçimsel öğeleri planlı olarak nasıl kullandıkları da gösterilmektedir. *Robinson Crusoe* romanında Defoe'nun temel amacı, okuyucularına Robinson'un hayatını ve yaşadığı zorlukları göstererek, Püriten ahlak kurallarının benimsenmesini sağlamaktır. *Pamela* romanında Richardson'ın amacı, on sekizinci yüzyılda yaşayan insanlara, özellikle genç kızlara erdemli kalmanın gerekliliğini Pamela'nın yaşamıyla göstermektir. Çağdaşlarından farklı olarak Sterne'ün ise öğretici bir amacı yoktur. Laurence Sterne *Tristram Shandy* adlı romanını yazarken, okurlarını ve kendisini eğlendirmeyi amaçlamaktadır. Tezde incelenen üç romanda kullanılan dilsel öğeler, yazarların amaçlarına hizmet etmektedir.

Bu çalışmanın temelinde dil kullanımlarının edebi anlamda işlevselliğini göstermek ve yazarların biçim özelliklerinin romanlarına ne şekilde yansıdığını tespit etmek bulunmaktadır. Tezde, G. Leech ve M. Short'un belirlediği biçim değişimi, önceleme, sözlükbirim, dilbilgisi ile söylem yapısı ve bakış açısı olmak üzere beş biçim inceleme yöntemi izlenmiştir. *Robinson Crusoe*, *Pamela* ve *Tristram Shandy* bu beş başlık altında incelenmiş ve yazarların kullandıkları biçim özellikleri belirlenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümü, biçembilim kavramını, romanda biçembilim kullanımını ve tezde ele alınacak biçembilimsel yöntemleri anlatmaktadır. İkinci bölümde *Robinson Crusoe*'da kullanılan dil ve biçemsel özellikler incelenmiştir. Üçüncü bölümde *Tristram Shandy*'de ve dördüncü bölümde *Pamela*'da biçemsel özellikler ve kullanılan dil ele alınmıştır. İncelemelerin sonucunda, seçilen bu üç romanda, yazarların kendilerine özgü biçemleri, yine kendi dilsel seçimleriyle oluşturdukları tespit edilmiş ve yazarların biçembilimsel inceleme yöntemiyle saptanan biçem özellikleri değerlendirilmiştir.

ABSTRACT

This study aims at analysing the style of Daniel Defoe in *Robinson Crusoe*, Laurence Sterne in *Tristram Shandy* and Samuel Richardson in *Pamela* in order to demonstrate the effects produced by the linguistic choice of the writers. The novels are also compared and contrasted in terms of the writing styles of their authors. Defoe's aim in writing *Robinson Crusoe*, was to teach the Puritan code of ethics to the public, by presenting Robinson's life and the hardships he had. In *Pamela*, by presenting Pamela's life, Richardson's aim was to teach especially to young ladies living in the 18th century, the necessity of being virtuous. Different from his contemporaries, Sterne didn't have a didactic purpose. Laurence Sterne's aim was to entertain people and himself while writing his novel.

In this study, five categories of stylistic analysis defined by G. Leech ve M. Short, namely style variation, foregrounding, lexis, grammar, discourse structure and point of view, are used to analyse the novels.

The first chapter of the study discusses the term 'stylistics', the use of stylistics in novels and stylistic methods that will be used in the dissertation. The novels *Robinson Crusoe*, *Tristram Shandy* and *Pamela* are examined stylistically in the second, third and fourth chapters respectively. At the end of the analyses, it's found out that the authors of the three novels created their own styles by their linguistic choices. In the conclusion chapter, the novels and the style of the writers are compared and contrasted.

EK (APPENDIX)⁴

KONTROL LİSTELERİ

A) Biçem Değişimi (Style Variation)

A.Ağız (Dialect)

1. Metin ne tür bir ağızla yazılmıştır? Metnin dili standart İngilizce'den farklı mıdır? Eğer farklıysa yazılı İngilizce kurallarından bu şekilde sapmanın nedeni nedir?
2. Kullanılan ağız hangi dilsel özellikler göstermektedir (örneğin kelime, dilbilgisi, heceleme)?
3. Metinde ağızla ilgili değişim var mıdır (örneğin karakterler, metin için belirlenen genel ağızdan daha farklı bir şekilde konuşur mu)? Eğer öyleyse bu değişim, yorumlama ya da okuyucu tutumu açısından ne gibi etkiler oluşturmaktadır?

B.Diğer Değişim Türleri (konuya, işleve, akışa veya araca göre)

1. İncelediğiniz metin temel olarak nasıl bir dilsel değişim kullanmaktadır? Bu, metnin alındığı edebiyat türü için alışılmışın dışında bir değişim midir? Eğer öyleyse nasıl bir etki yaratmıştır?
2. Değişimi (ya da değişimleri) gösteren dilsel özellikler nelerdir (kelime, dilbilgisi, heceleme)?
3. Farklı bir dil değişimiyle ilişkilendirilmiş özelliklere sahip metinler var mıdır? Eğer varsa, bu değişimi gösteren dilsel özellikler nelerdir? Bu biçim değişiminin, metnin bütününün yorumlanması açısından yarattığı etkiler nelerdir?

(Short, 1996: 105).

⁴ Ek bölümü, tezin yazarı tarafından, Leech ve Short'un *Style in Fiction* ve Short'un *Exploring the Language of Poems, Plays and Novels* kitaplarından çevrilmiştir.

B) Önceleme (Foregrounding)

A. Metinde bulabildiğiniz her sapma ve koşulluğu belirleyip not ediniz.

Sapma

(a) Sapma, içsel mi (metnin içindeki belli kurallardan sapar), dışsal mı (metnin dışındaki belli kurallardan sapar)?

(b) Eğer sapma dışsal ise, hangi dışsal kuraldan sapılmıştır (örneğin İngilizce kuralları, türe ait kurallar, belli bir yazara ait kurallar)?

(c) Sapma, hangi dilsel düzeyde oluşmaktadır:

Söylemsel	Biçimbilimsel
Anlamsal	Yazımsal
Sözlükbirimsel	İçsel
Dilbilgisel	Dışsal

(d) Metinde aynı yerde meydana gelen diğer sapmalar var mıdır? (eğer varsa (a)-(c) yi tekrar uygulayın). Diğer öncelemeleri belirleyip not edin.

(e) Sapmalar, ilgili metin parçaları için yeni, edebi olmayan anlamlar yaratır mı? Eğer öyleyse, açıklayınız.

Koşutluk

(f) Metinde koşutluk var mıdır? Eğer varsa, oluştukları dilsel düzeyleri, yukarıda (c)deki düzey listesini kullanarak belirleyin (koşutluk aynı zamanda birden fazla dilsel düzeyde oluşabilir).

(g) Koşutluk kuralı (aynı ya da karşıt anlamların aranması) uygulanmış mıdır? Eğer uygulanmışsa, anlam- sonuç nedir?

B. Öncelemenin yarattığı uyum ve işlevi inceleyiniz.

(h) Metnin öncelenmiş bölümleri ne şekilde ilişkilendirilmiştir ve eserin bütününe yorumlanmasına nasıl bir katkı sağlamaktadır?

(i) Diğer önemli noktalar varsa belirtiniz (Short, 1996: 34, 35).

C) Sözlükbirim (Lexis)

1 Genel: Kelimeler yalın mıdır karmaşık mıdır? Resmi midir günlük müdür? Tanımlayıcı mıdır değerlendirici midir? Genel midir özel midir? Metinde deyimse ifadeler var mıdır, eğer varsa, bu deyimler ne tür ağız ya da özel deyişke ile ilişkilendirilmiştir? Nadir görülen ya da uzmanlık gerektiren kelime türleri var mıdır? Dikkate değer morfolojik kategoriler var mıdır (örneğin birleşik kelime, belli ekler alan kelimeler)? Kelimeler hangi anlamsal alanlara aittir?

2 Kelimeler: Kelimeler soyut mudur somut mudur? Ne tür soyut kelimeler kullanılmıştır?(örneğin olaylara, algılara, süreçlere, ahlaki özelliklere, sosyal özelliklere işaret eden kelimeler). Özel isimler, topluluk isimleri nasıl kullanılmıştır?

3 Sıfatlar: Sıfatlar sıklıkla kullanılmış mıdır? Sıfatlar ne tür özelliklere işaret etmektedir: Fiziksel? Psikolojik? Görsel? İşitsel? Renk? Değerlendirici? vb. Sıfatlar derecelendirilebilir mi?

4 Fiiller: Fiiller anlama büyük bir katkı sağlar mı? Bunlar durum fiilleri(durumlara işaret eden) midir, yoksa dinamik fiiller (hareketlere, olaylara vb. işaret eden) midir? Hareketlere, fiziksel eylemlere, konuşmaya, psikolojik durumlara, algılara vb. işaret eder mi? Bunlar, geçişli mi yoksa geçişsiz fiiller midir?

5 Zarflar: Zarflar sıklıkla kullanılmış mıdır? Ne tür anlamsal işlevlere sahiptirler (hal, yer, yön, zaman, derece vb.)? (Leech ve Short, 1981: 75, 76).

D) Dilbilgisi (Grammar)

1 Cümle Türleri. Yazar sadece bildiri cümleleri mi kullanır; yoksa sorular, emirler, ünlemler, ya da ikincil cümle türleri(örneğin fiilsiz cümleler) de kullanır mı? Diğer türler kullanılıyorsa, işlevleri nelerdir?

2 Cümle Karmaşıklığı. Cümleler genel olarak basit mi yoksa karmaşık bir yapıya mı sahiptir? Ortalama cümle uzunluğu (kelime sayısı bakımından) nedir? Bağlı cümlelerin bağımsız cümlelere oranı nedir? Karmaşıklık, bir cümleden diğerine gözle görülür oranda değişiklik gösterir mi? Karmaşıklık temel olarak (i) sıralama, (ii) bağlama, (iii) bağlaçsız sıralamaya (cümlelerin ya da eşdeğer yapıların dizimi) mı bağlıdır? Cümlenin hangi bölümlerinde karmaşıklık meydana gelmektedir? Bununla ilgili dikkat çeken yapılar var mıdır?

3 Yancümle Türleri. Ne tür bağlı yancümleler tercih edilmiştir: ilgi yan cümleleri (relative clauses), zarf yan cümleleri, diğer yan cümleler (*that* yan cümleleri, *wh-* yan cümleleri vb.)?

4 Yancümle Yapısı. Yan cümle öğeleriyle ilgili önemli noktalar var mıdır (örneğin nesnelere, tümleçlerin, zarfların, geçişli ya da geçişsiz cümle yapılarının sıklığı)? Olağandışı sıralamalar var mıdır (önce kullanılan zarflar, nesne ya da tümlecine karşı karşıya gelmesi vb.)? Özel yancümle yapısı çeşitleri var mıdır?

5 İsim Cümlecikleri. İsim cümlecikleri basit mi yoksa karmaşık bir yapıya mı sahiptir? Karmaşıklık nasıl tespit edilir? Listeleme (sıfatların birbirini izlemesi), koordinasyon ya da eklemenin meydana geldiği durumları inceleyiniz.

6 Fiil Cümlecikleri. Geçmiş zaman kullanımından belirgin şekilde sapmalar var mıdır? Örneğin, geniş zamanın, şimdiki zamanın, yardımcı kiplerin kullanılmasına ve işlevlerine dikkat ediniz.

7 Diğer Cümlecik türleri. Diğer cümlecik türleriyle ilgili söylenmesi gereken şeyler var mıdır: ilgeç cümlecikleri, zarf cümlecikleri, sıfat cümlecikleri?

8 Kelime Sınıfları. Temel kelime sınıfları daha önceden ele alındığı için, ikincil kelime grupları göz önüne alınabilir: ilgeçler, bağlaçlar, zamirler, belirteçler, yardımcı fiiller, ünlemler. Bu türlerden belli kelimeler, belli amaçlar için kullanılmış mıdır (örneğin belirli ya da belirsiz tanımlık, birincil kişi zamirleri *ben, biz vb., bu – şu* gibi işaret zamirleri, *değil, hiçbir şey, hiç* gibi olumsuz kelimeler)?

9 Genel. Genel dilbilgisel yapıların özel bir etki yaratacak şekilde kullanılıp kullanılmadığını belirleyiniz; örneğin karşılaştırma ya da üstünlük derecesi yapıları, parantez içindeki yapılar, günlük konuşmada kullanılan yapılar (Leech ve Short, 1981: 76, 77, 78).

E) Söylem Yapısı ve Bakış Açısı (Discourse Structure and Point of View)

Bakış Açısı Dilsel Göstergeleri

- Şemaya dayalı dil göstergesi var mı? Hangi detaylar gözlemlenmekte, hangi “olgu”lar sunulmaktadır?

-Daha önceden verilmiş ve yeni bilgi nasıl bir rol oynamaktadır?

a)belirli/belirsiz tanımlıklar (a / the)

b)metinsel gönderimde bulunan zamirler (sen, o, onlar vb.)

- Yere ait gösterimsel (deictic) ifadeler var mıdır?

a)zarflar (burada, orada vb.)

b)işaret zamirleri (bu, şu vb.)

c)fiiller (gel, git vb.)

- Zamana ait gösterimsel (deictic) ifadeler var mıdır?

a) zarflar (şimdi, sonra, bugün, o gün vb.)

b)geçmiş ve şimdiki zamanlar

- “Sosyal gösterimsel” (socially deictic) ifadeler var mıdır?

a)kişi ve iyelik zamirleri (ben, sen, o, benimki, seninki vb.)

b)aynı kişi için sosyal duruma uygun farklı ifadeler.

(i)isimlendirme sistemi: “Mick”, “Dr. Short”, “baba”

(ii)üçüncü şahısa göndermede bulunmak için farklı ifadeler: “Bayan Thatcher”, “The Iron Lady”, “The Witch of Westminster”.

-Belli bir karakterin düşünce ve algılarını içsel olarak gösteren yapılar var mıdır?

a) algısal ve bilişsel fiiller (görmek, duymak, hayal etmek, düşünmek, inanmak vb.)

b)olgulara dayalı fiiller (“Hasta olduğu belliydi”, “Öyle görünüyordu ki hastaydı”, “Hasta numarası yapıyordu”.)

c)yardımcı fiiller (can, could, may, might, must vb.)

d)olgusal zarflar (gerçekten, açıkça vb.) (Short, 1996: 286, 287).

KAYNAKÇA

- Allen, W. (1960). *The English Novel*. London and Tonbridge: The Whitefriars Press.
- Alsop, D. ve Walsh, C.(1999). *The Practice of Reading*. New York: St. Martin's Press.
- Ana Britannica. (1990). *Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi*. (15.bs. Cilt 21). İstanbul: Ana Yayıncılık Sanat Ürünlerini Pazarlama Sanayi ve Ticaret A.Ş.
- Bellard-Thomson, C.A. (1992). *The Literary Stylistics of French*. Manchester: Manchester University Press.
- Bradford, R. (1997). *Stylistics*. London: Routledge.
- Brophy, E.B. (1987). *Samuel Richardson*. Boston: G.K. Hall Co.
- Chadwick, W. (1968). *Life and Times of Daniel Defoe*. New York: Burt Franklin.
- Chapman, R. (1982). *The Language of English Literature*. London: Edward Arnold Publishers Ltd.
- Chapman, R.(1989). *Linguistics and Literature*. London: Edward Arnold Publishers Ltd.
- Church, R. (1968). *The Growth of The English Novel*. London: Methuen & Co. Ltd.
- Coşkun, İ. (2003). Sömürgeciliğin İşler ve Günler'i: Robinson Crusoe. *Sosyoloji Dergisi*, 3.Dizi - 7.Sayı, 71-96.
- Çetin, N. (2003). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Defoe, D. (1995). *The Life and Adventures of Robinson Crusoe Written by Himself*. Hertforshire: Wordsworth Editions Limited.
- Dijk, T.A.V. (1985). *Discourse and Literature*. John Benjamins Publishing Company.

- Fokkema, D. ve Ibsch, E. (1995). *Theories of Literature in the Twentieth Century*. London: C. Hurst & Co. Publishers.
- Forster, E. M. (1974). *Aspect of the Novel*, Cambridge: Penguin Books.
- Fysh, S. (1997). *The Work(s) of Samuel Richardson*. London: Associated University Press.
- Göğüş, B. (1998). *Anlatım Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Kuruluş Ofset Basımevi
- Hammond, J.R. (1993). *A Defoe Companion*. London: The Macmillan Press.
- Haynes, J. (1989). *Introducing Stylistics*. London: Unwin Hyman.
- Jackson, E.N. (1981). *Understanding Loneliness*. Philadelphia: Fortress Press.
- Joyce, J. (1964). *Daniel Defoe*. J. Prescott (Ed.). New York: Buffalo Studies.
- Keane, P. J. (1994). *Coleridge's Submerged Politics: The Ancient Mariner and Robinson Crusoe*. Missouri: University of Missouri Press.
- Kettle, A. (1959). *An Introduction to The English Novel*. (1.Cilt). London: Hutchinson.
- Koç, E. (2005). *Birth of English Novel*. Ankara: Çankaya University Publications.
- Konigsberg, I. (1985). *Narrative Technique in the English Novel-Defoe to Austen*. Hamden: Archon Books.
- Kraft, E. (1992). *Character&Consciousness in Eighteenth Century Comic Fiction*. Athens and London: The University of Georgia Press.
- Kraft, E. (1996). *Laurence Sterne Revisited*. New York: Twayne Publishers.
- Lamb, J. (1989). *Sterne's Fiction and the Double Principle*. New York: Cambridge University Press.
- Leech, G. N. ve Short, H.M. (1981). *Style in Fiction*. London: Longman.

- Levchenko, Y. (2010). *Neologism in the Lexical System of Modern English*.
Norderstedt: GRIN Verlag.
- Ling 131 Language & Style. Erişim: 20 Temmuz 2010,
<http://www.lancs.ac.uk/fass/projects/stylistics/topic8/10diffpov.htm>
- Lodge, D. (1992). *The Art of Fiction*. London: Secker & Warburg.
- Magill, F.N.(Ed.), (1980). *English Novel Richardson to Hardy*. California: Salem Press.
- Minto, W. (2008). *Daniel Defoe: A Study of His Life*. USA: Wildside Press.
- Moran, B. (1994). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. (9.bs.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Neill, S. D. (1951). *A Short History of The English Novel*. London: Jarrolds Publishers.
- Oxford University. (1998). *Oxford Advanced Learner's Encyclopedic Dictionary* (4.bs.). New York: Oxford University Press.
- Özbalkan, N. (1976). *İngilizce-Türkçe Teknik Terimler Lügatı*.(3.bs.). İstanbul: Taş Matbaası.
- Özünlü, Ü. (2001). *Edebiyatta Dil Kullanımları*. İstanbul: Multilingual.
- Parla, J. (2005). *Don Kişot'tan Bugüne Roman*. İstanbul : İletişim Yayınları.
- Peer, W.V. (1986). *Stylistics and Psychology: Investigations of Foregrounding*. New Hampshire: Croom Helm Ltd.
- Probyn, C. T. (1987). *English Fiction of the Eighteenth Century 1700-1789*. London ve New York: Longman.
- Protherough, R. (1986). *Teaching Literature for Examinations*. Philadelphia: Open University Press.

- Richardson, S. (1946). *Pamela or Virtue Rewarded* (Cilt 1). London: J.M.Dent & Sons Ltd.
- Richetti, J.J. (1987). *Daniel Defoe*. Boston: Twayne Publishers.
- Ricks, C. (2003). Introductory Essay. L. Sterne (Yaz.). M. New ve J.New (Ed.). *The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman* (s.xii – xxxii). London: Penguin Classics.
- Roberts, D. (2000). Introduction. D. Defoe (Yaz.). *Robinson Crusoe* (s.ix – xxvii). Hertfordshire: Wordsworth Editions Limited.
- Sholto-Douglas, N.I. (1972). *Synopses of English Fiction*. New York: FrederickA.Stokes Company.
- Short, M. (1996). *Exploring the Language of Poems, Plays and Novels*. London: Longman.
- Sim, S. (1996). All That Exist Are Islands of Determinism: Shandean Sentiment and The Dilemma of Postmodern Physics. D. Pierce ve P. D. Voogd (Ed.). *Laurence Sterne in Modernism and Postmodernism* (s.109 – 121). Amsterdam ve Atlanta: Rodopi.
- Simpson, P. (1997). *Language Through Literature-An Introduction*. London: Routledge.
- Smalbraak, M. R. (1983). *Samuel Richardson: Minute Particulars Within the Large Design*. Leiden: E.J.Brill.
- Sterne, L. (1996). *The Life and Opinions of Tristram Shandy Gentleman*. Hertfordshire: Wordsworth Editions Limited.
- Stevenson, J. A. (1990). *The British Novel, Defoe to Austen A Critical History*. Boston: Twayne Publishers.

- Sutherland, J. (1970). *Defoe by James Sutherland*. London: Longman.
- Tekin, M. (2006). *Roman Sanatı (Roman Unsurları) 1*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Toolan, M. (1998). *Language in Literature - An Introduction to Stylistics*. London: Arnold Publishers.
- Turner, G.W. (1975). *Stylistics*. Middlesex: Penguin Books.
- Urgan, M. (2004). *İngiliz Edebiyatı Tarihi*. (3.bs.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Vardar, B. (1980). *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Vardar, B. (1998). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. (2.bs.). İstanbul: Nova Print Basımevi
- Verdonk, P. (2002). *Stylistics*. Oxford, Oxford University Press.
- Watt, I. (2007). *The Rise of The Novel*. London: Pimlico.
- Weekes, M. K. (1969). An Introduction to Pamela. R. Cowler (Ed.). *Twentieth century interpretations of Pamela: a collection of critical essay* (s.57). Prentice Hall.
- Weekes, M. K. (1973). *Samuel Richardson*. London: Methuen & Co Ltd.
- Weinsheimer, J.(1989), History and Theory, Literature and Criticism: The Two Knobs of Teaching Tristram Shandy, M. New (Ed.). *Approaches to Teaching Sterne's Tristram Shandy*. (s.152-156). New York: The Modern Language Association of America.
- West, R. (1998). *Daniel Defoe The Life and Strange Surprising Adventures*. New York: Carroll&Graf Publishers.
- Whittaker, R. (1988). *Tristram Shandy*. Philadelphia: Open University Press.
- Widdowson,H.G.(2003). *Linguistics*. London: Oxford University Press.

Woolf, V. (1962). Virginia Woolf on Daniel Defoe. L. Kronenberger (Ed.). *Novelists on Novelists* (s.1-8). New York: Anchor Books.

Wright, L. ve Hope J. (1996). *Stylistics A Practical Coursebook*. London: Routledge.

Yiğiter, K. (2006). *İngiliz Romanı'nın Kısa Bir Değerlendirmesi ve William M. Thackeray'de Toplumsal Yergi*. İstanbul: Aktif.

